

פרשת בלק בן-צפור את כל-אשר-עשה ישראל לאמרי

olarak onu seçmiş, ona “sınırlı bir şekilde” Moşe ile denk olmasını sağlayacak bir yetenek bahşetmiştir.

Talmud (*Avoda Zara* 4a ve *Berahot* 7a) her gün içinde Tanrı’nın öfkeleniği – yani Sert Yargı Niteliği’ni ön plana çıkardığı – bir “an” olduğunu açıklar [Teilim’de söylendiği gibi “**Ki Rega Beapo – Zira Bir An İçin Öfkeli**dir” (*Teilim* 30:6)]. Bu, günah işlemiş bir kişinin en savunmasız olduğu andır ve Tanrı onu son derece sert bir şekilde yargılayabilir. İşte Bilam’ın üstün yeteneği, bu anın tam olarak ne zaman olduğunu bilmesidir. Bu bilgisini kullanarak, söz konusu anda bir kişiye ya da topluluğa beddua edip, onu Tanrı’nın Sert Yargısı’na maruz bırakabilirdi. [İbn Ezra ise Bilam’ın gücünün astroloji yoluyla insanların kötü zamanlarını tespit edebilmesiyle açıklar. Bilam, bir kişiye, onun astrolojiye göre en düşük döneminde lanet okur, bunu görenler de o kişinin kötü talihini Bilam’ın bedduasına bağlarlardı.] Bilam’ın Moşe’ye benzer bir başka yanı ise, Tanrı’nın onunla “yüz yüze” yani bir kişinin bir başkasıyla yüz yüze konuştuğu zamanki berraklıkla temas kurmuş olmasıdır. Ama bu sadece Bilam’ın Bene-Yisrael ve onu ilgilendiren kehanetleriyle sınırlı kalmış, bu kehanetlerin tam bir kesinlikle dile getirilmesi amacıyla böyle gerçekleşmiştir. Bilam’ın Tanrı ile diğer temasları ise bu düzeyden çok uzaktır (bkz. 24:4 açık.).

Peraşamızda anlatılan olaylar Sihon ve Og’un topraklarının ele geçirilmesinden sonra meydana gelmiştir. Bu aşamada Bene-Yisrael Hermon dağına kadar ulaşmışlar, ama merkezi kamplarını “eski” Moav topraklarında kurmuşlardır (21:1). Ancak hâlihazırda Yarden nehrinin doğu kıyısının tümü Bene-Yisrael’in kontrolü altındadır. “İlk Moav kralı”nın (21:26) ardından tahta çıkmış olan Balak, yeni jeopolitik durumda Bene-Yisrael’i doğal yollarla mağlup edemeyeceğinin farkındadır. Halkı korku içindedir ve savaşabilecek düzgün bir ordusu yoktur. Bu nedenle antik dönemde kabul gören bir yöntem dener; Bene-Yisrael’e beddua etmesi için büyücü Bilam ben Beor’a başvurur. Peraşanın büyük kısmının konusu, Bilam’ın beddua etme gayretleri çevresinde döner. Ancak *Talmud*’un da belirttiği üzere, Tanrı bu dönem boyunca, sert yargısını o tek “an” için bile işletmemeye karar vermiştir. Tanrı bununla kalmamış, Bilam’ın ağzına beddua yerine beraha sözleri yerleştirmiş, böylece Bene-Yisrael’in, “yabancı ulusların peygamberi” tarafından bile mübarek kılınmasını sağlamıştır.

Bu, Tanrı’nın Bene-Yisrael’e yönelik sevgisinin bir ifadesidir (bkz. *Devarim* 23:6). Bu mübarek kılışın pratik sonuçlarından biri, diğer ulusların Bene-Yisrael’e bakış açısında önemli rol oynamasıdır. Bene-Yisrael’i, o çok büyük güçler atfettikleri Bilam’ın bile mübarek kıldığını görmek, onların Bene-Yisrael’i mağlup etme konusundaki tüm ümitlerini ortadan kaldırmıştır (*Daat Mikra*).

Bilam’ın ağzından çıkan berahalar o denli üst düzeydedir ki – ve belki de onu bu berahaları dile getirdiği sırada Moşe’ye denk yapan bir başka nokta da budur – Hahamlarımız bunları her gün okunan *Şema* parçasına katmayı bile düşünmüşlerdir [ama peraşanın uzunluğu nedeniyle bu yapılmamıştır]. Tanrı, bu üst düzeyli berahaları Bene-Yisrael’e özellikle kötü ve ahlaksız Bilam’ın vermesini, böylece tüm dünyanın bir konuyu açık seçik anlamasını istemiştir: Tanrı’nın İsteği haricinde, Bene-Yisrael’e kimse zarar veremez (*Şela*).

2- Balak ben Tsiapor – Yani “Tsiapor-oğlu Balak”. Bkz. *Yeoşua* 24:9; *Şofetim* 11:25; *Miha* 6:5. Balak, Avraam’ın yeğeni Lot’un soyuna mensup-tu (*Midraş – Bamidbar Raba* 20:19). Geleneksel bilgilere göre, Kral David’in büyükbabasının annesi Moavlı Rut, Balak’ın torunudur (*Talmud – Sota* 47a; *Talmud – Nazir* 23b). Bkz. p. 4 ve 5 açık.

Ancak başka bir açıklamaya göre Balak [Moavlı değildir ve] bir Midyan prensidir. Babası Tsiapor’un ismi “kuş” anlamına gelir. Bu, Moşe’nin Midyanlı karısı Tsipora’nın ismiyle yakındır (*Şemot* 2:21) – dolayısıyla bunun Midyan’da yaygın bir isim olduğu sonucuna varılabilir. Bir kaynağa göre ise babasının Tsiapor olarak adlandırılmasının nedeni, kuşlarla yapılan bir tür büyüde usta olmasıdır (*Zoar* 3:184b).

p. 4’te okuduğumuz üzere, Balak, “o dönemde” Moav’ın kralıdır. İlginç olan nokta, onun kral olduğunun, kendisinden ilk kez bahsedilen bu pasukta belirtilmemiş olmasıdır. Bunun olası nedeni, Balak’ın kral olmadan önce güçlü bir savaşçı olarak ün kazanmış olmasıdır (*Sforno*; bkz. *Şofetim* 11:25). Bazı açıklamalara göre Sihon’un komutanlarından biriydi. Dolayısıyla Tora, savaşlarında başkalarına muhtaç, basit bir kral olmayan Balak’ın bile yaklaşan Bene-Yisrael karşısında korkup sindiğine dikkat çekmek istemektedir. Başka bir olasılık da Balak’ın ilk başta kral olmaması, halkın onu Bene-Yisrael’den

Balak

[106. Balak ve Bilam]

² Balak ben Tsiapor, Yisrael'in Emori'ye tüm yaptıklarını gördü.

❧ **Giriş.** Hahamlarımız “Moşe, kendi kitabını, Bilam’ın ve İyov’un kitabını yazmıştır” (*Talmud – Baba Batra* 14b) diye öğretirler. Burada Moşe’nin “kendi kitabı”nın Tora’yı kastettiği açıktır. İyov da *Tanah*’taki kitaplardan biridir. Ancak “Bilam’ın kitabı” ifadesi neyi ifade etmektedir? Eğer kastedilen, Bilam’ın Bene-Yisrael’e beddua etme konusundaki gayretlerini anlatan Balak perasasıysa bunu anlamak zordur. Zira bu perasa Tora’ya, yani Moşe’nin “kendi kitabı”na zaten dâhildir. Öyleyse neden ayrıca söylenmiştir?

Bunun nedenini anlayabilmek için, olayların anlatıldığı *Perek* 22-24 içinde Moşe Rabenu’nun isminin hiç geçmediğine dikkat edilmelidir. Gerçekten de aslında perasanın tümü Bene-Yisrael’in hiç görmediği, Moşe’nin de bizzat tanık olmadığı olayları anlatmaktadır. Tüm beddua denemeleri ve başarısızlıklar, Balak-Bilam arasındaki dinamik – tüm bunlar Bene-Yisrael’in hiç haberi olmadan gerçekleşmiştir. Dolayısıyla okuyucu bu kitabın Tora’ya dâhil olmadığı ve dışarıdan eklendiği gibi bir duyguya kapılabilirdi. Bu nedenle Hahamlarımız “Bilam’ın kitabını” da bizzat Moşe’nin yazdığını özel olarak vurgulama gereği duymuştur. Moşe tüm bu olayları, Tora’nın tümünde olduğu gibi, Tanrı’nın kendisine dikte ettirmesiyle Tora’ya kaydetmiştir.

Elbette bu açıklama, “Bilam kitabı”nın bu perasayı kastettiği varsayımına dayalıdır. Diğer yandan bazı kaynaklar bunun tamamen farklı bir kitap olduğu görüşündedir. Örneğin Ritba [*Talmud – Baba Batra* 15a’daki açıklamalarında], bunun Bilam’dan detaylı bir şekilde bahseden farklı bir kitap olduğunu ve *Talmud* döneminde bilindiğini, ama sonradan birçok antik kaynağın akıbetine uğrayarak kaybolduğunu yazar. Bazılarına göre de “Bilam kitabı”ndan kasıt Midyan savaşı ve Bilam’ın öldürülmesinden bahseden Yeşua 13:15-33’deki on sekiz pasaktır (Rabi Azarya Pano).

Öte yandan İbrani Ansiklopedisi’nde “Bilam ben Beor” başlığı altında ilginç bir keşiften bahsedilmektedir. 1967 yılında, Ürdün nehrinin doğusundaki Dir Ala adlı yerde, I. *Bet-Amikdaş* dönemine ait bir kitabe bulunmuştur. Bu kitabe, Tora’nın dışında, Bilam’dan bahsettiği görülen ilk kaynaktır. Kitabe çözümlendikten sonra, metinde “Aram’lı” (bkz. p. 5 açk.) Bilam ben Beor’un şahsiyetinden bahsedildiği görülmüştür. Bu kişi çarpık cinsel ilişkilere dayalı bir putperest

tapınmayla alakalı olarak tanımlanmaktadır – tıpkı *Talmud*’da belirtildiği gibi (bkz. p. 30 açk. Ayrıca bkz. 25:1 v.d.). Kitabe, Bilam hakkında bilinen başka şeylere de paralel anlatılar içermektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu da bir “Bilam Kitabı”dır – ama bunu Moşe yazmamıştır.

Her durumda, peraşamızın Tora’daki diğer perasalara göre farklı nitelikte olduğu belirgindir. Bu nedenle otoriteler bu perasayı tabiri caizse “didik didik” etmişler ve çok sayıda açıklamada bulunmuşlardır. Bir örnek olması açısından, Abravanel peraşanın henüz başında tam yirmi beş soru ya da zorluğa dikkati çekmekte sonra da bunları tek tek açıklamaktadır. Biz de açıklamalarımızda otoritelerin açıklamalarından bazılarına, günümüz okuyucusunun da dersler alabileceği şekilde yer vermeye çalışacağız (*Daat Mikra*).

❧ **Ulusların Peygamberi Bilam.** Yabancı ulusların “eğer Tanrı bize de Kendi Sözü’nü iletecek bir peygamber verseydi, biz de Yisrael ulusu gibi olurduk” savını öne sürememeleri için, Tanrı, diğer uluslara Bilam adlı bir peygamber göndermiştir. Bilam basit bir insan değildi. O kadar ki, Tora [Devarim 34:10’da] “Yisrael’de, Moşe gibi, Tanrı’nın yüz yüze temas ettiği bir başka peygamberin çıkmadığını” söylerken bir imada bulunmaktadır: Moşe gibi bir peygamber, “Yisrael’de” çıkmamıştır – ama diğer ulusların bu düzeyde bir peygamberi olmuştur ve bu peygamber Bilam’dır.

Ramban’ın Devarim 34:10’daki açıklamalarında vurguladığı üzere, elbette Bilam, Moşe ile tamamen aynı düzeyde biri değildir. Her şeyden önce, Hahamlarımız’ın açıkladıkları üzere Bilam, kutsal bir insan olmaktan çok uzaktır. *Mişna* (*Pirke Avot* 5:22) Bilam’ın ayırt edici özellikleri arasında “kötü nazar, kibir ve ağgözlülük” olduğunu kaydeder. Dahası, Bilam akla gelebilecek her türlü ahlaksızlığı yapmış biridir (bkz. p. 30 açk.). Ayrıca başlarda Büyük Tufan’ın ardından Noah’ın Soyu İçin Yedi Mitsva çerçevesinde diğer uluslar da cinsel ahlaksızlık konusunda dikkatli davranıyorken (bkz. Bereşit 34:7 açk.), Bilam’ın verdiği önerilerle bu konudaki tüm sınırları yıkarak kendilerini zina ve ahlaksızlığa teslim etmişlerdir (*Midraş – Tanhuma* 1; Raşi). Kısacası Bilam’ı her yönden Moşe ile bir tutmak büyük bir hata olur. Ancak yine de, olasılıkla mistik konularda ilerlediği ve Tanrı’yı gerçekten aradığı için, Tanrı diğer uluslara peygamber

ג וַיָּגֵר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעַם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקַּץ 3
 מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל־זִקְנֵי מְדִין עֲתָה 4
 יִלְחֲכוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סִבִּיבֵיתָנוּ כְּלַחֵד הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה
 וּבָלֵק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאֵב בָּעֵת הַהוּא:

durmadığına göre benim bu konuda hiç şansım olamaz” (*Daat Zekenim*). Belki de Balak’ın bu ilk pasukta Moav kralı olarak tanıtılmamasının bir nedeni de bununla alakalıdır. Bene-Yisrael’in Emori’ye yaptıklarına şahit olduktan beri Balak kendisini artık etkili bir kral olarak görememektedir (Rabenu Behaye).

3. Moav... korkmuştu – Bkz. Şemot 15:15. İbranice *Vayagor*. Bu sözcük “*Gur* – Korkmak / Çekilmek” kökünden gelir (Raşi). Benzer şekilde “ölümcül düzeyde korkmuştu” (*Aktav Veakabala; The Living Torah*). Krş. Şemuel I 18:15; Teilim 22:24. Başka bir görüşe göre ise kök “*Agar* – Bir Araya Toplamak”tır ve ifade “Moaviler şehirlerine toplanmışlardı” şeklinde anlaşılabilir (*Paaneah Raza; krş. Teilim 59:4, 149:3*).

Bu aşamada Balak’ın Moav kralı olduğu henüz söylenmemiştir. İlk pasukta “Yisrael’in Emori’ye tüm yaptıklarını gören” Balak iken, bu pasukta korktuğu söylenen Moav ulusudur. Dolayısıyla anlaşıldığı kadarıyla Balak, Yisrael’in yaptıklarını sadece görmekle kalmamış, endişelerini Moav halkına iletmıştır de. Halkın korkusunun nedeni budur (*Midraş – Tanhuma 2; Raşi; Maase Aşem*).

[Yisrael ulusu] Kalabalıktı – Bene-Yisrael, Mısır esaretindeyken mucizevî şekilde çoğalmışlardı (Şemot 1:7). Moav ise, nüfus artışı normal düzeyde olan bir ulustu. Dolayısıyla, büyük bir kalabalıkla ilerlemekte olan Yahudiler’in sayısı Moaviler’i katlıyordu (Ramban). *Mişmeret Akodeş*’in açıklamasına göre Raşi buradaki “*Rav* – Kalabalık / Büyük” sözcüğünü “yenilmez” olarak anlamıştır.

Karamsarlığa kapılmıştı – Bu yaklaşık bir çeviridir. Kullanılan sözcük *Vayakots*, iğrenme belirten bir sözcüktür. Raşi bu sözcüğü “*hayatmdan bezmişti*” şeklinde açıklar (ayrıca Raşbam). Bu sözcük, tıpkı Şemot 1:12’de Mısırlılar’ın Bene-Yisrael’e yönelik duygusunu tanımlayan benzer sözcük gibi, ciddi bir memnuniyetsizlik ifade eder. İbn Ezra’ya göre ise sözcük “sıkıntıya düşmüştü” anlamına yakındır. Alternatif olarak sözcük “*Kets* – Son” ile bağlantılı olabilir. Buna göre Moaviler, Bene-Yisrael’e ve onların ataları-

na yapılan büyük mucizelerle ilgili duyumlar karşısında hayatlarının sonuna geldiklerinden endişe etmektedirler (Ramban).

4. Moav – Olasılıkla “Moav kralı Balak” kastedilmektedir (*Daat Mikra*).

Midyan bilgelerine – Bu ulustan Tora’nın farklı yerlerinde bahsedilmektedir. Midyan, Avraam’ın, Ketura tarafından doğurulan çocuklarından biridir (Bereşit 25:2). Midyaniler, Yosef’in satılışının anlatımında, Yişmaeliler’le birlikte tüccarlık eder şekilde betimlenmektedirler (Bereşit 37:28, 37:36). Moşe’nin kayınpederi Yitro, Midyan’ın [dini] reisiydi (Şemot 2:15). Burada ise Midyaniler, Bene-Yisrael’in düşmanlarına katılmaktadırlar. Hâkimler döneminde, doğu kavimleriyle birlikte Yisrael’e ait topraklarda çapulculuk yapmışlardır (Şofetim Perek 6-8).

Midyan toprakları Edom ülkesinin güneyinde, Akabe körfezinin kuzeydoğusunda yer almaktaydı (*The Living Torah*). Josephus’a göre Moşe bu sıralarda Midyan’a saldırma planları yapmaktaydı (*Eski Dönemler 4:6:1*). Başkalarına göre ise Midyan toprakları Moav’a göre daha doğudaydı. Güncel kaynaklar, Midyaniler’in ortadoğunun çeşitli bölgelerine yayılmış aşiretlerden oluştuğunu ve Akabe körfezinin kuzeyinden Suriye çölüne kadar olan çöllük bölgeye yayıldıklarını kaydeder. Anlaşılabacağı üzere burada bahsi geçen Midyaniler, Moav’ın doğudaki komşusu konumundaki aşiretlerdir. Bunların başında beş kral vardır (bkz. 31:8; *Daat Mikra*). Bereşit 25:4’te listelenen Midyan’ın oğulları da beş kişidir.

Anlaşıldığı kadarıyla, müzakere sonucunda kendisine başvurulması kararlaştırılan Bilam’ın Midyan’la doğrudan bağlantısı vardır. Nitekim Bene-Yisrael’in Midyan’a yaptıkları saldırı sırasında Bilam da oradadır ve savaşta ölmüştür (31:8). Bu da Moav’ın neden özellikle Midyan’a başvurduğunu açıklayan başka bir noktadır.

Tora, Bereşit 36:35’te şöyle demektedir: “[Edom kralı] Huşam öldü; yerine, Midyan’ı Moav çayırında yenilgiye uğratan Bedad oğlu Adad kral oldu...”. Bu pasuk, Edom ulusunun, Midyaniler’i

³ Moav, halk nedeniyle son derece korkmuştu, zira [Yisrael ulusu] kalabalıktı. Moav, Bene-Yisrael yüzünden karamsarlığa kapılmıştı.

⁴ [Bu yüzden] Moav, Midyan bilgelerine “Şimdi bu toplum tüm çevremizi bir boğanın tarladaki bitkileri yalayıp yutması gibi yalayıp yutacak” dedi.

Balak ben Tsipor o sıralarda Moav kralıydı.

korktukları için başa geçirmiş olmalarıdır (Ramban). Raşi (p. 4 o.a.), Balak’ın Moav soyuna mensup bile mensup olmadığı görüşünü hatırlatır. O sadece, Moaviler’in, Bene-Yisrael karşısında kendilerine liderlik etmesini istediği Midyanlı bir soyludur. Bu nedenle Tora p. 4’te onun “o sıralarda” Moav kralı olduğunu söylemektedir. Yani Balak, Sihon’un ortadan kalkması sonrasında [belki de Midyan bilgilerinin tavsiyesi üzerine (Ramban)] acil durum nedeniyle tam olarak bu noktada kral seçilmiştir (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi; *Nahalat Yaakov*). Başka kaynaklara göre bu bölgede Midyan ve Moav ulusları arasında bir antlaşma vardı ve iki ulusu yönetmek üzere seçilen kral, dönüşümlü olarak bazen Midyanlı bazen de Moavlı olurdu. Ve “o sıralarda” kral Balak’tı (*Targum Yonatan*).

Emori’ye tüm yaptıklarını – İbranice **LaEmori**. Eğer **LeEmori** olsaydı bu genel olarak “Emori halkını” kastederdi. Ancak kullanılan **LaEmori** sözcüğü belirli bir Emori’yi belirtmektedir. Kast edilenler Sihon ve Og’dur (İbn Ezra). Moaviler de tıpkı Kanaan ulusları gibi, güçlü Emori kralları Sihon ve Og’un koruyuculuğuna güveniyorlardı (bkz. 21:23 açk.). Ama onlar bile Bene-Yisrael’in önünde duramadıklarına göre, Moav, kesin bir yok olma tehlikesi içindedir (Raşi).

Aslında Tanrı, Bene-Yisrael’in Moav’a saldırmasını yasaklamıştır (Devarim 2:9,19). Bene-Yisrael Moav topraklarından geçiş izni istemiş (bkz. Şofetim 11:17), onlar bu izni vermeyince de Tanrı’nın emri nedeniyle onlara saldırmayarak Moav topraklarının doğu sınırı boyunca kuzeye ilerlemişlerdir. Dolayısıyla Moaviler’in, Bene-Yisrael’in onlara saldırmaya niyetli olmadıklarını anlamış olmaları gerekirdi. Ancak buna rağmen korkmaktadırlar; çünkü Balak şöyle bir mantık yürütmüştür: Emori topraklarının bir bölümü, eskiden Moav’a aitti. Dolayısıyla eğer Bene-Yisrael Moav’ın eski topraklarını almaya teredüt etmemişlerse, Tanrı’nın emrini göz ardı edip geri kalan Moav bölgesini de ele geçirmeleri beklenebilirdi (*Midraş – Tanhuma*). Ramban’a göre ise Moaviler, Bene-Yisrael’in, onlara saldırmasalar bile, çevrelerindeki tüm toprakları ele geçirdikleri için kendilerini vergiye bağlamalarından korkmaktadırlar.

Bu korkunun yersiz olduğunu biliyoruz; zira Bene-Yisrael’in ne Moav’ı ele geçirmek ne de onları vergiye bağlamak gibi bir niyeti vardır. Ancak Moaviler, anlaşılır bir şekilde, işgalci ve yayılmacı ulusların normalde yaptıkları şeyi Bene-Yisrael’den beklemektedirler. Tarihin her döneminde, bir ulus, askeri başarıya ulaşmış ve yabancı ülkeleri kontrolü altına almaya başladığı ve etrafına da korku saldığı zaman, bununla yetinmemiş ve daha da genişleme hevesine tutulmuştur. Bu nedenle Moaviler de, Bene-Yisrael’in böyle bir niyeti olduğundan endişelenmişlerdir. Ancak Bene-Yisrael’in hedefi geniş topraklara sahip olup dünyaya hükmetmek değil, Tanrı’nın kendilerine vaat etmiş olduğu Erets-Yisrael’e yerleşip, orada *Bet-Amikdaş*’ı inşa ederek, Tanrı’ya tam içtenlikle hizmet etmektir. Ancak Moaviler, Bene-Yisrael’i de, diğer uluslarla bir tutmuşlardır. Zira eğer Bene-Yisrael’in yerinde kendileri olsaydı, onlar bu şekilde davranırlar, saldırmaktan, yakıp yıkmaktan kendilerini alıkoymazlardı. Bu, tarih boyunca Yahudi karşıtlarının tavrıyla da bire bir uyumludur. “Antisemitizm” adlı ruh hastalığı, daima Yahudiler’i dayanaksız bahanelerle düşman olarak mimleyip, kendi içinde bir paranoya yaratmak, ardından da bu paranoyayı nefret ve şiddete dönüştürerek Yahudiler’i hedeflemek şeklinde kendini göstermiştir.

Keli Yakar “Yisrael’in Emori’ye tüm yaptıklarını gördü” ifadesindeki “Yisrael” isminin, aslında Yaakov’u tanımlar şekilde değerlendirilebileceği üzerinde durur. Yaakov, Yosef’e “Sana, kardeşlerinin paylaşımından ayrı olarak, Emori’nin elinden kılıcım ve yayım almış olduğum Şehem’i veriyorum” (Bereşit 48:22) demiştir. Oradaki açıklamamızda da değindiğimiz üzere, Yaakov’un “kılıç ve yay” ile kastettiği, aslında duadır. Balak, Yaakov’un, Emori’yi duasının gücü sayesinde mağlup ettiğini görmüş olduğundan, yine ağız gücüyle etkili olmasını umduğu Bilam’a başvurmuştur (*Meam Loetz*).

Gördü – “Yisrael’in Sihon’un ülkesinden geçmek istediğini, o izin vermeyince de onu ortadan kaldırdığını, zaferlerini de normal savaş yöntemleriyle değil, mucizevi bir şekilde kazandığını gördü” (Sforno). Balak mantık yürütmüştür: “Benden önceki Moav kralını yenilgiye uğratan (bkz. 21:26) Sihon bile Bene-Yisrael’in karşısında

ה וישלח מלאכים

אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי־עַמּוֹ
לְקַרְאֵלּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כְּסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ
וְהוּא יֵשֵׁב מִמֶּלִי.

Halksız: Yani Bilam tam olarak hiçbir halka mensup sayılmıyordu. **Bilam** = “**Bala** (Bet-Lamed-E) **Am** – Halkı Karıştırdı” [ya da **Bilam** = “**Bala** (Bet-Lamed-Ayin) **Am** – Halkı Yuttu” (Aruh)]. Bilam, verdiği öneri sonucunda Bene-Yisrael’in yabancı kızlarla günah işlemesine ve ağır kayba uğramasına neden olmuştur (bkz. 25:1 v.d.). **Beor** = “**Ba Al Beir** – Hayvanıma Geldi”. Buradaki “gelmek”, cinsel ilişkiyi tanımlar. Zira ahlaksızlığın sınırlarını aşmış biri olan Bilam, eşeğiyle ilişkiye girerdi (*Talmud – Sanedrin* 105a; Raşi o.a.; bkz. p. 30 açk.).

Anavatanındaki – Tam çeviriyle “*halkının insanlarının ülkesindeki*”. Balak’ın anavatanından bahsedilmektedir (Raşi; Raşbam). Bilam’ın yaşadığı Petor (bkz. s.a.), Balak’ın da anavatanıdır. *Midraş*’a göre, tarihin daha önceki bir noktasında Bilam, Balak’ın kral olacağı kehanetinde bulunmuştur. Bunun gerçekleştiğini gören Balak, Bilam’ın hünerini birinci elden bilmektedir (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi).

İbn Ezra ve Ramban’a göre ise pasuk “[Bilam’ın] *halkının insanlarının ülkesi*” demektedir. Bu da Bilam’ın söz konusu bölgeye sonradan gelmediğine, orada doğup büyüdüğüne işaret eder. Aram, büyü açısından çok ileri bir bölgeydi. Nitekim *Midraş* ve *Zoar*’a göre, Bilam da elindeki büyücülük hünerlerini, atası Aramlı Lavan’dan gelen bir gelenekle öğrenmiştir (bkz. Bereşit 30:27 ve 31:19).

Nehir kıyısında bulunan Petor’a – Basit anlamda Petor bir şehirdir. Devarim 23:5’te, Petor’un Aram Naarayim’de olduğu belirtilmektedir. Burası olasılıkla Padan Aram’dadır (*Targum Yonatan*; bkz. Bereşit 25:20), bahsedilen nehir de Fırat’tır (*Targum Yonatan*; *Saadya Gaon*; Josephus, *Eski Dönemler* 4:6:2). Onkelos’un çevirisi de “Fırat kıyısındaki Petor Aram’a [=Aram’daki Petor’a]” şeklindedir. Metinden anlaşıldığı kadarıyla Aram’ın dağlık kısmı kastedilmektedir (bkz. 23:7 açk.). Bazıları bunu üst Fırat nehri kıyısındaki Pitru adlı yerle bağdaştırır. Eğer öyle ise Moav’dan yaklaşık 570km. uzakta

olmalıdır. Fırat nehri yakınındaki tek dağlık bölge, günümüzde Suriye’nin merkezinde yer alan As Suhna veya Dayr az-Zawr’dır. Petor’un Palmyra’nın yakınında olması da olasıdır (*The Living Torah*). Bir kaynağa göre ise burası Karkamış’ın 20km. kadar güneyindedir (*Daat Mikra*).

Daha derin bir bakışla, pasuğun gidişatı açısından Bilam’ın yerinin bizim için çok da önemi yoktur. Bu nedenle **Petor** sözcüğü Aramca *Petoraa* – “sarraf” ile bağlantılı olarak açıklanabilir. Bilam bir sarraf gibidir. İnsanlar paralarını nasıl bir sarrafa yetiştirmeye çalışırlarsa, o dönemdeki krallar da yardım isteklerini bildirdikleri mektuplarını ona koştururlardı (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi). *Midraş* bu sözcüğü “**Pitaron** – Çözüm” ile de akraba görür; zira Bilam kariyerine rüya tabir etmekle başlamıştır. Daha sonra büyüde ilerlemiş, sonunda da Tanrı ona [Bene-Yisrael ile ilgili kehanetleri çerçevesinde] *Ruah Akodeş* vermiştir (Rabenu Behaye).

Toprağın yüzeyini örttü – Tam çeviriyle “*toprağın gözünü örttü*”. Aynı ifade Şemot 10:5’te de çekirgelerin Mısır ülkesini örteceğini belirtme amacıyla kullanılmıştır. Raşi oradaki açıklamasında bunu “*toprağın görünümünü örttü*” şeklinde değerlendirmiştir [hem oradaki hem de buradaki çevirimiz bu basit anlama göredir]. Burada da Balak’ın Bene-Yisrael’i istilacı çekirgelere benzettiği söylenebilir (*Daat Mikra*). Öte yandan Raşi buradaki anlamı farklı değerlendirir: Eğer bizim pasuğumuz “İşte, Mısır’dan bir halk çıktı ve toprağın gözünü örttü” demiş olsaydı gerçekten de Bene-Yisrael’in toprağın yüzeyini tamamen kaplayan kalabalığı kastedilirdi. Ancak pasuğumuzda “işte” sözcüğü cümleinin başında kullanılmış olmasına karşın, bu ifadenin öncesinde tekrar geçmektedir: “**işte toprağın gözünü örttü**”. Bu sözcüğün ikinci kez kullanımı, pasuğun bu kısmını, başından bağımsız hale getirmektedir. Dolayısıyla ifade Bene-Yisrael’in Mısır’dan çıkan kalabalığını değil, daha sonra meydana gelen başka bir olayı kastetmektedir [Ayrıca eğer halkın büyük nüfusuna işaret edilmek istenseydi, “*toprağın gözünü örttü*” değil,

⁵ Kendisini çağırmak üzere Bilam ben Beor'a elçiler gönderdi – anavatanındaki nehrin kıyısında bulunan Petor'a. "İşte" diyordu [mesajında], "Mısır'dan bir halk çıktı; işte toprağın yüzeyini örttü ve [şu anda] karşımda konuşlandı.

"Moav çayırında" yenilgiye uğrattığını söylemektedir. Ama Midyaniler'in "Moav çayırında" ne işi vardır? Anlaşılan, Midyan Moav'a saldırmış, Edom da müttefiki olan Moav'a yardıma gelerek Midyan'ı yenilgiye uğratmıştır (Rabenu Behaye). Bu savaş bize, Moav ile Midyan'ın aslında birbirine düşman iki ulus olduklarını öğretmektedir. Bu düşman uluslar, şimdi yaklaşan Yisrael tehdidine karşı bir araya gelmişlerdir (Raşi).

Moaviler bir ittifak yapma niyetinde iseler, aslında Midyan'ın bilgelerine değil, yöneticilerine başvurmaları gerekirdi (krş. Ramban). Ancak Bene-Yisrael'in doğüstü zaferler kazandıklarını gören Moav yetkilileri, Midyan'ın özellikle bilgelerine başvurma gereği duymuşlardır, zira Moşe, Mısır'dan kaçtıktan sonra hayatının önemli bir kısmını Midyan'da geçirmiştir (bkz. Şemot 2:15 v.d.), dolayısıyla onun sırrını en iyi Midyan bilgeleri bilebilir. Midyaniler, Moşe'nin kuvvetinin sırrının "ağzında", yani dualarında olduğu cevabını verince de (krş. 20:16 açık.) Moaviler bunu ancak yine ağzıyla etkili olan bir kişinin – yani beddualarıyla ünlü olan Bilam'ın halledebileceği sonucuna vararak ona başvurmuşlardır (*Midraş – Tanhuma* 3; Raşi). Oysa düşündüklerinin aksine, Moşe kendi tanıdıkları astrologlar gibi biri değil, bir peygamberdir (Rabenu Behaye).

İbn Ezra ise, burada "*Zekenim – Bilgeler; İleri Gelenler*" olarak tanımlanan kişilerin beş Midyan kralı (bkz. 31:8) olabileceği görüşündedir. Ama bu doğru olsa bile, Bilam'a giden heyetteki Midyan bilgeleri bu krallar değil, başka bilgiler olmalıdır; zira beş kral tüm yönetimi bırakıp oraya kadar gitmiş olamaz (Ramban).

Olasılıkla Sihon, önceki perasada gördüğümüz üzere Moav ve Amon topraklarının bazı kısımlarını ele geçirdikten sonra Midyan'a karşı da savaşmış, onların krallarını tahttan indirerek Midyaniler'i lidersiz bir ulus olarak vergiye bağlamış sadece başlarına yargıçlık yapacak bilgiler bırakmıştır. Dolayısıyla Midyan'daki söz konusu "beş kral", aslında yargıçlık görevi gören bu bilgilerdir. Başka bir olasılığa göre ise bunlar Sihon'un tahttan indirdiği krallardır ve o öldükten sonra tekrar yönetimi ele almışlardır.

Boğanın ... yalayıp yutması gibi – Tam çeviriyle "yalaması gibi". Boğa, ağız yapısı nedeniyle bitki-

leri dişleriyle kesmez, aksine ağzıyla tutup çeker ve bitki, kökyle birlikte topraktan söküldüğü için, orada yetişmeye devam etmez (*Daat Zekenim*). Bene-Yisrael de, Og'un ulusunu arkada kimse kalmayacak şekilde yok etmiştir (bkz. p. 35). Yapılan benzetme bu olabilir (*Midraş – Tanhuma* 3; Raşi; *Daat Zekenim*; *Sifte Hahamim*; *Beer Basade*). Bir görüşe göre Moav'ın korktuğu Bene-Yisrael'in çevredeki tüm yiyecek kaynaklarını tüketmesidir (Raşbam; *Daat Zekenim*). Abravanel bir boğanın, otlarken salyasını çimenin üstünde bıraktığını ve başka bir hayvanın onu artık yemek istemediğini yazar. Dolayısıyla "yalaması gibi" şeklindeki tam çeviri de mümkündür.

Yalayıp yutacak – Ya da "kesip atacak" [=imha edecek] (*Targum Onkelos*).

O sıralarda Moav kralıydı – Bkz. p. 2 açık. Balak bu sıralarda Moav kralıdır, ama buna rağmen bir krala yaraşır şekilde Bene-Yisrael ile doğrudan savaşmayı göze alamamıştır. Yeoşua 24:9'da Balak'ın Bene-Yisrael'e karşı savaşmak üzere harekete geçtiği söylenmektedir; ama bununla, gerçek bir savaş değil, Bilam'ı Bene-Yisrael'in üzerine salması kastedilmektedir (bkz. o.p.) (Sforno).

5. Kendisini çağırmak üzere – İbranice **Likro Lo**. Pasuk bunu söylemeseydi de, konunun bağlamından, elçilerin gönderilme amacının Bilam'ı çağırmak olduğunu tahmin edebilirdik. Dolayısıyla Tora'nın pasuğa "*kendisi için çağırmak üzere*" olarak da anlaşılabilecek bu sözleri eklemesi, bu çağrıda Bilam'ın yararına bir şeyler olduğunu ima etme amaçlıdır. Zira Balak, Bilam'a bu görev için yüklü miktarda para önermiştir (Raşi; *Minhat Yeuda*; *Sifte Hahamim*).

Bilam ben Beor'a – Yani "Beor-oğlu Bilam'a". Bkz. Devarim 23:5, Yeoşua 24:9, Miha 6:5, Nehemya 12:3. Bilam'ın ismi Edom kralı Bela ben Beor'unkine benzemektedir (bkz. Bereşit 36:32 açık.). Ancak büyük olasılıkla bu sadece isim benzerliğidir (İbn Ezra). Bazılarına göre Bilam, Avraam'ın yeğeni Kemuel'in soyuna mensuptur (*Lekah Tov*; bkz. Bereşit 22:21). Başkalarına göre ise Bilam, Lavan'ın soyundan gelmekteydi (*Tahmud – Sanedrin* 105a; *Tora Temima*).

Hahamlarımız Bilam'ın ismini kullanarak onun bazı özelliklerini sıralarlar. **Bilam** = "**Belo Am** –

ו וַעֲתָהּ לָכֶּה-נָא אֶרְחֵלִי אֶת-הָעַם הַזֶּה 6
 כִּי-עָצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוֹכֵל נֶכֶה-בּוֹ וְאַגְרִשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי
 יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר: ז וְיִלְכּוּ זִקְנֵי 7
 מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקַסְמִים בִּידֵם וַיֵּבֵאוּ אֶל-בְּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
 דְּבָרֵי בִלָק: ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם 8
 דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי-מוֹאָב עִם-בְּלָעַם:

başka görüşe göre, elçiler büyü için kullanılan araç gereci getirmişlerdir (Sforno). Alternatif olarak giden heyetin büyüçülük bilgisiyse gittikleri söylenebilir. Böylece Bilam “gün lanet etmeye uygun değil” gibi, büyüçülere özgü alametsel bir tahmini bahane olarak kullanmaya kalkarsa, diğerleri bunun doğru olup olmadığını anlayabileceklerdir (İbn Ezra). Başka olasılıklara göre ise “büyü ücreti” (*Daat Zekenim*; Rabenu Behaye) ya da “büyü kitapları” getirmişlerdir (*Daat Zekenim*; krş. *Targum Yeruşalmi*). Anlam ne şekilde olursa olsun bu ifade, Balak ve şürekâsının da büyü konusunda usta insanlar olduğunu ortaya koymaktadır (*Daat Mikra*).

Kaynaklarımıza göre aslında Balak, Bilam’dan bile daha usta bir büyütüdür. Tora buna, en başta Balak’ın Bilam’a elçiler (İbranice **Malahim**: “melekler”) gönderdiğini söylemişken (p. 5), bu pasukta sanki yeni bir heyetten bahsediyormuş gibi “Moav bilgeleriyle Midyan bilgelerinin ellerinde büyülerle Bilam’a geldiklerini” söyleyerek işaret etmektedir. Balak doğaüstü güçlerin nasıl işlediği hakkında iyi bilgi sahibiydi. Bu nedenle sadece yetkili bir heyeti değil, onların yanında bu etkili doğaüstü güçlerin isimlerinin bir listesini de Bilam’a göndermiştir (*Midraş – Tanhuma*; *Midraş – Yalkut Şimoni*). Balak Bilam’dan daha üstün bir büyücü olmasına rağmen yine de ona muhtaçtır. *Midraş* bunu bir örnekle açıklar. Bir adamın bıçağı vardır, ama nasıl kullanacağını bilmemektedir. Bir başkasının ise bu konuda bilgisi vardır, ama bıçağı yoktur. Benzer şekilde Balak da büyü konusunda çok bilgilidir, ama bunu ne zaman ne şekilde kullanacağını çok iyi bilmemektedir. Bilam ise, Tanrı’nın Yargı Niteliği’ni öne çıkardığı anı yakalayabildiği için, bu bilgiyi doğru zamanda ölümcül bir şekilde kullanabileceklerdir (*Zoar Hadaş*; *Midraş Talpiyot*; *Meam Loetz*). Ama bu teoridir; zira Tanrı buna izin verecek değildir.

Bilam’a ulaştılar – Tam çeviriyle “*Bilam’a geldiler*”.

8. Bu geceyi burada geçirin – Bene-Yisrael’in peygamberlerinden farklı olarak, Tanrısal İlham, Bilam’ın üzerine sadece gece vakti çıkmaktadır. Tanrı Yahudi olmayan birileriyle temasa geçmesi gerektiğinde hep gece vaktini seçmiştir (*Midraş – Tanhuma* 8). Bunun bir örneği Avimeleh (Bereşit 20:3) bir diğeri de Lavan’dır (Bereşit 31:24). Bu, Tanrı’nın söz konusu teması bir bakıma “mecburiyetten” yaptığına işaret eder. Tanrı [girişteki açıklamalarda belirtildiği üzere] diğer ulusların Kendisi’ni haksızlıkla suçlamaması için Bilam’ı peygamber olarak seçmiştir. Bu nedenle onunla, karanlığı ve gizliliği temsil eden gece vakti temas kurmakla bu konudaki isteksizliğini ima etmektedir (*Midraş – Vayikra Raba* 1:13; Raşi).

Aşem’in bana konuşacağı şekilde – Bu kısımda Bilam’ın kendisine gelen heyetlere Tanrı ile temas etmekten bahsederken Tanrı’nın Özel İsmi’ni (*Ašem*) kullanması dikkat çekicidir (burası, p. 13, 18, 19). Ama daha dikkat çekici olan, Tanrı’nın gerçek temaslarından bahsedildiğinde Özel İsmi’nin değil, “Tanrı” (*E-lokim*) İsmi’nin kullanılmasıdır (p. 9, 10, 12, 20). Anlaşılan, Bilam, kendisini ağırdan satmak için Tanrı ile üst düzeyde ilişkisi olduğunu ima etme amacındadır. Üstelik p. 18’de de “Tanrım Ašem” diyerek, Tanrı’ya ne kadar bağlı olduğu imasıyla hava atmaktadır. Oysa Tanrı aynı fikirde değildir ve ona Yargı Niteliği’ni temsil eden İsmi E-lokim düzeyinde temas etmiştir (krş. Aamek Davar).

Moav yetkilileri Bilam’la kaldılar – Bilam’a gelen delegasyon hem Moav hem de Midyan yetkililerinden oluşmaktaydı. Burada ise sadece Moav yetkililerinin Bilam’ın yanında geceledikleri söylenmektedir. Midyaniler ise gelmeden önce kendilerine bir alamet belirlemişlerdir [bu görüşe göre önceki pasuktaki “ellerinde büyülerle”

⁶ Şimdi, lütfen gelip benim için şu halka lanet oku – zira o benden güçlü – [ama] belki [bedduan sayesinde] ona darbe indirebilir ve onu bölgeden kovabilirim. Çünkü mübarek kıldığının mübarek olduğunu, lanet okuduğunun da lanetleneceğini biliyorum.”

⁷ Moav bilgeleriyle Midyan bilgeleri, ellerinde büyülerle gidip Bilam’a ulaştılar ve ona Balak’ın sözlerini ilettiler.

⁸ [Bilam] Onlara “Bu geceyi burada geçirin. Aşem’in bana konuşacağı şekilde size bir cevap veririm” dedi. [Böylece] Moav yetkilileri Bilam’la kaldılar.

“toprağın gözünü örtmekte” gibi şimdiki zamanda çekilmiş bir fiil kullanılması gerekirdi, zira Bene-Yisrael o anda da çok kalabalıktır (*Mesiah İlemim*; Maarik)]. Raşi’ye göre bu olay, Emori kralları Sihon ve Og’un mağlubiyetidir (*Daat Yisahar*). Buna göre Sihon ve Og çevre ulusları için koruyuculuk ve bekçilik görevi yaptıkları için “ülkenin gözü” olarak adlandırılmaktadırlar (*Midraş – Bamidbar Raba* 20:7, Maarzav o.a.). Dolayısıyla Balak, Bilam’a gönderdiği mesajda Bene-Yisrael’in, o ana kadar koruyuculuk görevi yapan Sihon ve Og’u da öldürdüklerini vurgulamaktadır (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi; bkz. p. 2 ačk.).

Karşımda konuşlandı – Tam çeviriyle “*karşımda oturuyor*”. İbranice *Yoşev Mimuli*. Buradaki “*Mimuli* – *Karşımda*” sözcüğü bir Vav harfi ile yazılabilirken, bu harf olmaksızın yazılmıştır. Sözcük bu haliyle “*Mimoli* – *Beni Kesmekten*” şeklinde değerlendirilebilir [Berit *Mila* (sünnet) teriminde olduğu gibi]. Sözüğün “*karşımda*” şeklindeki asıl anlamı ise, “bana çok yakın” iması içerir (*Daat Mikra*). Bu bakışla, Balak Bilam’a “Bene-Yisrael beni bu dünyadan kesip atmak üzere” mesajını vermektedir (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi; *Sefer Zikaron*; *Beer Basade*).

6. Darbe indirebilir – İbranice *Nake*. Burada Balak üç fiil kullanmaktadır: “*Uhal* – *Yapabilirim*”, “*Nake* – *Vırabiliriz*”, “*Vaagareşenu* – *Onu Kovabilirim*”. İlk iki fiil birinci tekil şahıstayken, ortadaki *Nake* fiili birinci çoğul şahıstadır. Bir bakışla Balak’ın sözleri “Belki senin bedduaların sayesinde (Sforno) başarılı olurum da, halkımla [ya da: senin bedduan ve benim savaşmamın birleşimi olarak seninle (Sforno); ya da: Midyaniler’le (Ramban)] birlikte onlara darbe indirebiliriz ve böylece onu kovalabilirim” şeklinde anlaşılabilir. Öte yandan *Nake* sözcüğü, “*Nika* – *Azaltmak*” kökünün birinci tekil şahısta çekilmiş hali olarak da değerlendirilebilir. Bu durumda anlam “Belki onu [saldırı sonrasında sayıca] azaltabilirim ve buradan kovabilirim” olacaktır (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi). Onkelos’un çevirisi ise “*belki onunla savaşılabirim...*” şeklindedir.

Bölgeden kovabilirim – Tam çeviriyile “*topraktan / ülkeden kovabilirim*”. Bir olasılık, Balak, önceden Sihon’un Moav’dan almış olduğu, Bene-Yisrael’in de Sihon’u yenerek ele geçirdikleri topraklardan bahsetmektedir (*Daat Zekenim*).

Mübarek kıldığının mübarek olduğunu – Balak bu sözleri sadece Bilam’ı pohpohlamak için söylemektedir. Bilam’ın mübarek kılma gücü olduğundan emin olsa, Bene-Yisrael’e lanet okumasının ötesinde, ondan kendisini bir zaferle mübarek kılmasını isterdi (Rabenu Behaye). Ama o da Bilam’da olsa olsa lanet okuma gücü olduğunu bilmektedir. Bu sözleri de onun gücünün sadece olumsuz yönlü olduğunu ima etmemek için eklemiştir (Sforno). Belki de mübarek kılma hakkında söylediklerinin samimi olmadığı, kullandığı sözlerden de anlaşılabilir. Nitekim Balak “*mübarek kıldığım mübarektir, lanet okuduğum da lanetlenektir*” demektedir. Yani lanet ettiği kişi, lanetlenektir (gelecek zaman kipi) – zira Bilam’ın gücü buradadır. Ama Bilam’ın mübarek kıldığı bir kişi, olsa olsa “hâlihazırda” mübarektir. Yani bu kişide bir bereket işareti olursa bile, bunun nedeni Bilam’ın mübarek kılması değil, onun zaten hâlihazırda Tanrı tarafından bir şekilde mübarek kılınmış olmasıdır.

Başka bir alternatifte göre Balak, Bilam’ın bir peygamber olduğunu bildiği için bu sözleri kastederek söylemiştir. Ya da eğer hüneri peygamberlikte değil de büyüdeyse bile, yapacakları dua ve kurbanların, Tanrı’nın Bilam tarafından dile getirilecek bedduaları kabul etmesini sağlayacağı kanısındadır (Raşbam).

Biliyorum – “Zira daha önce Moav’ı mağlup etmesi için Sihon’a bu şekilde yardımcı olduğunu biliyorum” (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi; *Daat Zekenim*. Bkz. 21:27 ačk.).

7. Elleriinde büyülerle – Bilam’ın kendisinden istenenlerle ilgili araçlara sahip olmadığını bahane etmesini önlemek için, Balak, bir büyücü olan (Yeşua 13:22) Bilam’ın büyü yapmak için ihtiyaç duyacağı her türlü tılsımı da elçileriyle yollamıştır (Raşi; Raşbam; Rabenu Behaye). Bir

ט ויבא

9

אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמר: י ויאמר
 בלעם אל-האלהים בלק בן-צפר מלך מואב שלח אלי: יא הנח
 העם היצא ממצרים וכס את-עין הארץ עתה לכה קבה-לי
 אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו: יב ויאמר אלהים אל-בלעם
 לא תלך עמהם לא תאר את-העם כי ברוד הוא:

12

Moav kralı Balak ben Tsipor – Bilam, Balak'ın Moav kralı olduğunu vurgulayarak Tanrı'ya bir anlamda, “Belki Senin gözünde önemli değilim, ama işte krallar bana saygı gösteriyorlar” demektedir (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi; *Mizrahi; Sifte Hahamim*).

11. *Beddua et* – İbranice *Kava*. Balak, kendi isteğini dile getirirken yine lanet okuma anlamına gelen *Ara* sözcüğünü kullanmıştır (p. 6). İki kök (*Arar* ve *Kavav*) arasında bir fark vardır. *Kavav*, *Arar*'dan daha ağır bir laneti ifade eder; zira [bu sözcük, bir ismi, burada Tanrı'nın İsmi'ni] “telaffuz etme” anlamı taşıyan *Nakav* köküyle akrabadır (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi; bkz. Vayikra 24:11). Balak *Ara* sözcüğünü [ya da kendi dilinde buna denk bir sözcüğü] kullanmıştır; zira onun öncelikli amacı Bene-Yisrael'i yok etmek değil, sadece kendisine zarar verme olasılığını ortadan kaldırmak için bölgeden uzaklaştırmaktır. Bu yüzden sözlerinde de “belki... onu bölgeden kovabilirim” demektedir. Bilam ise tam bir Yahudi düşmanıdır. Hatta *Midraş*'a göre Bilam, bir dönem Mısır'da Paro'nun üç önemli danışmanından biriydi ve Bene-Yisrael'e eziyet edilmesi fikri ona aitti [diğer iki danışmandan Yitro, Bene-Yisrael'i savunduğu için oradan kaçmak zorunda kalmış ve sonradan Moşe'nin kayınpederi olma onuruna sahip olmuş, diğeri İyov ise sessiz kalmış ve prensibe göre bir kişi, zor durumdaki birine yardım edebilecek konumdayken bunu yapmadığı takdirde suçlu olduğu için Tanrı tarafından büyük dertlerle cezalandırılmıştır (bkz. İyov kitabı)]. Bu nedenle Bilam, Bene-Yisrael'i lanetlemekten bahsederken daha ağır lanet türünü ifade eden *Kava* sözcüğünü tercih etmiştir. Ayrıca Balak Bene-Yisrael'i sadece “bölgeden” kovma amacını güderken Bilam'ın “bölgeden” sözcüğünü kullanmayıp genel olarak “kovmaktan” bahsetmesi, onun Bene-Yisrael'in tamamen ortadan kalkması yönündeki isteğini belirtir (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi; *Mizrahi; Sifte Hahamim*). [Gerçi ileride Balak da *Kava* sözcüğünü kullanmıştır (p. 17).

Belki de Bene-Yisrael'e yönelik korkusu arttıkça nefreti de aynı oranda çoğalmıştır.] Tanrı ise sıradaki pasukta Bilam'ın gitmesini yasaklarken *Lo Taor* demiş, daha hafif laneti ifade eden *Arar* kökünü kullanarak, onun en basit laneti bile telaffuz etmesini yasaklamıştır. [Belki de Balak'ın ileride *Kava* sözcüğünü kullanmasının nedeni bunu yanlış yorumlamasıdır. Yani Tanrı'nın “*Lo Taor*” demekle, *Arar* kökünden bir laneti kullanamayacağını, ama *Kavav* kökünün ima ettiği türdeki bir laneti yasaklamadığını söylediğini düşünmüş olabilir (*Gur Arye*).]

12. *Onlarla gitme...* – *Midraş* Tanrı'nın sözlerini şöyle açıklar: Tanrı, Bilam'a “onlarla gitme” der. O'nun imasını anlamazdan gelen Bilam “o zaman yerimden lanet okuyayım?” diye denemede bulunursa da, Tanrı “*Halkı [hiçbir şekilde] lanetleme*” diyerek yanlış anlamaya meydan vermez. Bu kez Bilam dalkavukluğa girer: “Öyleyse mübarek kılayım?” diye üsteler – sanki Tanrı'nın, Halkı'nı mübarek kılmak için ona ihtiyacı varmış gibi. Ve Tanrı konuşmayı sonlandırır: “Onların senin berahana ihtiyacı yok. *Çünkü mübarektir o*. Bene-Yisrael henüz Ataları'nın zamanında Benim tarafımdan mübarek kılınmışlardır (*Targum Yonatan*)”

Tanrı'nın cevabı, bir insanın yaban arısına “Ne sokuşunu isterim ne de balını” demesi gibidir (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi). Zira kovandan bal toplama, arılar tarafından sokulma riskini beraberinde getirir. Benzer şekilde kötüler beraha verseler bile bu, kötülükten tamamen arınmış değildir. Tanrı daha ileride Bilam'ın Bene-Yisrael'i mübarek kılmasını sağlamıştır, ama bu berahalar saftır, zira Bilam'ın şahsi berahaları değil, Tanrı'nın onun ağızına yerleştirmiş olduğu berahalardır (*Gur Arye*).

Ya da “Onlarla gitme. Çünkü halkı nasılsa lanetleyemeyeceksin; zira onları Ben mübarek kıldım” (İbn Ezra; Rabenu Behaye).

⁹ Tanrı, Bilam'a geldi ve "Yanındaki bu adamlar kim?" dedi.

¹⁰ Bilam, Tanrı'ya "Moav kralı Balak ben Tsipor bana [bu kişilerle bir mesaj] gönderdi" dedi.

¹¹ "[Mesajında] 'İşte, Mısır'dan çıkan halk toprağın yüzeyini örttü. Şimdi gelip benim için ona beddua et. Belki [bu şekilde] onunla savaşım onu kovabilirim' [diyor]."

¹² Tanrı, Bilam'a "Onlarla gitme" dedi. "[O] Halkı lanetleme, çünkü mübarektir o."

şeklinde çevrilen ifade, "*kendilerine bir alamet belirleyerek*" anlamındadır – zira insanın gelecekle ilgili alametler belirleyip, hareketlerini bunun gerçekleşip gerçekleşmemesine göre ayarlaması da, bir büyü yöntemidir (bkz. Vayikra 19:26). Bu durumda söz konusu ifade sadece Midyan yetkilileri için kullanılmıştır. Bu alamete göre, Bilam'ın hemen cevap vermeyip beklemelerini söylemesi, onun bir sahtekâr olduğuna işaret edecektir. Ve Bilam böyle yapınca, Midyan yetkilileri de düşündüklerinin gerçekleştiğini görerek orayı terk etmişlerdir (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi). Benzer bir açıklamaya göre, en başta Bilam'ın bağımsız bir beddua gücü olduğunu düşünen Midyan bilgeleri, Bilam Tanrı'ya danışacağını söylediği zaman "Oğlundan nefret eden bir baba var mı ki? [Bu Tanrı her zaman Yisrael'e yardım etmiş. Onları Mısır'dan çıkarmış, onlar için büyük mucizeler gerçekleştirmiş. Şimdi ona lanet okunmasına izin verir mi? (Ramban)]" diyerek oradan ayrılmışlardır. İş Tanrı'nın iznine kaldığı zaman, Tanrı'nın Bene-Yisrael'e beddua edilmesine izin vermeyeceğini onlar da görmüşlerdir (*Talmud – Sanedrin* 105a; *Daat Zekenim*). Zira Midyan bilgeleri, gerçekten bilgi kişiler olmanın yanında Moşe'yi tanıdıkları gibi, onun kayınpederi Yitro sayesinde Tanrı hakkında da az-çok bilgi sahibiydiler (Ramban; bkz. 10:30 açık.). Bir başka olasılık da Midyaniler'in bu heyete katılmasının amacının Bilam'ı görkemli bir heyetle etkilemek olmasıdır. Ancak Balak'a cevap getirecek olanlar Moavi yetkililer olduğundan, Midyaniler bu cevabı bekleme gereği görmeyip hemen geriye doğru yola çıkmışlardır (*Daat Mikra*).

İbn Ezra'ya göre aslında Midyaniler de orada kalmışlardır, ancak heyeti asıl gönderen Moav kralı Balak olduğu için, sadece Moavlı yetkililerin kaldığı söylenmektedir. Bu nedenle Bilam da cevabını "Balak'ın yetkililerine" vermiştir (p. 13).

Ramban ise farklı görüştedir. Ona göre Bilam'a giden heyette Midyani kimse yoktur. Belki de Balak'ın çağrısı üzerine Midyan'ın beş kralı Balak'a gelmiş. Karşılıklı müzakere sonucunda Bilam'a bir heyet gitmesine karar vermişlerdir. Sonra bu beş krala Moav heyeti de katılmış ve

hep birlikte Bilam'a doğru yola çıkmışlardır. Ancak yol Midyan'dan geçtiği için grupta Midyani olanlar orada kalmışlar, Bilam'a sadece Moav yetkilileri gitmiştir.

9. Tanrı, Bilam'a geldi – Bu tam olarak peygamberlere özgü bir temas (*Nevua*) değil, onun bir düşük düzeyidir (Ramban, *More Anevochim* 2:41).

Yanındaki bu adamlar kim? – Tanrı bir insanla temasa geçtiği zaman, onu ürkütmemek için ona cevabını zaten bildiği bir soruyla hitap ederek diyalogu başlatır (krş. Bereşit 3:9). Burada da böyle bir durum söz konusudur. Ancak sorusunu sorma şekli Bilam'ı yanılgıya düşürme özelliği de taşımaktadır. Bilam bu soruyu iki şekilde anlayabilecektir. Ya Tanrı sadece diyalog başlatma amacındadır, ya da gerçekten sorduğu sorunun cevabını bilmemektedir. İkinci olasılık aslında gerçek bir olasılık olmadığı için, Bilam'ın soruyu o şekilde yorumlamaması gerekirdi. Ama Bilam, karakterinin çok bariz bir parçası olan hüsnükuruntuya kapılmış, Tanrı'nın bu sorunun cevabını bilmiyor olabileceğine hükmederek sıradaki pasukta adamların kimliğini detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bu Bilam'a cesaret veren bir durumdur; zira bu şekilde Bilam, Tanrı'ya "farkettirmeden" Bene-Yisrael'e istenen şekilde lanet okuyabileceğini düşünme hatasına düşmüştür – ne de olsa Tanrı (*has veşalom*) bir sorunun cevabını bilmiyorsa, başka şeyleri de bilmiyor olması yüksek olasılıktır (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi). Böylece Tanrı, Büyük Tufan'dan sonraki dönemde cinsel ahlaksızlık yasaklarına riayet eden diğer ulusları bunda bir sorun olmadığını öne sürerek yanıltan Bilam'ı "kısasa kısas" yanılarak, onun sonunu hazırlamıştır (Rabenu Behaye).

10. Bilam, Tanrı'ya ... dedi – Sadece "*Bilam... dedi*" denmesi yeterli olurdu. Olasılıkla, Tora "*Tanrı'ya*" eklemesini yaparak, Bilam'ın arsızlığına dikkati çekmektedir. Zira Tanrı'nın sorduğu bir soruya "Tanrım, Sen elbette biliyorsun" diye cevap vermesi gerekirken (krş. Yehezkel 37:3), Bilam sanki cevabı bilmeyen birine açıklama yapar gibi konuşmaktadır. Bu nedenle Tora: "Bilam, *Tanrı'ya*, sanki onun açıklamasına ihtiyacı varmış gibi cevap verme cüretini gösterdi" dercesine "*Tanrı'ya*" vurgusunu yapmaktadır.

- 13 יִגְוִיָּקֶם בְּלָעַם בְּבֹקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי בֶלֶק לְכוּ
14 אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לִתְתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם: יָד וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי
15 מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בֶּלֶק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בְּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: מִן וַיִּסָּף עוֹד
16 בֶּלֶק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאַלְהָה: מִן וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּלָעַם
וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בֶּלֶק בֶּן־צְפֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלָּךְ אֵלַי:
17 יִי כִי־כִבֵּד אֲכַבְּדְךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכֶ־נָּא
18 קְבֵה לִי אֵת הָעַם הַזֶּה: יִי וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בֶלֶק
אִם־יִתֶּן־לִי בֶלֶק מְלֶאכֶת בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹד אֶת־פִּי
19 יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אֵן גְּדוּלָּה: יִי וְעַתָּה שָׁבוּ נָא בְּזֶה
גַּם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִדְעָה מִה־יִּסָּף יְהוָה דְּבַר עָמִי:

olmalarına rağmen, Bilam onları ne “*Balak’ın yetkilileri*” (p. 13), ne de “*Moav yetkilileri*” (p. 8) olarak görmektedir. Onun kibirli gözlerinde, karşısındakiler “*Balak’ın kulları*”dır (*Daat Mikra*).

Sarayı dolusu gümüş ve altın verirse – Tam çeviriyle “*evi dolusu*”. Eğer Bilam burada samimi bir şekilde, bol miktarda para verilse bile Tanrı’yı vazgeçiremeyeceğini söylemek istiyor olsaydı [genel bir ifadeyle] “bir ev dolusu” demesi yeterli olurdu [ve Tanrı’nın fikrini değiştirmeyeceği gerçeğinin ışığında hemen ret cevabı verip heyeti Balak’a geri gönderir, onları gecelemeye davet etmezdi]. Ama Bilam burada özellikle “[*Balak’ın*] *evi dolusu*” demekle belirli bir miktarı telaffuz etmektedir (krş. Bereşit 23:14-15) (*Maskil Ledavid*). “Balak’ın savaş için büyük bir ordu kurması, askerlerin hepsine ücret ödemesi gerekecek – ki bunu yaptıktan sonra da zafer elde edemeyeceği meçhul. Ama ben, bir çift lafımla kesin zaferi garanti ediyorum. Bu yüzden Balak’ın bana elindeki tüm gümüş ve altınını vermesi gerekir” (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi).

Aşem’in sözünden çıkamam – Tam çeviriyle “*Aşem’in Ağzı’nı geçemem*”. Bilam ilk seferde, gelen heyete Tanrı’nın kendisine Bene-Yisrael’e beddua etme izni vermediğini söylememiş, konuyu sadece gelenlerin düşük düzeyli kişiler olmasına getirmişti. Şimdi üst düzeyde insanlar gelince artık böyle bir bahanesi yoktur (*Kitsur Mizrahi*); bu yüzden gerçeği söylemek ve hiçbir

şeyin aslında kendi elinde olmadığını, her yönden Tanrı’ya bağımlı olduğunu kabullenmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda bu sözleri, Atalar’ın “*Şehina’nın Ağzı’ndan*” mübarek kıldıkları berahaları iptal etmeyi başaramayacağı konusunda kendi dile getirdiği bir kehanettir (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi). “*Aşem’in Ağzı’nı geçemeyecektir*”.

19. Siz de – Bu sözcükler gerekli değildir. Bilam’ın böyle demesi, bu ikinci heyetle ilk heyet arasındaki ortak bir yana işaret etmektedir (*Mizrahi*). Bilam’ı kendi ağzı tökezletmiş, farkında olmadan kendi başarısızlığını önceden dile getirmiştir. “Siz de ilk heyet gibi hayal kırıklığına uğrayacaksınız” (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi).

Burada – Tam çeviriyle “*bunda*”. Ama anlam “*burada*” şeklindedir (İbn Ezra).

Başka ne söyleyeceğini – Buradaki “*başka*” sözcüğü, eskiden söylenmiş sözlerle yenilerinin ekleneyeceğini ima etmektedir. Bilam, Tanrı’nın Bene-Yisrael’e daha önceden vermiş olduğu berahalara ek yapma olasılığını düşünmüştür (*Minhat Yeuda*; *Sifte Hahamim*): “Sözlerini berahadan lanete çevirecek değil. Umarım onlara daha da çok beraha vermez.” Böylece Bilam burada farkında olmadan, Tanrı’nın Bene-Yisrael’e onun ağzıyla berahalar ekleyeceğine dair bir kehanette bulunmaktadır (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi).

Öğreneyim – Tam çeviriyle “*bileyim*”.

¹³ Bilam sabah kalktı ve Balak'ın yetkililerine "Ülkenize gidin" dedi, "zira Aşem sizinle gitmeme izin vermeyi reddetti".

¹⁴ Moav yetkilileri kalkıp Balak'a geldiler ve "Bilam bizimle gelmeyi reddetti" dediler.

¹⁵ Balak, bir daha [ama bu kez] bunlardan daha kalabalık ve yüksek rütbeli yetkililer gönderdi.

¹⁶ Bilam'a geldiler ve ona "Balak ben Tsipor şöyle diyor:" dediler, "Lütfen bana gelmekten kendini alıkoyma.

¹⁷ Çünkü şüphesiz seni fazlasıyla şerefliendirecek ve bana söyleyeceğin her şeyi yapacağım. Lütfen gel, benim için şu halka beddua et."

¹⁸ Bilam söz alıp Balak'ın kullarına [şöyle] dedi: "Balak bana sarayı dolusu gümüş ve altın verirse [bile], küçük ya da büyük [bir şey] yapmak üzere Tanrım Aşem'in sözünden çıkamam.

¹⁹ Yine de şimdi, siz de bu gece burada kalın ve Aşem'in bana başka ne söyleyeceğini öğrenyim."

13. Sizinle gitmeme izin vermeyi reddetti – *Midraş'ı (Tanhumna 6)* kaynak alan Raşi'ye göre, Bilam kullandığı sözcükleri dikkatle seçmiştir. Tanrı ona gitmeyi kesin bir dille yasaklamıştır. Ama o bunu açıkça kabullenemeyecek kadar arsızdır. Tanrı'nın ona Bene-Yisrael'i lanetleme izni vermediğinden hiç bahsetmemekte, sadece "Aşem *sizinle* gitmeme izin vermeyi reddetti" demektedir. Bilam belirgin bir imada bulunmaktadır: "Tanrı sizin gibi düşük rütbeli bir delegasyonla gitmemin onuruma yakışmayacağını söyledi. Ama Balak daha üst düzeyli yetkililer gönderirse bu durum belki değişebilir." Görünüşe göre, Bilam Tanrı'nın yumuşayabileceğini ya da Balak'ın planından vaz geçeceğini ve bu şekilde ikinci kez ret cevabı vermenin getireceği utançtan kurtulacağını ummaktadır.

Sıradaki pasuklarda gördüğümüz üzere, Balak, Bilam'ın üstü kapalı mesajını almıştır. Bu yüzden daha kalabalık ve üst düzeyli kişilerden oluşan bir başka heyet göndermiştir [ama Balak, Tanrı'nın halkı lanetlemeyi yasakladığı mesajını almamıştır; zira alsaydı ikinci bir heyet göndermezdi]. Bir nokta açıktır ki, Tora burada Bilam'ın kibirli karakterini gözler önüne sermektedir (bkz. girişteki açıklamalar). Kibri uğruna daha sonra utanma riskini bile göze almıştır – ya da daha kötüsü, kibri ile gözleri o kadar körelmiştir ki gerçekleri kavrama yeteneği körelmiştir. Bilam bu peraşa boyunca sırf hüsnükuruntu nedeniyle gerçekleri görememenin birçok örneğini sunacaktır.

14. Bilam bizimle gelmeyi reddetti – Anlaşılan Moav heyeti üyeleri hiç de aptal degillerdir. Bilam kendilerine "Aşem *sizinle* gitmeme izin vermeyi reddetti" demişken, onlar raporlarında, Bilam'ın sözlerinin gerçek yanını yakaladıklarını ima etmek-

tedirler: "*Bilam bizimle gelmeyi reddetti*. O kendisini Aşem'in kısıtladığını iddia ediyor ama tavırlarından, daha çok şeref – ve para – peşinde olduğu belli."

Bilam'ın bu heyetin üyelerini düşük düzeyli görmesine dair bir ima da pasuklarda heyeti kasteden sözcüklerdir. Tora p. 8'de "Moav yetkilileri"nin Bilam'ın yanında gecelediklerini söylemiştir. Ama Bilam onlara cevap verirken, kullanılan sıfat "*Balak'ın yetkilileri*" haline gelmiştir. Anlaşılan Bilam onlara tenezzül etmediğini belirtircesine, bu kişilere karşı, resmi bir devlet heyeti değil, sadece Balak'ın kişisel ulaklarınıymış gibi tavır almıştır. Ancak heyet üyeleri bundan alınmışçasına dik başla kalkıp geri gelmişlerdir. Bu nedenle bu pasukta Tora onlardan tekrar "Moav yetkilileri" olarak bahsetmektedir. Heyet Balak'a Bilam'ın cevabını getirirken de, "*bizimle gelmeyi reddetti*" diyerek, alınganlığını açığa vurmuştur (*Daat Mikra*).

15. Bir daha – Balak için heyetin şerefi değil, görevinin başarıya ulaşması önemlidir. Bu nedenle Bilam'ın beklentilerini karşılayacak ikinci bir heyet göndermektedir. İlk heyetin "Moav kralı Balak ben Tsipor" tarafından gönderildiği söylenirken (p. 10), ikinci heyetin sözlerinde Balak'ın titri "kral" sözcüğüne yer verilmemektedir (*Daat Mikra*).

17. Fazlasıyla şerefliendirecek – "Bol para vereceğim" (İbn Ezra).

Bana söyleyeceğin her şeyi yapacağım – "Bene-Yisrael'e lanet etmen için neye ihtiyacın varsa karşılayacağım" (İbn Ezra).

18. Balak'ın kullarına – Bir kez daha Bilam'ın yeni heyete yönelik tavrı açığa çıkmaktadır. Bu kişiler önceki heyete göre daha üst düzeyli

בַּיָּבֵא אֱלֹהִים

אֶל-בְּלָעַם לֵימֹר וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ

אַתָּם וְאֵךְ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבַר אֵלַיךְ אַתָּן תַּעֲשֶׂה: שְׂרִישִׁי

כֹּה וַיָּקָם בְּלָעַם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אַתָּנוּ וַיֵּלֶךְ עִם-שָׂרִי מוֹאָב: 21

Yisrael'e beraha vermesini sağlamaktır. Dolayısıyla Tanrı'nın temel niyetinde bir değişiklik yoktur. Şu ana kadar yaptığı engellemeler de, açgözlü ve kibirli karakterini çok iyi bildiği Bilam'a hataya düşme payı tanıma amaçlıdır.

☞ **Bilam'ın Kudreti.** Rabenu Behaye burada bazı sorular sorar: Acaba Bilam'ın gerçekten zarar verme ya da yarar sağlama kudreti var mıdır? Eğer Tanrı Bene-Yisrael için beraha kararı vermişse, bir insanoğlundan ibaret olan Bilam'ın Tanrı'nın kararını ortadan kaldıracılabilmesi nasıl düşünülebilir? Ve eğer edeceği lanetin aslında hiçbir kuvveti yoksa Tanrı onu neden engellemiştir? Tanrı halkı mübarek kılmışsa, Bilam sabahdan akşama lanet okusa ne olur? Teilim'de "Onlar [bana istedikleri kadar] beddua etsinler; [yeter ki] Sen mübarek kıl" (Teilim 109:28) denmekte değil midir?

Kesin olan, Bilam'ın aslında hiçbir gücünün olmadığıdır – ne beraha vermek için ne de lanet okumak için. Beraha verme gücü olamaz; zira olsaydı tüm bunlara gerek olmazdı. Sadece Balak'ı mübarek kılardı ve Bene-Yisrael'in onu mağlup etmesi imkânsız hale gelirdi. Dahası madem Bilam paragöz biri, Balak'ın altın ve gümüşüne ihtiyacı olmazdı; kendisini mübarek kılar, böylece zenginleşirdi. Üstelik Bilam'ın kendisini güzel bir ölümlle ölme konusunda mübarek kıldığını (23:10), ama sonunda kılıçtan geçirildiğini (31:8), dolayısıyla bu berahanın bir işe yaramadığını görüyoruz. Böylece Bilam'ın ağızında beraha için bir kuvvet olmadığı anlaşılmalıdır - ve beraha için yoksa, [bu, onun herhangi bir ruhani yeteneği olmadığını gösterdiğinden,] lanet için olması için de bir neden yoktur. Ancak Bilam'ın özel bilgisinden kaynaklanan bir kuvveti vardır; [gi-rişteki açıklamalarda belirtildiği üzere] beddua için uygun vakti ayarlayabilmektedir. Böylece doğru anda beddua etmesi, Bene-Yisrael için kötü sonuçlar doğurabilecektir. Fakat bu da mümkün olmamıştır; zira Tanrı, büyük şefkatini gösterircesine, bu günlerde, normalde "öfkelenildiği" o anda bile öfkelenmemiştir (Talmud – Berahot 7a; bkz. 23:8). Bu durumda soru tekrar geri dönmektedir. Bilam'ın Bene-Yisrael'e beddua

yoluyla zarar vermesi diye bir şey söz konusu olmadığına göre Tanrı ona beddua etmeyi neden yasaklamıştır?

Cevap peraşanın sonundadır. Perek 25'in başında gördüğümüz üzere, Bene-Yisrael'de büyük bir grup, yabancı kızlarla ahlaksızca günah işlemeye başlamış, ardından putperestlik yapmış ve bunun sonucunda da cezai salgından 24.000 kişi ölmüştür. Eğer Tanrı Bilam'ın beddua etmesine izin vermiş olsaydı, diğer uluslar bu ağır cezayı gördükleri zaman, onun Bilam'ın bedduasının bir sonucu olduğunu düşünecekler, bu da Bilam'ın, Tanrı'nın vermiş olduğu berahayı iptal etme gücüne sahip olduğu şeklinde bir sonuca varmalarına yol açacaktı. Tanrı Bilam'ı bu nedenle engellemiş, ağızına beddua yerine beraha sözleri yerleştirmiştir.

21. Bilam sabah kalkıp... – Bilam, kendisine verilen izni fırsat bilip hemen harekete geçer (Daat Mikra). Hahamlarımız (Sanedrin 105b) Bilam'ın şevkini horgörüyle açıklarlar. Nefret, insanların normal davranış biçimini bile değiştirmesine neden olabilir. Kibriyle ünlü Bilam için kendi eşeğini eyerlemek, şüphesiz normal bir davranış değildir. Ama kendisi Bene-Yisrael'den o kadar nefret etmektedir ki, bunu hizmetkârlarına bırakmayıp bizzat, hem de sabah saatlerinde yapmıştır. Öte yandan bu anlaşılabilir bir harekettir de. Bilam'ın yaptığı bazı şeyler, Atalar'ın, Bene-Yisrael'in bereketli olmasını sağlayan liyakatini etkisiz kılma amaçlıdır (bkz. 23:4 açık.). Burada da Tanrı'nın emri üzerine Yitshak'ı korban etmek için erken kalkıp eşeğini bizzat eyerleyen Avraam'ın bu hareketine denk bir harekette bulunmaktadır. Ancak arada bir fark vardır. Avraam'ın erken kalkışı "**Vayaşkem – Erken Kalktı**" (Bereşit 22:3) sözcüğüyle tanımlayan Tora, Bilam için "**Vayakom – Kalktı**" sözcüğünün kullanılmaktadır. Midraş Tanrı'nın şu sözlerini aktarır: "Seni kötü adam! Onların Atası Avraam senden önce davrandı! Zira o, Benim Emrim üzerine sevgili oğlunu korban etmek için senden daha erken kalkıp eşeğini eyerlemişti. Avraam'ın sevgisinden kaynaklanan şevki, senin nefretten kaynaklanan şevkinin üstündedir" (Midraş – Tanhuma 8; Raşi; Gur Arye).

²⁰ Tanrı gece Bilam'a geldi ve ona "Eğer adamlar seni çağırmaya gelmişlerse, kalk git onlarla" dedi. "[Fakat] Sadece sana konuşacağım şeyi – [yalnız] onu yapacaksın."

²¹ Bilam sabah kalkıp [dişi] eşeğini eyerledi ve Moav yetkilileriyle gitti.

20. Tanrı'nın anlaşılması güç izni. Daha önce kesin bir dille reddetmiş olmasına rağmen, Tanrı bu kez Bilam'ın gitmesine izin vermektedir. Bu nasıl açıklanabilir?

[1] Pasuktaki "*seni (Leha) çağırmaya gelmişlerse*" ifadesindeki **Leha** sözcüğünün tam karşılığı "*sana*" ya da "*senin için*"dir. Dolayısıyla Tanrı Bilam'a şöyle demektedir: "Eğer adamların çağırısı senin içinse – senin yararın içinse, senin bundan bir kazancın varsa – o zaman *kalk git onlarla*. Çünkü şimdi Ben senin gitmene izin vermezsem, sonra Beni, geçimini kazanmana engel olmakla suçlayacaksın. O yüzden git. Ancak bu bir şeyi değiştirmiyor. Halka lanet edemezsin. İstesen de istemesen de, *sadece sana konuşacağım şeyi – [yalnız] onu yapacaksın*; sana onları mübarek kılmanı söylesem bile!" (Rabenu Behaye). Buna rağmen Bilam "belki Tanrı'yı ikna ederim" gibi garip bir düşünceyle yola çıkmayı tercih etmiştir (Raşi; *Daat Zekenim*).

[2] Tanrı bazen, yoğun bir istek gördüğü zaman, Kendisi'nin onaylamadığı bir şeye yeşil ışık yakabilir. Ama bunun sonucunda da, istek sahibi daima kayıpla çıkar – Tanrı'nın temel kararı da bir değişikliğe uğramaz. Bunun çarpıcı bir örneği Moşe'nin Erets-Yisrael'i keşif için göndermiş olduğu casuslarla ilgili olaydır. Orada da açıklandığı şekilde, Tanrı Erets-Yisrael'in her yönüyle iyi ve güzel bir toprak olduğunu bildirmiş olduğu için burayı keşfe gerek olmadığından, böyle bir emir vermemiştir. Ancak halktan yoğun istek gelip Moşe de bu konuda Kendisi'ne başvurunca, "*kendi adına ... gönder*" (13:2) demiştir ve sonuçta istek sahibi o nesil Erets-Yisrael'e girmekten mahrum kalmıştır. Burada da Bilam gitmeye çok heveslidir. Bu nedenle Tanrı seçimi ona bırakmış, ama sadece Kendisi'nin izin vereceği şeyleri yapabileceği bilgisini de eklemiştir (İbn Ezra). Ramban buna, *Midraş*'taki şu prensibi ekler: "Tanrı insanı, gitmek istediği yolda yönlendirir" (*Midraş – Bamidbar Raba* 20:12; *Talmud – Makot* 10b). Ancak Tanrı yine de Bilam'ın gitmeyi seçmesi karşısında öfkeli bir tavır almıştır (p. 22); zira Bilam, Tanrı'nın İsteği'nin tam tersini yapmakta olduğunu bile bile gitmiştir.

[3] Tanrı, en baştan itibaren Bilam'a Yisrael'i lanetlememesini söylemiş, Bilam da emre uyarak Balak'ın elçilerine bunu bildirmiştir. Ama şüphesiz Bilam'ın açgözlü ve kibirli karakterini bilen

Balak, sorunun Bilam'ın kendisine gönderilen heyeti kendine layık bulmaması ve elbette ücret meselesi olduğu sonucuna vararak ikinci bir heyet göndermiştir. Bu heyet geldiğinde, Bilam, konunun paraya pula bağlı olmadığını, her şeyin kararını Tanrı'nın verdiğini bu nedenle Tanrı'ya danışması gerektiğini söylemiş – ki bu doğru bir davranıştır – ancak elçilere Tanrı'nın cevabını iletmemiştir. Oysa Tanrı ona [bu pasukta] "Madem ki seni çağırıyorlar, mesele sadece oraya gitmekse, gitmende bir sakınca yok – ama bir şartla: sadece Benim söyleyeceğim şeyleri yapabilirsin – Bene-Yisrael'e lanet etmen söz konusu değil" demiştir. Tanrı'nın niyeti Bilam'ın gerçekten gitmesi, ama Bene-Yisrael'i mübarek kılmasıdır; zira bu şekilde diğer uluslar da, kendi peygamberlerinin Tanrı'nın Halkı'nı mübarek kıldığına şahit olacaktırlar. Bilam ise kendince kurnazlık ederek Tanrı'nın sözlerini bu heyete bildirmemiştir [Zira bildirir hiçbir işlevi olmayacaktır. Ne de olsa heyet onu sırf kendisini konuk etmek için değil, onun "lanet hizmetlerinden" yararlanmak için gelmiştir]. Böylece sırf parasal çıkarlar nedeniyle heyettekilere yanlış bir izlenim verdiği gibi, Tanrı'nın İsmi'nin kutsiyetini de ihlal etmiştir; çünkü bu durumu görenler, Tanrı'nın, sözünden kolayca dönebildiği sonucuna varmışlardır. Üstelik daha sonra Tanrı onun ağzına lanet yerine berahalar yerleştirdiği zaman, Balak ve halkı kendilerini aldatanın Bilam değil, Tanrı olduğunu düşüneceklerdir. Bu da üst düzeyli bir *Hilul Ašem*'dir (Ramban).

[4] *Mişnat Rabi Eliezer (Perek 10)* şöyle demektedir: Tanrı, Yahudiler'in düşmanlarını tamamen ortadan kaldırmadan önce onlara güç ve şeref verir. Burada da Bilam, kendisine hiçbir zararı dokunmayan bir ulusun tamamına lanet etmek için duyduğu güçlü arzudan dolayı cezalandırılmayı hak etmiştir. Dolayısıyla Tanrı, Balak'ın ona yeterli onur ve para vermesi koşuluyla, Bilam'ın gitmesine izin verdiği izlenimini vermiştir.

[5] Buradaki "**Likro – Çağırarak**" sözcüğü, 1:16'daki "**Kerue Aeda – Toplum Temsilcileri**" ile bağlantılı görülebilir ve fikir danışma amaçlı bir çağırma tanımlayabilir. Bu durumda belki de Tanrı şöyle demektedir: "Sadece senden fikir almak için çağırıyorsa git ve günah işlemeleri konusunda onları uyar" (Sforno).

[6] Aslında Tanrı'nın amacı en baştan itibaren Bilam'ın, diğer ulusların peygamberinin Bene-

22 כב וַיַּחֲרֹאף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מֵלֶאךָ יְהוָה בְּדָרֶךְ
 23 לְשַׁטָּן לוֹ וְהוּא רֶכֶב עַל־אֲתָנוּ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ: כג וַתֵּרָא הָאֲתוֹן
 אֶת־מֵלֶאךָ יְהוָה נֹצֵב בְּדָרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בִּידּוֹ וַתַּט הָאֲתוֹן
 מִן־הַדָּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בַּלָּעַם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטִּתָּה הַדָּרֶךְ:

Tanrı'nın Merhamet Niteliği'nin ön planda oluşuna işaret eder. Dolayısıyla elinde kılıçla da olsa Bilam'ın karşısına dikilen bu melek, aslında bir merhamet meleğidir ve amacı, Bilam'ın, kendisini yıkıma götürecek bir günahı işlemekten alıkoymaktır (*Midraš – Tanhuma* 8; Raşi; *Minhat Yeuda*; *Sifte Hahamim*; bkz. s.a.).

Ona engel teşkil etmek üzere – İbranice *Lesatan Lo* şeklindedir. *Satan* kökü herhangi bir fiile engel olmayı ifade eder (Sforno). *Tanah* boyunca da karşıtlık ve nefret anlamı verir (*Daat Mikra*; bkz. Bereşit 26:21; krş. Teilim 38:21) [ama burada nefret anlamı yoktur]. İnsanı günaha sevketmeye çalışan Satan adlı meleğin ismi de aynı kökten gelir. Zira onun görevi sürekli olarak insanın Tanrı'nın İsteği'ni yerine getirmesine engel olmaya çalışmaktır. [Ancak buradaki melek Satan değildir; çünkü aksine, Bilam'ı gınahtan korumak için gelmiştir.]

Tora aynı anlamı vermek için daha kısa olan *Lesitno* sözcüğünü kullanabilirdi. Bunu yapmayıp “ona; onun için; onun yararına” anlamına gelebilen *Lo* sözcüğünü kullanarak, Tora söz konusu meleğin Bilam'ın iyiliği için geldiğine işaret etmektedir (bkz. ö.a.; krş. p. 5 aşk.).

Sabit durdu – Ya da “*dimdik durdu*”. Kararlılıkla ve kımıldamadan (*Daat Mikra*).

Eşeğinin üstündeydi – Tam çeviriyle “eşeğine binmekteydi”; yani “eşeğine biner haldeydi”.

İki hizmetkârı yanındaydı – Raşi'ye göre Tora burada bu detaya yer vermekle, önemli bir kişinin, seyahate çıktığında yanına iki yardımcı almasının uygun olduğunu öğretmektedir. Böylece ikisi bu kişiye hizmet ederler ve birbirlerinin de ihtiyaçlarını karşılarlar (*Midraš – Tanhuma* 8). Benzer bir durumu Avraam'da da görüyoruz (Bereşit 22:3). Öte yandan Bilam'ın yanına bu iki hizmetkârı aldığıının belirtilmesinin amacı, Bilam'ın bu yolculuğun başında kendisine Avraam'ı örnek aldığını vurgulamak da olabilir. Avraam Tanrı'nın son derece zor emrini yerine getirmek üzere erken kalkıp eşeğini bizzat eyer-

lemiş ve yanına iki hizmetkârını almıştır. Bilam'ın yaptıkları da buna paraleldir. Belki bu şekilde Tanrı'ya yaranma amacındadır.

Sforno ise bu iki hizmetkârın, Bilam'ın meleği görmemesiyle ilgili olduğu açıklamasında bulunur. Zira bir prensibe göre “birlikte seyahat eden üç kişi, manevi varlıkları görmez ve onlardan etkilenmez”.

23. Eşek... gördü – Raşi ve Ramban hayvanın meleği görmesi hakkında farklı görüşlere sahiptirler. Raşi'ye göre, hayvanlara, insan gözünün göremediği manevi varlıkları görmelerine izin verilmiştir. Manevi varlıkların bazıları iyi bazıları da “kötü”dür. İnsan zekâya ve üst düzeyde algıya sahip olduğu için, kötü manevi varlıkları görse, korkudan aklı başından giderdi. Tanrı bu nedenle insanların iyi manevi varlıkları bile görmemesini sağlamıştır [buradaki de iyi bir melektir ve Bilam onu görememiştir]. Ancak hayvanların zekâsı zaten insanla karşılaştırılamayacak düzeyde kısıtlı olduğu için Tanrı onlara bu varlıkları görme yeteneği bahşetmiştir.

Ramban ise, insanın göremediği bir şeyi, hayvanın görmesinin olası olmadığı görüşündedir. Ona göre melekler fiziksel varlıklar olmadığı için, [Avraam'ı ziyaret ettiklerinde yaptıkları gibi] insan kılıfına girmedikleri sürece ne hayvanlar ne de insanlar tarafından görülebilir. Bu nedenle Ramban buradaki “eşek... gördü” ifadesinin “eşek sezdi” anlamında olduğunu belirtir. Aynı doğrultuda meleğin elinde kılıç tutması da sezinin bir parçasıdır. Yani eşek, herhangi bir görüntü görmemesine rağmen, sanki biri elinde kılıçla karşısında dikiliyormuş gibi sebebinin anlamadığı bir korkuya kapılarak beklenmedik davranışlar göstermiştir. Bilam'la konuşurken eşeğin melekten ya da elinde kılıç olan bir varlıktan hiç bahsetmemesi bu görüşü destekleyen bir noktadır (*Daat Mikra*).

Elinde çekilmiş kılıçla – Bene-Yisrael'in atası Yaakov'a “ses”, yani dua etme gücü bahşedilmiştir (Bereşit 27:22). Her dönemdeki Yahudi düşmanlarını simgeleyen Esav ise “el” ve

²² O gittiği için Tanrı'nın öfkesi alevlenmişti. Tanrı'nın bir meleği ona engel teşkil etmek üzere yolda sabit durdu. [Bilam] Eşeğinin üstündeydi ve iki hizmetkârı yanındaydı.

²³ Eşek, Tanrı'nın elinde çekilmiş kılıçla yolda sabit duran meleğini gördü. Eşek yoldan sapıp tarlada yürümeye başlayınca, Bilam onu yola [geri] yönlendirmek için eşeğe vurdu.

[Dişi] Eşeğini – İbranice *Atono*. İbranice'de erkek eşek *Hamor*, dişi eşek de *Aton* olarak adlandırılır. Bunu çevirimizde sadece burada vurguluyoruz. Devamında da aynı dişi eşekten bahsedildiği için, bunu her seferinde vurgulamadık.

Avraam'ın eşeği erkekti. *Hamor* sözcüğü, "*Homer – Madde*" kelimesiyle aynı köke sahiptir. Ayrıca bu sözcüğün kökünü oluşturan *Het-Mem-Reş* harflerinin sayısal değerlerinin toplamı 248'dir – ki bu, aynı zamanda, kaynaklarımıza göre insan bedenindeki ana organ sayısıdır. Avraam "eşeğini (*Hamor*) eyerlemiş" – yani kontrol altına almıştır. Tanrı'nın uygulaması son derece zor bir emrini yerine getirmek için tüm maddeselliğini kontrol altına almış, vücudunun tüm işlevlerini Tanrı'nın İsteği'ne adanmıştır. Bilam içinse böyle bir şey söz konusu değildir.

Moav yetkilileriyle gitti – Tora Bilam'ın tüm yaptıklarını detaylandırmış olmasına rağmen, Tanrı'nın kendisine vermiş olduğu iznin niteliğinden Moavlı yetkililere bahsettiğini söylememektedir. Yani Bilam bunu yapmamıştır. Kendisini davet edenlere her şeyin yolunda olduğu izlenimini vermiştir ve Moavlı yetkililer başarıdan emin bir şekilde yola çıkmışlardır. Tanrı'nın Bilam'a yönelik "öfkесinin" (s.p.) nedeni budur (*Daat Mikra*).

22. O gittiği için – Önceki pasukta Bilam'ın "Moav yetkilileriyle" gittiğinin söylenmesine çok gerek yoktur. Aynı yere gideceklerine göre birlikte gittiklerini anlamak güç değildir. Ancak bunun yine de vurgulanması, Bilam'ın bu yolculuğa Moavlı yetkililerle tamamen aynı niyet ve amacı taşır halde çıktığına işaret etmektedir. Bilam, Yisrael'e beddua etmeyi, en az Moaviler'in Bene-Yisrael'e beddua edilmesini istedikleri kadar istemektedir (*Midraş – Tanhuma* 8; Raşi; *Mizrahi*). Bunun bir devamı olarak şimdiki pasuk da Tanrı'nın "o gittiği için" öfkелendiğini söylemektedir. Tora'nın sadece "gittiği için" demesi yeterli olurdu. Ancak böyle yazsaydı gitmesinin amacının Balak'ın elçilerini tatmin etmekten ibaret olduğu sonucuna varılırdı. Tora Bilam'ı kasteden "o" sözcüğünü vurgulamakla, Bilam'ın, bu gidişinde bunun ötesinde kişisel bir motivasyona sahip olduğuna işaret ettiği gibi (*Aktav Veakabala*; *Beer Basade*), Bilam'ın sanki götürülen değil de liderlik eden gibi davrandığını göster-

mektedir (*Sforno*). Bu da Tanrı'nın, Bilam'a gitme izni vermesine rağmen sözün gelişi "öfkelenmesini" açıklayan bir başka noktadır. Bilam, gidişinin Tanrı'nın gözünde kötü olduğunu bilmesine rağmen hevesle yola çıkmıştır (*Raşi*; *Raşbam*; *Sefer Zikaron*; *Beer Yitshak*). Tümüyle Tanrı'nın İsteği'ne aykırı bir çabanın içine girmektedir. Ne de olsa elçiler onu sırf danışmak için çağırmamışlardır. Yola çıkması, onun beddua amacını kanıtlamaktadır (*Sforno*). Oysa Tanrı'nın sözünden hiçbir zaman dönmediğini, ona "*kalk git*" dediği zaman Bene-Yisrael'e beddua etme izni vermediğini bilmesi gerekirdi (*Daat Zekenim*).

Midraş şu saptamada bulunur: Yisrael'in kutsal peygamberleriyle diğer ulusların şu peygamberi arasındaki farka bakın: Yisrael'in peygamberleri daima ulusları kendilerini günahattan arındırıp ahlaksızlığa karşı önlemler almaları konusunda uyarıyorlardı. Bilam ise ahlaksızlığa karşı tek söz etmediği gibi, kendisinden rehberlik bekleyen uluslara, sırf diğer insanları tuzağa düşürmek için kızlarını fahişeliğe sevkettiklerini salık vermiştir (bkz. 24:14 açık.; 25:1 açık.). Bunun dışında, Yisrael'in peygamberleri sadece Bene-Yisrael'e değil, diğer uluslara yönelik de şefkat ve merhamet göstermişlerdir. Ama Bilamı bir halkı hem de hiçbir gerçek sebep olmaksızın ortadan kaldırma amacındadır. Tanrı'nın dünya üzerindeki herhangi bir ulus hakkında kötü mesajlar vermelerini emrettiği durumlarda Yisrael'in peygamberleri bunu büyük bir acıyla dile getirirlerdi. Örneğin Peygamber Yeşayau, Moav'la ilgili ağır bir kehaneti şöyle dile getirmiştir: "*Bu nedenle içim Moav için lir gibi inliyor...*" (Yeşayau 16:11). Peygamber Yehezkel de Tsur şehriyle ilgili sert bir kehanet dile getirirken "*Tanrı'nın şu Sözü bana ulaştı: Şimdi insanoğlu, Tsur için bir ağıt yak...*" (Yehezkel 27:2). Ama bununla taban tabana zıt bir şekilde, Bilam'ın Bene-Yisrael'e beddua etme konusundaki hevesi bu pasuklarda gözler önüne serilmektedir (*Meam Loetz*).

Tanrı'nın bir meleği – Tanrı, Bilam'ın düşüncelerini gayet iyi bildiğini kendisine göstermek amacıyla onu engellemek üzere bir melek göndermiştir (*Daat Zekenim*).

Burada Tanrı için kullanılan İsim, *Aşem*'dir. Çeşitli vesilelerle belirtildiği üzere bu İsim,

- 24 כַּד וַיַּעֲמֵל מִלֶּאֱךָ יְהוָה בְּמַשְׁעוֹל הַכֹּרֵמִים גִּדֵּר מִזֶּה וּגְדֵר מִזֶּה:
 25 כֹּה וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלֶּאֱךָ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחֹץ
 26 אֶת־רִגְלָהּ בַּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסֹּף לְהַכְתָּהּ: כֹּו וַיִּסֹּף מִלֶּאֱךָ־יְהוָה
 עֲבוּר וַיַּעֲמֵל בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל:
 27 כֹּו וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלֶּאֱךָ יְהוָה וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרֹאֲף
 28 בַּלְעָם וַיֵּךְ אֶת־הָאֵתוֹן בַּמֶּקֶל: כֹּה וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֵתוֹן
 וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שֶׁלֹּשׁ רִגְלַיִם:

Her iki yanda çit vardı – Tam çeviriyle “bu [yanda] çit ve şu [yanda] çit”. Sıradaki pasukta duvar olarak bahsedilen, bu çittir.

26. [Önlerinde] İlerlemeye – Tam çeviriyle “geçmeye”. Ama buradaki anlam, birinin arkasından gelip ona yetişerek önüne geçmek şeklinde değil, önden ilerlemek anlamındadır. Zira eşek şu ana kadar hiç meleğin hizasından öteye geçememiştir. Dolayısıyla meleğin de onu “geçmesine” gerek yoktur. Melek başka bir yerde yolu kesmek için ilerlemeye devam etmiştir. Krş. Bereşit 33:3 (Raşi).

Boşluk – Tam çeviriyle “yol”.

27. Bilam öfkelen-di – Büyük büyücü, “peygamber” Bilam, eşeğe yenilmiştir. Çaresiz kalınca tüm zayıf karakteri gözler önüne serilmektedir. Öfkesini boşaltmak için gazabını eşeğe yöneltir ve ona bu kez değnekle vurur (bkz. s.a.). Melek olan, eşeğin hissettiği ama Bilam’ın farkına varmadığı karşılaşmaların zorluğu dereceleri halinde yükselmiş ve Bilam’ın sabrı da aşamalar halinde tükenmiştir. Öfkesi ona, üstünlük kılığını çıkartmış, onu alelade bir insan gibi davranmaya, hayvanına vurmaya itmiştir. Büyü güçleri işine yaramamaktadır (Daat Mikra).

Değnekle vurdu – Tora burada “değnekle” deme gereği duyduğuna göre, anlaşılan bu kez vuruş daha serttir. Anlaşılan daha önceki vuruşları küçük bir dal ya da eyerin şeridiyle yapmıştır (İbn Ezra).

28. Tanrı, eşeğe konuşma yeteneği bahsetti – Sforino. Tam çeviriyle “Aşem, dişi eşeğin ağzını açtı”. Hahamlarımız, Yaratılış’ın altı “gün”ünün sonunda, Şabat başlamak üzereyken on şeyin yaratıldığını belirtirler. Bunların arasında “eşeğin ağzı” da sayılmaktadır (Mişna – Pirke Avot 5:6).

Başka bir deyişle, eşeğin ağzına bu aşamada yeteneğinin verilmesi o zamandan belirlenmiş, şimdi de bunun faaliyete geçme vakti gelmiştir.

Bu son derece olağandışı mucizeyle, Tanrı, Bilam’ın eşeğine kendisine haksız yere vurulmasını protesto etmek üzere konuşma yeteneği tanımıştır. Bu mucizenin amacı, Bilam’a, insanın, konuşma kabiliyeti gibi normal fonksiyonlarının bile tamamen Tanrı’nın kontrolü altında olduğunu göstermektir. Eğer bir hayvan bile akıllıca konuşabiliyorsa, elbette Bilam da, Tanrı’nın söylenmesini istediği herhangi şeyi söylemeye zorlanabilecek, aksine Tanrı’nın istemediği bir şeyi söylenmesi de engellenecektir. Bu, Bilam için, kullanmayı tasarladığı büyü yöntemlerinin Tanrı’yı alt edemeyeceğini gösteren etkili bir kanıttır (Ramban; Sforino).

Keli Yakar bir noktaya dikkati çeker: Şüphesiz Tanrı bu mucizeyi de Yisrael’in onuruna yapmıştır. Dolayısıyla Tanrı’nın Bilam’a peygamberlik düzeyi bahsetmesinin de aynı nedenle olduğunu anlaması gerekirdi. Ahlaksız yaşamıyla bunu elbette hak etmemiştir. Tek neden, Tanrı’nın onun ağzından Bene-Yisrael’i mübarek kılmayı arzu etmiş olmasıdır.

Bazı otoriteler bu olaya Moav yetkililerinin de tanık olduğu görüşündedir. bu durumda Tanrı bu mucizeyle söz konusu yetkililere, o çok güvencikleri “peygamberin”, aslında Tanrı’nın elinde bir piyondan başka bir şey olmadığını görmüşlerdir (Rabi Munk).

Üç keredir vuruyorsun – Ya da “bu üç kez vurdun”. Burada “üç kere” anlamındaki ifade Şaloş Regalim’dir. Regel sözcüğünün yaygın anlamı “ayak”tır; ancak aynı zamanda [“Regilut – Alışkanlık” sözcüğüyle bağlantılı

²⁴ Tanrı'nın meleği [bu kez] bağ patikasında durdu, her iki yanda çit vardı.

²⁵ Eşek, Tanrı'nın meleğini görünce sıkıca duvara yaslandı ve Bilam'ın ayağını duvara sıkıştırdı. [Bilam] Ona bir daha vurdu.

²⁶ Tanrı'nın meleği [önlerinde] ilerlemeye devam etti ve sağa ya da sola sapacak boşluk olmayan dar bir yerde durdu.

²⁷ Eşek, Tanrı'nın meleğini görünce Bilam'ın altında [olduğu yere] çöktü. Bilam öfkeleni ve eşeğe değnek vurdu.

²⁸ Tanrı, eşeğe konuşma yeteneği bahşetti ve [eşek] Bilam'a "Sana ne yaptım ki bana üç keredir vuruyorsun?" dedi.

"kılıç"la mübarek kılınmıştır (Bereşit 27:22 ve 27:40). Yahudi düşmanı Bilam, kendisi gibilere özgü silah olan kılıcı bir yana bırakıp Yahudiler'in kuvvetli silahı olan "sesi" kötüye kullanmak için yola çıkmıştır. Bu nedenle Tanrı da ona, "sen benim çocuklarıma karşı onların silahını kullanmaya kalkarsan, Ben de sana karşı senin kendi silahını faaliyete geçiririm" dercesine karşısına kılıcını çekmiş bir melek göndermiştir [Buradaki "*Şelufa* – Çekilmiş" sözcüğü de "*Şelo* – Ona Ait" ve "*Pe* – Ağız" sözcüklerinin birleşimi olarak görülebilir. Tanrı, "ağız hüneri Bene-Yisrael'e aittir" işareti vermektedir (*Meam Loetz*)]. Sonuçta Bilam bu denemesinde başarılı olamamış, ama Bene-Yisrael'in kılıcıyla ölmekten kurtulamamıştır (bkz. 31:8; *Midraş* – *Tanhuma* 8; Raşi).

Yoldan sapıp – İbranice *Vatet*. Bu, mecburiyet nedeniyle yol değiştirme anlamına gelir.

Tarlada yürümeye başlayınca – Tam çeviriyle "tarlada [ya da: kırdan / çayırdan] yürüdü / ilerledi".

Sforno'ya göre eşek tarlaya sapınca Bilam, yanındaki iki hizmetkâr ve Moavlı yetkililerden ayrılmıştır ve eşekle yaşadığı olağandışı tecrübeyi diğerleri görmemiştir. Rabenu Behaye de bunu bir olasılık olarak verirken diğer bir olasılığa göre bu olaylar sırasında diğerlerinin de orada, ama durumu fark etmemiş olabileceklerini belirtmektedir. Zira manevi dünyalarla iç içe olan kişilerin yaşadıkları tecrübeleri normal insanlar aynı yerde olsalar bile fark edemeyebilir. Rambam da, eşeğin gerçekte konuşmadığı, bunun Bilam'a gösterilmiş peygambersel bir vizyon olduğu görüşündedir (*More Anevochim* 2:42). Ancak *Midraş*'a göre Moavlı yetkililer tüm olaya şahit olmuşlar ve bu görülmedik olay karşısında hayrete düşmüşlerdir (*Midraş* – *Bamidbar Raba* 20:14).

24-27. Bu pasuklarda Tanrı'nın meleğinin üç ayrı yerde Bilam'ın yolunu kestiği anlatılmaktadır. Tüm bunlara ne gerek vardır? Neden en baştan beri melek Bilam'a görünüp Tanrı'nın mesajını iletmemiştir? Ve eğer amaç Bilam'a,

eşeginde olan bir yeteneğin bile kendisinde eksik olduğu mesajı verilmek isteniyorsa bile, sadece bir kez yolunun kesilmesi yeterli olurdu. Öyleyse neden üç farklı yerde bu olay tekrarlanmıştır?

Raşi, *Midraş*'tan (*Tanhuma* 8) alıntı yapar. Melek, eşeğin yolunu üç yerde keserek Bilam'a bir mesaj vermektedir.

İlk yerde açık yolda gitmekteyken melek yolu kesmiş, ama bu, eşeği durdurmamıştır. İleri gitmeyen eşeğin sağa ya da sola dönme seçeneği vardır ve o da bunlardan birini kullanarak yolunu tarlalara doğru çevirmiştir. Bu, Avraam'a denk gelir. Avraam'ın soyu üç kola ayrılır: Yitshak, Yişmael ve Ketura'nın çocukları (bkz. Bereşit 25:1 v.d.). Dolayısıyla Bilam'a verilen mesaj şudur: "Eğer Avraam'ın çocuklarına beddua etmek istiyorsan, bu belki sağa ve sola, yani Yişmael'in ya da Ketura'nın çocuklarının soylarına işleyebilir; ama ileriye, Yitshak'a hiçbir etki etmeyecektir."

İkinci karşılaşmada melek eşeğin yolunu, iki yanı çitli olan sadece iki kişinin geçebileceği bir patikada keser. Eşek yine durmak zorunda kalmaz; zor da olsa, kenardan sıkışarak – ve bu arada Bilam'ın ayağını güzelce ezerek – yoluna devam eder. Bu, Yitshak'a denk gelir. Yitshak'ın soyu iki koldur: Yaakov ve Esav. Burada da "Eğer Yitshak'ın soyuna beddua edersen, bu belki kötü oğlu Esav'a işleyebilir; ama Yaakov'a etki etmeyecektir" şeklindedir.

Son olarak melek, eşeğin karşısına hiç ilerleyemeyeceği bir yerde çıkar. Eşek bu kez çaresizlikten olduğu yerde çöker. Bu da Yaakov'a denktir. Yaakov'un soyunda hata yoktur. Onun tüm çocukları, Atalar'ın mirasını en iyi şekilde sürdüren *tsadik* kişilerdir. Dolayısıyla Bilam'a "Yaakov'un çocuklarına beddua etme konusunda hiç şansın yok" mesajı verilmiştir.

24. Bağ patikasında – Tam çeviriyle "*bağların patikasında*". Bahsedilen, rahatça sadece bir [sıkışarak en çok iki] insanın geçebileceği kadar dar bir patikadır (Radak, *Şeraşim*).

כַּט וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְאַתּוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי 29
 לוֹ יִשְׁחַרְבֵּךְ בִּידֵי כִי עָתָה הִרְגֵתִיךָ: ֹ וַתֹּאמֶר הָאֵתּוֹן אֶל־בַּלְעָם 30
 הֲלוֹא אֲנִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדָךְ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכֵּן 31
 הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ֹ וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָי
 בַּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחֶרֶבֶן שְׁלֹפָה בִּידוֹ וַיִּקַּד
 וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפּוֹ:

lerinin farklı aşamalarda sırayla geldiğini açıklar. Giriş olarak *Talmud*, Bilam'ın, "Tanrı'nın düşüncelerini bildiği" şeklindeki iddiasına (24:16) yer verir ve buna meydan okur: "Eşeğinin düşüncesini bilmezken, Tanrı'nın düşüncesini nasıl bilecek?" Ve eşeğinin düşüncesini bilmediğini göstermek için burada meydana gelenleri şöyle açıklar:

Moavlı yetkililer Bilam'ın eşeğe bindiğini gördüklerinde kendisine neden ata binmediğini sorarlar. Bilam "onu otlamaya gönderdim" diye cevap verir. Bu sırada eşeği itiraz eder: "Ben ... eşeğin değil miyim?" [yani "atın yok ki. Sadece ben varım"]. Bilam toparlamaya çalışır: "Eşeğimsin, ama ben seni sadece yük için kullanırım." Ama eşek tekrar konuşur: "üstüne bindiğin eşeğimin ben!" Bilam bu kez, "Evet, ama seni bu amaçla kullanmam çok seyrek" der. Eşek bunu da yalanlar: "Olur mu? Kendini bildiğin günden bu güne kadar hep benim üstüme bindin!"; ve son darbeyi indirir: "Dahası gündüz senin binek hayvanın olarak görev yaptığım gibi, geceleri de kadının olmuyor muyum?". Pasukta söylendiği gibi, "*Aasken İskanti*" [Bu sözler, "*Sohenet – Bir Erkeğin Koynundaki Kadın*" sözcüğüyle aynı kökten gelir.]

Bu diyalogda eşek sürekli olarak Bilam'ın sözlerini boşa çıkartmaktadır ve bu, Bilam'ın, eşeğinin düşüncesini bile bilmediğini ortaya koymaktadır. O Moavlı yetkililere caka satmaya kalktıkça eşeği onu elevermiştir. Ayrıca *Talmud*, Bilam'ın mide bulandırıcı bir özelliğine de işaret etmektedir. Bilam, geceleri eşeğiyle yatacak kadar aşagılık biridir. Olasılıkla Bilam bunu bir büyü yöntemi olarak da kullanmaktaydı (krş.

Talmud – Sanedrin 105a-b; *The Living Torah*; bkz. Şemot 22:18 açık.).

31. [Göremediğini] Görme yeteneği verdi – Krş. Saadya Gaon. Tam çeviriyle "*Bilam'ın gözlerinin örtüsünü açtı*". Bu pasuktan, Bilam'ın melekleri görmeye alışık biri olmadığı açıkça anlaşılmaktadır; zira öyle olsaydı, gözlerinin açılmasına gerek olmazdı. Bu, onun gerçek bir peygamber olmadığını da kanıtlar; zira başka hiçbir peygamber hakkında böyle bir ifade kullanılmamıştır. Meleği görmesi de onu peygamber yapmaz; nitekim Avraam'ın eşi Agar (Bereşit 16:7 v.d., Bereşit 21:19) ve peygamber Elişa'nın hizmetçisi Gehazi (Melahim II 6:17) bile, birer peygamber olmadıkları halde melekleri görmüşlerdir. Bilam gerçek bir peygamber olsaydı, melekleri görmekte sorun yaşamazdı, ama aşagılık karakteri, yüksek dünyalarla bu düzeydeki bir teması bile olanaksız kılmıştır. Gerçekte, Bilam bir peygamber değil büyücüdür. Tanrı ona sırf Bene-Yisrael'in uğruna *Ruah Akodeş* bahşetmiştir ve peraşanın ilerleyen bölümünde dile getirdiği berahalar da, onun normal haliyle bağdaşmayan, geçici bir peygamberlik düzeyinin eseridir. Bu olayların ardından süklüm püklüm ülkesine geri döndükten sonra da bir daha peygamberlik etmemiştir. Bu nedenle ölümünden bahsedilirken ona, normal unvanı olan "*büyücü*" sıfatı yakıştırılmıştır (bkz. Yeşua 13:22) (Ramban).

²⁹ Bilam, “Çünkü benimle eğlendin!” dedi eşeğe. “Elimde kılıç olsa seni şuracıkta öldürürdüm!”

³⁰ Eşek, Bilam’a “Ben kendini bildiğin günden bu güne kadar üstüne bindiğin eşeğin değil miyim?” dedi. “Hiç sana böyle yapmayı âdet edindim mi?”

“Hayır” dedi [Bilam].

³¹ [Ardından] Tanrı, Bilam’a [göremediğini] görme yeteneği verdi ve [Bilam,] Tanrı’nın, elinde çekilmiş kılıcıyla yolda sabit durmakta olan meleğini gördü. Diz çöküp yüz üstü eğildi.

olarak] arka arkaya tekrarlanmış bir şeyi de ifade eder. Yine de **Regel** sözcüğünün “*kere*” anlamında kullanılması çok seyrek. Bu anlamı veren daha yaygın sözcük **Paam**’dır. Nitekim “*kere*” anlamında **Paam** sözcüğü *Tanah*’ta yüzden fazla yerde geçmektedir. **Regel**’in aynı anlamda kullanıldığı ise sadece dört yer vardır – ki bunların üçü buradadır (p. 28, 32, 33). Dördüncüsü, tahmin edilebileceği gibi, her yıl Bene-Yisrael’in tüm erkeklerinin Tanrı’nın Huzuru’nda görünmek üzere Yeruslayim’e geldikleri üç bayramla, *Pesah*, *Şavuot* ve *Sukot*’la ilgili olarak kullanılmıştır (bkz. Şemot 23:14). Bu da, eşek ve meleğin burada özellikle seyrek kullanılan **Şaloş Regalim** ifadesini kullanmalarıyla bu üç bayram arasında bir bağlantı olması gerektiğini ortaya koymaktadır (*Gur Arye*).

Bene-Yisrael, en azından halkın erkekleri, **Şaloş Regalim** bayramlarında arazilerini ve evlerini bırakıp hep birlikte Yeruslayim’deki *Bet-Amikdaş*’ta toplanırlardı. Bu, Tanrı’ya, olası en üst düzeydeki bir güven ifadesiydi. Dolayısıyla eşek ve melek “*bu üç keredir*” – “*bu, Şaloş Regalim*” – demekle Bilam’a “İleride **Şaloş Regalim** bayramlarını kutlamak üzere Tanrı’ya büyük bir güven gösterecek *bu* halkı yok edebileceğini gerçekten düşünüyor musun?” mesajını haykırmaktadırlar (*Midraş – Tanhuma* 9; Raşi).

29. Eğlendin – İbranice **İtalalt**. Krş. Şemot 10:2. Alternatif olarak “benimle oyun oynadın” (Radak, *Şeraşim*), “*beni rezil ettin*” (Raşi), “*beni aşağıladın*” (*Lekah Tov*), “*bana isyan ettin*” (Saadya Gaon).

Bilam’ın, eşeğinin tepkisi karşısındaki tavrı son derece şaşırtıcıdır. Bu kadar bariz ve benzeri görülmemiş bir mucize karşısında, Bilam’ın herhangi bir hayret belirtisi göstermediği görülmektedir. Düşünemediği tek şey çaresiz hayvanı tehdit etmektir. Tanık olduğu bu olay karşısında

aklını başına toplayıp geri dönmeliyken, o ise kötü karakteri sebebiyle sanki karşısında konuşan bir adammış gibi serzenişte bulunmaktadır.

Seni şuracıkta öldürürdüm – Tam çeviriyle “*seni şimdi öldürürdüm*”. Ya da “*şimdi elimde kılıç olsaydı seni öldürürdüm*” (*The Living Torah*).

Bu, Bilam’ın putperest felsefesinin bir başka göstergesidir. Anlaşıldığı kadarıyla Bilam’a göre Tanrı, birçok kuvvetin yönetimini elinde bulunduran, ama yine de kozmik kuvvetlere hükmeden birinin meydan okuyabileceği bir yüce kuvvetten ibarettir. Bilam’a, bazı dolaplar çevirme suretiyle, Tanrı’yı Balak’ın isteğini yerine getirmesine izin vermeye ikna edebileceğini düşündüren de aynı düşünce tarzıdır (Rabi Hersh Goldwurm).

Burada Bilam adına utanç verici bir durum da söz konusudur. Ne de olsa koca bir ulusu ağzından çıkaracağı bir çift beddua ile yok etme iddiasında olan birinin, konu eşeği öldürmek olduğu zaman kılıca ihtiyaç duyması tam bir komedidir! Böylece Bilam, kendisine eşlik edenlerin gözünde aptal durumuna düşmüştür (*Midraş – Tanhuma* 9; Raşi).

30. Kendini bildiğin günden – İbranice **Meodeha**. Bu deyimsel bir ifadedir. Eşeğin kastettiği “benim üzerime ilk bindiğin zamandan” şeklindedir (İbn Ezra).

Adet edindim mi? – Saadya Gaon; İbn Ezra; Radak, *Şeraşim*. Krş. *Targum Onkelos*; Raşi; krş. İyov 22:21.

İbranice **Aasken İskanti**. Bir olasılığa göre “*seni hiç tehlikeye soktum mu?*” (*The Living Torah*). *Talmud*’a göre ise buradaki sözcükler farklı bir anlamdadır. *Talmud*, eşeğin bu cümledeki söz-

ב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶלֶאךָ יְהוָה עַל־מָה הַכִּיתָ

32

אֶת־אֶתְנַךְ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצְאָתִי לְשָׁטֹן כִּי־יִרְט

הַדָּרֶךְ לְנִגְדִי: כִּי וַתִּרְאֵנִי הָאֶתָּון וַתֵּט לְפָנַי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי 33

נִטְתָּה מִפָּנַי כִּי עָתָה גַם־אֶתְכָּה הִרְגָתִי וְאוֹתָהּ הַחִייתִי:

nedeniyle çarpılmıştı/büyüklenmişti [=dolambaçlı bir hal almıştı]" (Daat Mikra). Başka bir çeviriye göre "çünkü yapmayı tasarladığım iş bence uygunsuz" (krş. *The Living Torah*).

33. Önümde [yolundan] saptı – Ya da "önümde [bulunan tarlaya doğru] saptı". Ya da "benim yüzümden [yolundan] saptı" (Ramban).

Eğer sapmamış olsaydı – *Targum Onkelos*. İbranice **Ulay Nateta**. Normal şartlarda **Ulay** sözcüğünün anlamı "belki"dir. Ancak pasuğun düz okunması bu anlamı olanaksız kılmaktadır; zira **Ulay** sözcüğü bu anlamda kullanıldığında gelecekte olması beklenen bir şey hakkındaki olasılığı ifade eder. Oysa burada eşeğin yoldan sapması geçmişte kalmıştır. Dolayısıyla burada sözcük "eğer yapmamış olsaydı" anlamındadır. Raşi bunun bazen olabileceğini belirtirken, Ramban'a göre *Tanah*'ın tümünde, bu anlam sadece burada vardır. Vilna'lı Gaon ise sözcüğü "eğer yapmış olsaydı" anlamıyla değerlendirir. Ona göre ifadede "Eşek beni görünce önümde saptı. [Ama] Eğer benim yüzümden yoldan sapmayarak [düz ilerlemiş olsaydı], şimdi ölmüştün." Ama temelde Vilna'lı Gaon da aynı anlamı verir görünmektedir.

Ramban'a göre anlam "ne olur ne olmaz" şeklindedir: "Eşek beni görünce benim yüzümden [yolundan] saptı. [Yani] 'Ne olur ne olmaz' [diye düşünerek] benim yüzümden saptı. [Oysa günah işleyen sendin, o değil. Bu nedenle] Şimdi seni ayrıca öldürecek, onu ise hayatta bırakacaktım". Ayrıca bkz. bu pasukla ilgili açıklamaların en sonunda Sforno ve Raşbam'ın görüşleri.

Şu anda – Çevirimiz *Artscroll Chumash*'a göredir. *The Living Torah*'ın çevirisi ise "Eğer, şimdi olduğu gibi, benim yüzümden [yoldan] sapmamış olsaydı..." şeklindedir.

Ayrıca – İbranice **Gam**. Pasuğun düz okunuşu "seni de öldürürdüm" şeklindedir. Ancak bu, sanki "eşeğin yoldan sapması sonucunda başka birini öldürdüğüm gibi, seni de öldürürdüm" şeklinde

bir anlam vermektedir; oysa pasuklarda başka kimsenin öldüğünü görmüyoruz. Gerçi İbn Ezra'ya göre buradaki **Gam** sözcüğü "eşeğini öldürdüğüm gibi seni de öldürürdüm, ama bu kez onu yaşattırdım" anlamını verme amaçlıdır – zira eşek ölmüştür (bkz. s.a.). Ancak yine de pasuğun devamındaki "onu hayatta bırakırdım" ifadesi eşeğin öldüğünü zaten ima etmektedir (Mizrahi; *Sifte Hahamim*).

Bu nedenle buradaki normalde "dahi" anlamı "de/da" bağlacı (**Gam**) burada farklı anlamdadır: "Seni [sadece engellemekle kalmaz,] ayrıca öldürürdüm – ama [eşeğini] hayatta bırakırdım" (Raşi; Ramban; *Daat Zekenim*).

Öldürmüş ... olurdu – "Onu öldürdüğüm gibi seni de öldürmüş olurdu" ya da "yalnızca seni öldürür, onu hayatta bırakırdım" (İbn Ezra).

Onu hayatta bırakmış olurdu – Bu sözler, eşeğin öldüğünü ima etmektedir (Rabenu Behaye). Eşek Bilam'ı azarlamış ve Bilam bu azarlamayı bertaraf edecek bir cevap bulamayarak, eşeğin "sana daha önce hiç böyle bir şey yapmış mıydım?" şeklindeki en son sorusuna tasdik amacıyla "hayır" cevabını vermiştir. Yani Bilam, eşeğin tezini kabullenmek zorunda kalmıştır. Tanrı bu nedenle Bilam'a acımış ve insanların bu eşi gördüklerinde "İşte Bilam'ı azarlamasıyla alteden eşek bu" sözleriyle Bilam'ı aşağılamaları için eşi öldürmüştür. Zira Tanrı, insanların onuruna, günahkâr bile olsalar değer verir (Raşi). Ayrıca bkz. Vayikra 20:15 açık. [Eşeğin öldürülme sebebi, putperest uluslar tarafından ilahlaştırılmasının önüne geçilmesi de olabilir (Rabenu Behaye). Bir başka olası sebep de, eşeğin, Yaratılış'tan itibaren belirlenmiş olan görevini tamamlamış olmasıdır (a.k.).]

Bu durumda "seni öldürür, onu hayatta bırakırdım" ifadesi, "seni öldürdüğüm için, onu öldürmeme gerek kalmazdı" anlamıyla da değerlendirilebilir. Zira Bilam öldükten sonra onun utanç duyması gibi bir şey söz konusu olmayacaktır.

³² Tanrı'nın meleği ona "Eşeğine niçin üç keredir vuruyorsun?" dedi. "İşte; ben engel olarak [karşına] çıktım, çünkü [sen, İsteğim'e] karşı [olmasına rağmen] telaşla yola [çıktın]!"

³³ Bu üç keredir, eşek beni görünce önümde [yolundan] saptı. Eğer benim yüzümden [yoldan] sapmamış olsaydı, şu anda seni ayrıca öldürmüş ve onu hayatta bırakmış olurum."

32. Niçin – Melek de olanları gördüğüne göre bu soruyu sormasına gerek yoktur. Öyleyse neden sormuştur? Melek Bilam'ı üstü kapalı bir şekilde azarlamaktadır: "Eşeğine neden üç keredir vurduğunu ve eşeğinin dile gelerek sana daha önce böyle garip bir davranış göstermediğini hatırlattığını bir düşün. Tüm bunlar normal şeyler değil; senin gibi tüm hayatını alametlere dayalı tahminlere göre düzenleyen bir büyüünün, etrafında gelişen tuhaflıklara karşı duyarlı olup planlarından vazgeçmesi gerekirdi! Eşeğin yoldan tam üç kez saptı. İlkinde normal yoldan gitmeye yanaşmadı. Bu, seçtiğin yolun doğru bir yol olmadığını anlamana yetmeliydi. İkincisinde senin ayağını duvara sıkıştırdı ve sakatladı. Bu da senin ilerlemenin istenmediğine işaret etmekteydi. Son olarak eşeğin olduğu yerde çöktü ve yürümeyi reddetti. Ama sen ne oluyor diye düşünmeden ona tam üç kez vurdun! Sonra eşeğin dile geldi! Daha açık bir işaret mi istiyordun?! Konuşma gücünü veren ve alanın Kim olduğunu (Şemot 4:11) aklına getiremedin mi? Eğer konuşma gücünü Tanrı'nın sağladığını biliyorsan, Bene-Yisrael'e beddua etme konusunda nasıl hâlâ ümitli olabilirsin? Son olarak hiçbir işarete aldırmadığın için ben karşında görünür oldum. Eşeğin bile beni görmeyi senden önce başarmıştı! Ama karşına bir melek çıktıktan sonra bundan daha açık bir mesaja ihtiyacın olmamalı. Üstelik sana 'seni engellemek için geldiğimi' de söylüyorum. Gittiğin yolun başarısız olacağını anlamak için daha neye ihtiyacın var?" (Rabenu Behaye; Sforno).

İşte; ben ... [karşına] çıktım – "Ve eşeğin beni gördü diye garip davrandı. Öyleyse neden eşeğine üç keredir vuruyorsun?" Aslında ilk bakışta meleğin bu sözleri haksızlık gibi durmaktadır, zira Bilam onu görmemiştir ve durumun farkında olmadığı için eşeğine vurmuştur. Ama melek bu soruyu Bilam'dan "*çünkü ... bilmiyordum*" (p. 34) itirafını koparmak için sormuştur. Böylece Bilam, eşeğinin bile düzeyine erişemediğini kabul etmek zorunda kalacaktır (Daat Mikra).

[İsteğim'e] – Bu kısımda melek kendisinin engel olması ve eşeğin onun yüzünden yol değiştirmesinden bahsederken bir melek olarak konuşmaktadır. Ama Tanrı'nın İsteği ve emirlerini bildirirken, örneğin "*gittiğin yol İsteğim'e karşı*", ya da "*sana ne söz söylersem [sadece] onu konuşacaksm*" (p. 35) derken, Tanrı'nın sözleriyle konuşmaktadır.

Telaşla yola [çıktın] – İbranice **Ki** (*çünkü*) **Yarat** (?) **Adereh** (yol) **Lenegdi** (karşımda). Bu sözcükler içinde **Yarat** kelimesinin anlamı hakkında farklı görüşler söz konusudur. Çevirimizin takip ettiği Raşi'nin basit düzeydeki açıklamasına göre bu, "**Ratat** – Heyecanlanmak / Telaşlanmak" köküyle bağlantılıdır. Melek, Bilam'ın karşısına çıkmıştır, çünkü Bilam, "tutturduğu yolun, Tanrı'nın İsteği'ne karşı olduğunu bilmesine rağmen, heves ve telaşla bir an önce yola koyulmuştur".

Raşi, *Talmud*'un bir başka açıklamasına da yer verir: Buna göre **Yarat** sözcüğü, tek başına bir kök değil, "**Yarea** – Korktu", "**Raata** – Gördü" ve "**NaTeta** – Saptı" sözcüklerinin sıkışmış halidir. Bu durumda melek açıklamada bulunmaktadır: "[Eşeğin önce varlığını hissederek] Korktu, [sonra da beni] göyerek [yoldan] saptı; çünkü [gitmekte olduğun bu] yolun [Tanrı'nın İsteği'ne] karşı [olduğunu anladın]" (*Talmud* – Şabat 105a).

Raşi'nin üçüncü alternatifi, sözcüğün "memnuniyet" anlamı taşıdığı şeklindedir (krş. İyov 16:11): "*çünkü [Bilam] Bana karşı olan bu yolda olmaktan memnundu*". Otoriteler arasında sunulan bir başka alternatif de **Yarat** sözcüğünün "*çarpmak*" anlamına geldiğidir (İbn Ezra; krş. İyov 16:11): "*Çünkü [yola çıkan kişi; yani sen, Bilam] karşımda [=gözlerimin önünde] yolu çarptı*" ya da "*Çünkü [Bilam] yolu, Benim İsteğim'e karşı gelerek çarptı*" (Ramban; krş. *Targum Onkelos*). Zira Bilam'ın yola çıkması Tanrı'nın izni dâhilinde olmasına rağmen, o, bu gidişin amacını çarpıtmıştı. Bu açıklamaların çoğunda "yol"dan kasıt, "gidiş niyeti"dir. Alternatif olarak "[eşek böyle davrandı] çünkü yol benim varlığım

דַּו וַיֹּאמֶר

34

בְּלָעַם אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב

לְקִרְאָתִי בַדֶּרֶךְ וְעַתָּה אֶסְרַע בְּעֵינַיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: דַּו וַיֹּאמֶר 35

מִלְאָךְ יְהוָה אֶל-בְּלָעַם לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס אֶת-הַדָּבָר

אֲשֶׁר-אָדַבְרָךְ אֵלֶיךָ אֲתוֹ תְּדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בְּלָעַם עִם-שְׂרָי בִּלְק:

דַּו וַיִּשְׁמַע בִּלְק כִּי-בָא בְּלָעַם וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל-עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר 36

עַל-גְּבוּל אַרְנוֹן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל:

endişem yok. Zira yapabileceğin tek şey, Benim sana söyleyeceklerimden ibarettir” (Sforno).

Onu konuşacaksın – Tanrı daha önce “*Sadece sana konuşacağım şeyi* – [yahuz] *onu yapacaksın*” (p. 20) demişti. Şimdi ise melek “*onu konuşacaksın*” demektedir. Bu, Bilam’ın karşısına meleğin gönderilme amaçlarından birinin de onu özellikle ağzından çıkaracağı sözler konusunda uyararak olduğunu göstermektedir (Rabenu Behaye). Ayrıca “*yapacaksın*” ifadesi, belirli bir faaliyeti kasteder, örneğin Bilam bundan büyü yapması istendiği sonucuna varmış olabilir. Melek burada “*konuşacaksın*” diyerek, Tanrı’nın Bilam’a yaptıracığı şeyin, konuşma şeklinde olduğuna işaret etmektedir. Tanrı, Bilam’ı Bene-Yisrael’e beraha vermek için kullanacaktır. Bu da Bene-Yisrael’in, Bilam’a büyük hürmet hissedenden ve söylediklerinin mutlaka yerine geldiğine inanan diğer ulusların gözünde daha da yenilmez bir görüntüye sahip olmasını sağlayacaktır (*Daat Mikra*).

Balak’ın yetkilileriyle gitti – Sadece “onlarla gitti”, ya da “adamlarla gitti” denmesi yeterli olurdu. “*Balak’ın yetkilileriyle gitti*” denmesi, Bilam’ın kendisini Balak’ın yetkilileriyle bir tuttuğuna işaret eder. Yetkilileri Balak’ın isteğini nasıl itaatkârlıkla yerine getirirlerse, Bilam da Balak’ın Bene-Yisrael’e beddua edilmesi isteğini aynı itaatkârlık, hatta bunun ötesinde büyük bir mutlulukla yerine getirme niyetindedir (*Midraş – Tanhuma* 10; Raşi; *Maskil Ledavid*).

36. Duyunca – Bilam, geldiğini haber vermek üzere ulaklar göndermiştir (*Midraş – Tanhuma* 10; Raşi). Belki de şerefine uygun bir karşılama töreni ummaktır.

Onu karşılamak üzere – Çünkü onun poh-pohlanmaktan hoşlandığını bilmektedir (Sforno). Balak’ın bu davranışı tamamen göster-

meliktir. Zira Bilam’a karşı çok büyük bir saygısı olmadığı sıradaki pasuklardan anlaşılmaktadır.

Ülkenin ucundaki – Tam çeviriyle “*sınırın ucundaki*”. Ancak İbranice’de “*Gevul – Sınır*” sözcüğü [pasukta bundan önce geçen “sınır” sözcüğünde olduğu gibi] bazen sınır çizgisini, bazen de [burada olduğu gibi] sınır çizgisinin çevirdiği bölgeyi, yani ülke topraklarını belirtir. Anlam “Moav topraklarının bitimindeki” şeklindedir (*Daat Mikra*).

Moav şehrine geldi – Tora şehirle ilgili bunun ötesinde bir şey söylememektedir (krş. Devarim 2:36). Dolayısıyla burasının Moav’ın en önemli şehri olduğu sonucuna varılabilir. Aksi takdirde ifade anlamsız kalırdı (*Maskil Ledavid*). Bir başka olasılığa göre buradaki **İr Moav** sözcüğü, “**Ar Moav** – Moav’a Ait Ar [şehri]” (bkz. 21:28) olarak değerlendirilebilir – ki Ar, [Raşbam’a göre] Moav’ın başkentidir (21:28) ve bu pasukta belirtildiği gibi Moav’ın Arnon’daki sınırındadır (bkz. 21:15). Arnon Moav’ın kuzey sınırındadır ve Bilam da kuzeyden gelmektedir. Bkz. 21:13.

Anlaşıldığı kadarıyla Balak, Bilam’la karşılaşmasını en büyük şehrinde yapmak istemiştir [yoksa onu nerede karşıladığının ne önemi vardır? (*Gur Arye*)]. Bunu yapmaktaki amacı, Bilam’a şehrin güzelliğini gösterip, “İşte Bene-Yisrael bunu yok edebilecek bir tehdit” diyerek, Bilam’a motivasyon vermektir (*Midraş – Tanhuma* 10; Raşi).

³⁴ Bilam, Tanrı'nın meleğine "Günah işledim" dedi. "Çünkü senin beni karşılamak üzere yolda durduğunu bilmiyordum. Şimdi; eğer [gitmemi] yanlış buluyorsan geri dönerim."

³⁵ Tanrı'nın meleği, Bilam'a "Adamlarla git" dedi. "Ancak sana ne söz söylersem [sadece] onu konuşacaksın." [Böylece] Bilam, Balak'ın yetkilileriyle gitti.

³⁶ Balak, Bilam'ın gelmekte olduğunu duyunca onu karşılamak üzere Arnon sınırında, ülkenin ucundaki Moav şehrine geldi.

34. Günah işledim – "İnat etmekle günah işledim" (Sforno). Hahamlarımız buradan bir prensibi öğrenirler: "Günah işleyip de ardından 'günah işledim' diyen bir kişiye, bir meleğin dokunma yetkisi yoktur".

Bilmiyordum – Bilam, Tanrı'nın düşüncesini bildiğini söyleyerek böbürlenen birisidir (24:16). Oysa eşeğin bile fark ettiği meleğin varlığını algılamaktan acizdir ve bunu kendi ağzıyla itiraf etmektedir (Midraş – Tanhuma 10; Raşi).

Burada da her insanın alması gereken bir mesaj gizlidir. Genelde insanlar "bilmiyordum" sözcüğünü geçerli bir mazeret olarak kabul ederler. Oysa bunun doğru olmadığını Bilam bile "günah işledim" diyerek kabul etmektedir. Bilam "bilmesi gereken bir şeyi bilmediği için" hatalıdır (krş. Sforno).

Yanlış buluyorsan – Tam çeviriyle "eğer gözünde kötüyse". Şu ana kadarki olaylardan, Bilam'ın, hareketlerinin Tanrı'nın gözünde doğru olmadığını anlamış olduğu açıktır. Dolayısıyla bunu söylemesine gerek yoktur. Ama yine de söylemiştir; çünkü amacı itaat etmek değil, karşı saldırıya geçmektir (bkz. s.a.) (İmre Sefer; Divre David). Alternatif olarak Bilam meleğe "Tanrı bana izin verdi; ama sen yanlış buluyorsan döneyim" demektedir – ki bu da Tanrı'ya karşı bir hakarettir.

Geri dönerim – Bilam'ın bu sözleri sadık bir kula aitmiş gibi görünmektedir. Oysa meleğe bu sözleri söylerken Tanrı'ya hakaretin sınırında dolaşmaktadır. Zira bu sözleriyle, Tanrı'nın, verdiği sözden dönen karaktere sahip olduğunu ima etmektedir. [Belki de bunu kendi aklınca Tanrı'ya kabul ettirip, kinayeli biçimde, bu sözünden nasıl döndüyse Bene-Yisrael'in mübarek olmasıyla ilgili sözünden de rahatça dönebileceğini söyleme amacındadır.] Bilam "Bana gitmemi Tanrı'nın Kendisi söyledi; şimdi de sözünden dönmek için bana bir melek gönderiyor! Tamam, istemiyorsan geriye dönerim. Zaten O bunu hep yapıyor. Daha önce de Avraam'a oğlunu korban etmesini söyleyip (Bereşit 22:2) son anda bir melek gönderip sözünden dönmüştü! (Bereşit 22:11)" demiştir

(Midraş – Tanhuma 10; Raşi).

35. Adamlarla git – "İnsan, gitmek istediği yolda yönlendirilir" (Midraş – Tanhuma 8; Talmud – Makot 10b; Raşi). Bilam geri dönmesi isteniyorsa döneceğini söylemiştir; ama asıl istediği bu değildir. Bu nedenle Tanrı, onun isteğine göre hareket etmesine izin vererek kendisine özgür seçim hakkı tanımıştır (Mizrahi). Melek sadece "git" diyebilirdi (Nahalat Yaakov; Sifte Hahamim). "Adamlarla git" demekle, Bilam'ı, Balak'ın adamlarıyla bir tutmuştur: "Onlarla aynı takıma girmek istediğine göre aynı kaderi paylaşacak, bu dünyadan göçüp gideceksin" (Midraş – Tanhuma 10; Raşi).

Alternatif olarak "Adamlarla gidebilirsin. Çünkü günah işlediğini itiraf ettiğin için seni affettim. Ama sana yapmış olduğum uyarıyı aklında tut. Yani daha önce olduğu gibi sana verdiğim izin onlarla gitmenle sınırlı. Beddua etmene izin vermiyorum" (Ramban).

Başka bir alternatif: Bilam sanki "götürülen" değil de, heyetin lideriymiş gibi davranmıştır (bkz. p. 22 açk., O gittiği için k.b., Sforno). Şimdi Tanrı ona gidebileceğini, ama "adamlarla gitmesini" – yani onların lideri olarak değil, onların yanında bir konuk olarak gitmesini söylemektedir (Sforno).

Meleğin asıl geliş amacı Bilam'ı küçük düşürüp, yetersizliğini itiraf etmesini sağlamaktır. Ama meleğin, Tanrı'nın Bilam'a verdiği adamlarla gitme iznini iptal etme gibi bir görevi yoktur. Bu yüzden görevini tamamladıktan sonra Bilam'ın devam etmesine izin vermiştir (Daa Mikra).

Ancak – İbn Ezra. İbranice Efes. Bu, daha önce söylenenler hakkında kesin sınırlama belirten bir ifadedir (krş. 13:28): "Adamlarla git; ama ne yaparsan yap, çıkar yolun yok: Sana ne söz söylersem [sadece] onu konuşacaksın" (Raşi). Başka bir deyişle "onu konuşacaksın" sözleri bir emir değil, gelecekle ilgili bir ön bildiridir. Emir olsaydı "adamlarla git ve sana ne söz söylersem sadece onu konuş" denirdi (Gur Arye). Alternatif olarak "İsteğim'e karşı bir şey yapman konusunda

זו ויאמר בלק אל-בלעם

37

הלא שלח שלחתי אליך לקרא-לך למה לא-הלכת אלי האמנם

לא אוכל כבדך: זה ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך

38

עתה היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישם אלהים בפי

אתו אדבר: רביעי ששי כשהן מחוברין גם וילך בלעם עם-בלק

39

ויבאו קרית חצות: מ ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם

40

ולשרים אשר אתו: מא ויהי בבקר ויקח בלק את-בלעם ויעלהו

41

במות בעל וירא משם קצה העם:

“tüm bunların yok olmasına izin verme” (Midraš – Tanhuma 11; Raši).

40. Sığır ve davar kesip – Raši’ye göre bunun anlamı Balak’ın “bir sığır ve bir davar” kestirdiğidir. Bu da kötü insanların karakterini ortaya koymaktadır. Balak “seni mutlaka fazlasıyla şereflendireceğim” (p. 17) demiştir. Ama ziyafette cimri davranmıştır. Bunun tam aksi yönünde Avraam’ın misafirperver karakteri vardır. Avraam konuklarına sadece su ve ekmek teklif etmiş, ama onlara mükellef bir ziyafet çekmiştir (bkz. Bereşit 18:5 v.d.).

41. Baal sunaklarına – İbranice **Bamot Baal**. Bamot Baal daha ileri bir tarihte Reuven kabilesinin topraklarının içinde kalacaktır (bkz. Yeşua 13:17). Hahamlarımız burasını Şemita mitsvasından sorumlu yerlerden bahis içinde Yarden’in doğu kıyısında yer alan ovadaki şehirler arasında sayarlar (Talmud Yeruşalmi – Şeviit 9:2)

Buradaki **Bamot** sözcüğü, “yüksek yerler” ya da “sunaklar” anlamına gelir – ki sunaklar da genelde yüksek yerlere kurulurdu (bkz. 23:9). **Baal** ise o dönemde yaygın olarak tapınılan bir Moav putudur. 25:3’te sözü geçen Baal Peor’dan bahsediliyor olabilir (Targum Yonatan; Midraš – Bamidbar Raba 20:18). Bir görüşe göre “Arnon’un sunaklarının rahipleri” (21:28) ifadesiyle kastedilen tapınak buradadır (İbn Ezra). Zaten olasılıkla bu yerde sadece put değil, put için bir de tapınak vardır (Lekah Tov; Midraš Agadol). Ancak bir görüşe göre burası sunakların yer aldığı bir düzlüktür (Hizkuni).

Josephus burasının Yisrael kampından yaklaşık 8,5km. mesafedeki bir dağ olduğunu belirtir (Eski Dönemler 4:6:4). Bu da buradaki Bamot Baal’ın

21:19’daki Bamot ile aynı yer olabileceğine işaret etmektedir. Coğrafik bakışla, Bilam Nevo dağının bulunduğu dağlık kısmın hemen güneyindeki bir dağ çıkıntısında, Yisrael kampından yaklaşık 8km. mesafedeki bir noktadadır. Bu, günümüzdeki Um Juresa adlı yerle özdeşleştirilebilir (The Living Torah). Eusebius ise burasının Rabat Moav ile Arnon arasında, Pisga’dan (p. 14) ve Baal Peor’dan (25:3) çok uzakta olmayan bir noktada yer aldığını yazar (Onomastikon 44). Böylelikle burasını günümüzdeki Cebel Atarus, Al-Masslubiye ya da Hirbat al-Kuvekiye ile tanımlayanlar vardır (Daat Mikra).

Balak, Bilam’ı, Baal putunun bulunduğu bir tepeye çıkartır [ve bundan sonra da her seferinde daha yüksek bir yere çıkaracaktır]. Burada putun Bilam’ı etkilemesini, hatta umduğu laneti daha etkin hale getirmesini beklemektedir. Ayrıca Bilam’ın Yisrael kampını görmesini ve bunun da onun Yahudiler’e karşı duyduğu nefreti körüklemesini istemektedir. Böylece, belki de kötü nazarıyla da ünlü olan bu büyücünün kötü niyetli bakışları, Yisrael’in üstünde yok edici bir etki yapabilecektir.

Halkın [kampının] kenarını gördü – Yani “dış kısımlarını gördü” (Midraš Agadol; krş. Targum Yonatan). Ya da “halktan küçük bir kısım gördü” (Targum Onkelos). Bene-Yisrael’in kampı dört yönde çok büyük bir alanı kapladığı için kampın tümünü görememiştir (İbn Ezra). Alternatif olarak “kenardan, tüm halkı gördü” (Daat Zekenim). İkinci denemede Bilam kampın sadece bir kısmını görmüştür (23:13, Lekah Tov).

Balak’ın amacı Bilam’ın onlara kötü nazarla bakıp ardından lanet okumasıdır. Zira görülen bir şey sürekli olarak zihindedir; dolayısıyla bir şey

³⁷ Balak, Bilam'a "Seni çağırmak için sana [adamlar] gönderdim; bana neden [hemen] gelmedin? Gerçekten de seni onurlandıramayacağım [diye mi düşündün]?"

³⁸ Bilam, Balak'a "İşte geldim sana" dedi. "Ve şimdi herhangi bir şey konuşmayı becerebilecek miyim [sanki]? Tanrı'nın ağızma yerleştireceği söz [neyse, sadece] onu konuşacağım."

³⁹ Bilam, Balak'la beraber gitti ve [birlikte] Kiryat Hutsot'a geldiler.

⁴⁰ Balak, sığır ve davar kesip Bilam'a ve yanındaki yetkililere gönderdi.

⁴¹ Sabah olduğunda Balak, Bilam'ı alıp Baal sunaklarına çıkardı. [Balak] Oradan halkın [kampının] kenarını gördü.

37. Neden [hemen] gelmedin? – Tam çeviriyle "gitmedin". Yani "bana gelmek üzere bulunduğun yerden gitmedin" (İbn Ezra).

Balak'ın tutumu oldukça manidardır. Bilam'ı gelmeye ikna etmek için çok uğraşmıştır. Bilam'ın işindeki ustalığını Aram'da geçirdiği eski günlerden bilmektedir ve tek umudunun Bilam olduğundan emindir. Ama işte, yine de ona karşı yukarıdan bakar bir tavır takınmıştır. Her şeyden önce onu kinayeli sözlerle karşılamış ve üstü kapalı olarak paragözlükle suçlamıştır. Aşağıda da (p. 40) Tora ilginç bir bilgi vermektedir: "Balak, sığır ve davar kesip Bilam'a ve onunla birlikte olan yetkililere gönderdi". Balak, uzun yollardan güç bela getirttiği ve tüm ümidini bağladığı kendince ruhani bir büyük olan Bilam'ı, kendi kullarıyla bir tutmuş, birlikte yemeleri için onlara yemek göndermiş, ama bu yemeği kendi sarayında vermek bir yana, kendisi de onlara katılmaya tenezzül etmemiştir. Üstelik Raşi [Midraş – Tanhuma 11'den alıntı yaparak], Balak'ın bu ziyafet için sadece bir sığır ve bir davar kestiği görüşündedir. Yani yemeği de kısıtlı tutmuştur. Manevi liderlerine en üst düzeyde saygı göstermeyi önemli bir ödev sayan Yahudilik değerleriyle karşılaştırıldığında, Balak'ın kendisi için "kutsal insan" sınıfında sayılacak Bilam'a yönelik tutumu şok edicidir.

Gerçekten de... – Balak'ın "Seni onurlandırmaz mıyım ki?" demesi daha mantıklı olurdu. Kullandığı "**A-Ummam** – Gerçekten de" sözcüğü normal şartlarda söylenen bir şeyi tasdik etme amacını taşır. Ama Balak'ın dili sürçmüş ve bu sözlerle farkında olmadan, gerçekten de Bilam'ı onurlandırmayacağı – çünkü Bilam'ın bu onuru hak edecek bir başarı sağlayamayacağı – kehanetinde bulunmuştur (Midraş – Tanhuma 10; Raşi; Divre David).

[Diye mi düşündün] – Benzer şekilde "Gerçekten de seni onurlandırmayacağımı söyler miydin?" (Targum Onkelos).

38. İşte geldim sana – "Daha önce de gelseydin

ne olacaktı ki? Şimdi gelmiş olmam da bir şeyi değiştiriyor mu? İstedğini söyleyebilen bir insan gibi basitçe beddua edebilecek miyim sanki? Bil ki, Tanrı'nın ağızma yerleştireceği söz [neyse, sadece] onu konuşabileceğim. Konuşan ben olmayacağım, Tanrı konuşacak" (Sforno).

Ağızma yerleştireceği söz – "Bana söylememi emredeceği söz" (Daat Mikra; krş. 23:5).

[Sadece] Onu konuşacağım – Tanrı, melek aracılığıyla, Bilam'a, adamlarla gidebileceğini, ama sadece Tanrı'nın söylediği sözleri konuşabileceğini söylemiştir (p. 35). Ramban'a göre bu sadece Bilam'ın şahsına yönelik bir mesaj değildir ve Tanrı, Bilam'a bunu diğer adamlara da söylemesini emretmiştir. Zira Tanrı, Balak'ın, Bilam'ın gelişini, Tanrı'nın ona istediği her şeyi yapması için izin verdiği şekilde yorumlamasını istememiştir. Şimdi de Balak'ın sözlerine cevaben "işte geldim sana" demiştir, "Tanrı gelmeme izin verdi, ama bil ki Tanrı'nın ağızma yerleştireceği söz [neyse, sadece] onu konuşacağım".

Bir başka olasılığa göre ise Bilam burada Balak'ı uyarıp bir seçim yapmasını söylemektedir. Kendisi Bene-Yisrael'e beddua etmek istemektedir, ama Tanrı'nın onun ağızına beraha yerleştirmesi de olasıdır. Yani Tanrı onun gelmesine izin vermiştir, ama bunun devamında ne olacağı Bilam'a bağlı değildir. Bu nedenle Balak iyice düşünüp taşınmalı, Bene-Yisrael'in lanetlenmek yerine mübarek kılınması riskini almaya hazır olup olmadığına karar vermelidir. Eğer devam etmek isterse Bilam onun emrindedir; yoksa hemen yurduna dönecektir (Ramban).

Anlaşılan Balak Bilam'ın sözlerine çok dikkat etmemiştir ve her şeye rağmen istenen bedduanın edilebileceğini düşünmektedir (Daat Mikra).

39. Kiryat Hutsot'a – İbn Ezra. Tam anlamıyla "Pazarlar Şehri". Burası bol miktarda pazarın yer aldığı, insanlarla dolu bir şehirdi [ya da bulundukları şehrin pazaryeriydi]. Balak bir kez daha Bilam'a böyle bir yeri göstererek "Bak" demektedir,

1 א וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי בִזָּה שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת וְהֵנָּה לִי
 2 בִזָּה שְׁבַעָה פָּרִים וְשְׁבַעָה אֵילִים: בּוֹיַעֲשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם
 3 וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הֲתִיצֵב
 עַל-עֲלֹתָי וְאֵלֶכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדִבֵּר מִה־יִּרְאֵנִי
 וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שְׁפִי:

putperestlerin mantığına uygun bir şekilde – çözmeye teşebbüs etmiştir (Or Ahayim).

[Her] Sunakta – *Targum Onkelos*; İbn Ezra.

Kurban etti – İbranice *Vayaal*. Tam anlamıyla “yükseltti”. Yani tamamen yakılan türde bir kurban yaptı.

3. Belki Aşem karşıma rast gelir – 22:19’da Bilam, Tanrı’nın kendisiyle temasa geçeceğinden emin bir tavırla konuşmuştur. Burada ise “belki” ve “rast gelir” demektir. Yani şimdi Tanrı’nın kendisiyle temas kuracağından tam emin değildir (Gur Arye; *Sifte Hahamim*): “Bir deneyelim. Belki rast gelir belki de rast gelmez. Çünkü normalde benimle gündüz vakti temas kurmaz” (Raşi).

Alternatif olarak Tanrı’nın Kendisi’ne bağlı olmayanlarla teması için “rast gelme” fiili kullanılıyor olabilir. Nitekim Tanrı, Moşe’yi Mısır’a gönderdiği zaman, ona Yisrael’in ileri gelenleriyle konuştuğunda, Tanrı’nın kendisine “göründüğünü” söylemesini emretmişken (Şemot 3:16), Paro’nun karşısına geldiğinde Tanrı’nın kendisiyle “temas kurduğunu” [tam çeviriyle “rast geldiğini”] söylemesi talimatını vermiştir (Şemot 3:18). Başka bir deyişle Tanrı’nın insanlarla olan teması, Kendisi’ne bağlı olmayanların terminolojisine göre “rast gelmek” şeklindedir [bunun, bir “Tanrı” olduğunu, ama O’nun dünyayla ve insanlarla doğrudan ilgilenmediğini öne süren Eski Yunan felsefesi ile paralelliği dikkat çekicidir. Zira bu felsefeye göre Tanrı’nın “doğrudan” teması söz konusu olamaz]. Bilam’ın da burada özellikle bu fiili kullanmasının nedeni bu olabilir (Daat Mikra).

Bana göstereceği şeyi – *Daat Mikra*. Ya da “Belki Aşem karşıma rast gelip bana bir şeyler gösterir. [Sonra bunu] Sana anlatırım”.

Tek başına – *Targum Onkelos*; Raşi. İbranice *Şefi*. Bu sözcüğün anlamı “sessizlik ve sükûnet”tir. Ancak burada “yalnızlık” anlamındadır. Yani “Bilam, yanında sadece sessizlik olacak şekilde – tek başına – gitti” (Raşi). Veya “*Meditasyon yapmaya gitti*” (Saadya Gaon; *The Living Torah*).

Alternatif olarak “*topallayarak gitti*” (*Targum Yerusalmi*; İbn Ezra; Raşbam; krş. İyov 33:21). Zira Bilam, eşeği onun ayağını duvara sıkıştırınca sakatlanmıştır (*Talmud* – *Sota* 10a; 22:25, Raşbam o.a.). Benzer şekilde “*çıkık bacakla gitti*” (*Paameah Raza*). Tora bunu söyleyerek, Bilam’ın Bene-Yisrael’e beddua etme arzusunu, bedensel acının bile yok edemediğine işaret etmektedir (Alşeh; *Meam Loetz*).

Ya da “*ıssız bir zirveye gitti*” (İbn Ezra; İbn Canah; Radak, *Şeraşim*; krş. Yirmeyau 3:20). Bilam tam bir peygamberlik düzeyine erişmiş olmadığından, Tanrı’dan haber alabilmek için kendi alışkın olduğu yöntemlere başvurmakta, *tuma* kaynaklı güçleri uyandırmak için inzivaya çekilerek bunu sağlayan sözleri fısıldamaktadır (İbn Ezra; bkz. 24:1). Ancak ne kadar yüksek bir yere çıkarsa çıksın, dört yönde çok büyük bir alanı kaplayan Yisrael kampının tümünü bir arada görebileceği bir yer bulamamıştır. Zira “*Şe Fezura Yisrael* – *Dağmık [bir] Kuzu [sürüsüdür] Yisrael*” (Yirmeyau 50:17) [Bu deyişin sözcük başharfleri (Şin-Pe-Yod) *Şefi* sözcüğünü oluşturur] (Rabenu Behaye).

Başka alternatiflere göre “*engerek gibi gitti*” (*Lekah Tov*; krş. Bereşit 49:17: *Şefifon*), “*dik başla gitti*” (*Daat Mikra*; krş. Yeşayau 13:2), “*yürüyerek gitti*” (*Daat Mikra*) veya “*hayal kırıklığına uğramış ve sıkıntılı bir halde gitti*” (*Targum Yonatan*; İbn Ezra; krş. Teilim 109.16). Bir açıklamaya göre buradaki *Şefi* sözcüğü, manevi dünyanın *tuma* tarafında görev yapan bir meleğin ismidir. Dolayısıyla Bilam burada *tuma* kaynaklı hünerlerine başvurmaya gitmiş olabilir (*Zoar*; *Kav Ayaşar* 29; *Meam Loetz*).

Son olarak, Bilam, Bene-Yisrael’in tüm bu olayların farkında olmadıkları için kendisini engelleyebilme amacıyla dua etmeyeceklerini bilmekten dolayı umutludur. Ancak halkın muhafızlığını Bizzat Tanrı yapmaktadır. Zira “*Somer Petaim Aşem* – *Safların Koruyucusudur Tanrı*” (Teilim 116:6) [Bu sözcüklerin baş harfleri de *Şefi* sözcüğünü oluşturur (Tanrı’nın İsmi Yod harfiyle başlar)] (*Tseror Amor*; *Meam Loetz*).

23

¹ Bilam, Balak'a "Bana burada yedi sunak kur" dedi, "ve benim için burada yedi boğa ile yedi koç hazırla."

² Balak, Bilam'ın konuştuğu şekilde yaptı ve Balak, Bilam'la birlikte, [her] sunakta [bir] boğa ve [bir] koç kurban etti.

³ Bilam, Balak'a, "Kurbanının başında dur da gideyim" dedi. "Belki Aşem karşına rast gelir, [ben de O'nun] bana göstereceği şeyi sana anlatırım." [Böylece Bilam] Tek başına gitti.

yoğunlaşmanın en kolay yolu onu görmektir (Ramban). Bunun aksine Tanrı, Moşe'ye ölümünden önce Erets-Yisrael'i göstermiştir (Devarim 34:1). Orada ise amaç, Moşe'nin görüp Tanrı'nın tüm berahaların kaynağı olduğunu dile getirmesiydi (Sforno). İşte Moşe ile Bilam arasındaki taban tabana zıtlığın bir başka örneği de budur.

Balak daha sonraki denemelerde de Bilam'ın Bene-Yisrael'i farklı açılardan görebileceği başka yerlere götürecektir. Zira her seferinde, başarısızlığın sebebinin, görüş açısı olduğunu sanmıştır (Ramban).

23.

❧ **Bilam iş başında.** Hâlâ Tanrı'ya yaranabileceğini ya da O'nu atatabileceğini ummakta olan Bilam, işe ölümcül bir lanet okumanın yolunu bulmaya çalışarak başlar. Bilam, beddua girişimine yedi sunak kurup her birinde ikişer kurban keserek anlamlı bir simgeselliğe işaret etmeyi dener. Tarihte yedi kişi Tanrı için sunak kurmuştur: Adam, Evel, Noah, Avraam, Yitshak, Yaakov ve Moşe. Bilam Tanrı'ya, "O sunaklar Senin için neden değerliydi? Sadece bir ulus (Yisrael) yerine, yetmiş ulusun Sana itaat etmesini tercih etmez misin?" demiştir (*Midraş – Tanhuma*. Ayrıca bkz. p. 4 ačk.). Tanrı ise Kendisi için niceliğin değil niteliğin önemli olduğunu söyleyerek Bilam'ın tezini göz ardı etmiştir: "*Sükûnet içeren kuru ekmek, çekışmeli et ziyafetiyle dolu evden iyidir*" (Misle 17:1).

1. Yedi sunak – Yedi sayısı Tora'nın birçok mitsvasında karşımıza çıktığı gibi, zamanda da vurgunun yapıldığı bir sayıdır. Yedinci gün *Şabat*, yedinci ay, en çok bayramı içeren Tışri, yedinci yıl özel bir yıl olan *Şemita*'dır ve yedi *Şemita*'nın ardından *Yovel* yılı gelir. Tüm bunlar yedinin "bütünlenme" ifade ettiğine işaret eder. Başka mitsvalarda da bir şeyin yedi kez yapılmasına çok rastlanır. Örneğin *Yom Kipur*'da *korban* kanı yedi kez serpilmektedir. Örnekler artırılabilir. Ama kesin olan nokta, yedinin özel bir sayı olmasıdır. Dünyada altı ana yön vardır: kuzey, güney, doğu,

batı, yukarı, aşağı. Yedi ise fiziksel dünyanın maneviyatla tamamlanmasını belirtir. Kısacası yedi çok özel bir sayıdır ve birçok sır bu sayıda gizlidir. Anlaşılan Bilam bu sır hakkında fikre sahip olacak düzeyde bilgilidir ve hareketlerini de buna göre ayarlamaktadır.

Bilam toplam üç yerde yedişer tane sunak yaptırmış bunların her birinin üzerinde de ikişer kurban gerçekleştirmiştir. Yani toplam 21 sunakta, toplam 42 kurban söz konusudur [*Kabala*'da bu sayılar da öneme sahiptir]. Tüm bunları Balak'la birlikte yaptığı için, niyeti kötü olsa da, Tanrı Balak'ı ödüllendirerek, Kral David'in büyük-babasının annesi Rut'un onun soyundan gelmesini sağlamıştır. Bu da bir ders içerir. Kişi, kendisini hazır hissetmiyorsa bile Tanrı ibadetinden ayrı kalmamalıdır. Hatta bir kişi art niyet taşıyorsa bile, öğrendiği Tora, yaptığı mitsvalar onun için değer sağlar. Zira Hahamlarımız'ın öğrettikleri üzere bir kişi uygun niyetle yapmadan bile Tora'ya bağlılık gösteriyorsa, bu yakınlık zamanla onun karakterini etkileyecek ve arzu edilir niyetle Tora öğrenip uygulamasını sağlayacaktır (*Meam Loez*).

2. Balak ... yaptı – Ya da "yapılmasını emretti" (*Daat Mikra*). Bilam, Balak'ın kurbanları gerçekleştirmede kendisine katılmasını istemiştir. Biri kurbanları kesecek, diğeri de sunağa kanı serpecektir (Ramban). Belki de, Tanrı'nın kendisinden memnun olmadığını bilen Bilam, kendilerini olası Yisrael saldırısının masum kurbanları olarak gören Moaviler'e karşı Tanrısal merhameti uyandırma amacıyla işlemleri Balak'a yaptırmak istemiştir.

Bilam, Tanrı'nın emri dışında hiçbir şey yapmaması konusunda uyarılmışsa da, bu uyarının sadece *tuma* kaynaklı büyü güçlerini kullanma girişimi hakkında olduğunu hissetmiş, ama Tanrı'ya geleneksel biçimde ibadet etmesinde sakınca olmadığını düşünmüştür. Dolayısıyla amacına ulaşabileceği umuduyla kendi yöntemlerini kullanmadan önce, işi Tanrı'ya ibadetle – yani hiddetli olduğunu düşündükleri ilahı yatıştırmak için ona rüşvet verir gibi ibadet eden

ד וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו 4
 אֶת-שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וְאָעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: הַיֵּשֶׁם יְהוָה 5
 דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בִּלְקָם וְכֹה תִדְבָּר: וַיֵּשֶׁב אֵלָיו 6
 וְהִנֵּה נָצַב עַל-עֲלֹתָיו הוּא וְכָל-שָׂרָיו מוֹאָב: וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר 7
 מִן-אַרְסָם יִנְחָנִי בִלְקָם מִלֶּךְ-מוֹאָב מִהַרְרֵי-קָדֶם לָכֹה אֶרְהֶ-לִּי יַעֲקֹב
 וּלְכֹה וְעֲמָה יִשְׂרָאֵל:

Soyun işte böyle (Ko) [kalabalık] olacak” demiştir (Bereşit 15:5). Dolayısıyla Bilam’a verdiği mesajda bir anlam gizlidir: “Ben Bene-Yisrael’in yıldızlar kadar çok olmasına karar vermişim. Senin onların yok edilmesi konusunda ne gibi bir ümidin olabilir? Git Balak’a konuş ve bunu bildir” (Daat Zekenim).

7-10. Bilam’ın ilk berahası. Bilam’ın tüm gayretleri boşa çıkmıştır. Tanrı ona peygamberlik bahşetmiştir, ama beddua etmesi için değil. Bilam tüm ümidine karşın, Yisrael’i mübarek kılmaya zorlanacaktır.

7. Meselini – İbranice *Meşalo*. “*Maşal* – Mesel” sözcüğü, *Tanah*’ta deyim, söz, [Mişle kitabında olduğu gibi] öğretmenin öğrencilerine nasihatleri gibi farklı anlamlarda kullanılır. Bazen de Bilam’ın sıradaki iki bölümde okuyacağımız lirik konuşmalarında ifade edildiği gibi kehanetlerde kullanılan şiirsel dili belirtir (*Lekah Tov*). İbn Ezra’ya göre söz konusu mesel p. 9’daki “*kayalarım başımdan görüyorum onu*” sözleriyle başlamaktadır. Sforino’ya göre ise Bilam’ın meseli burada yer almamaktadır. Tora “*meselini dile getirdi*” sözleriyle “Bilam meselini anlattı” diyip, meselin içeriğini kaydetmemiştir. Sonraki şiirsel sözler ise meselin kendisi değil, Bilam’ın bu mesel hakkındaki tabiridir.

Dile getirdi – İbranice *Vayisa*. Tam çeviriyle “*kaldırdı*” ya da “*yüklendi / taşıdı*”. Ya da “[*sesini*] yükseltti” (24:3, İbn Ezra o.a.). Yahudi peygamberlerin de bazı kehanetlerine “*Masa* – *Yük*” sözcüğüyle başladıkları görülür (ör. Malahi 1:1). Zira peygamberlerin dile getirdikleri kehanet ya da bildiriler, Tanrı’nın onlara yükledikleri birer görevdir. Bazılarına göre *Masa* sözcüğü özellikle peygamberin söylemeye dilinin varmadığı kehanetlere giriştir. Genelde bu, peygamberin bulunacağı kötü kehanetten dolayı çektiği sıkıntıyı ifade eder. Burada ise Bilam söz konusudur ve olasılıkla Bene-Yisrael için “güzel” şeyler söyleyeceği için bu ona yük gibi gelmiştir. Başka bir

görüğe göre ise *Masa* sözcüğü yüksek sesle dile getirilen bir kehanet için kullanılır (İbn Ezra). *Baal Aturim*, Bilam’ın, sözün gelişi yetmiş ulusun hepsinin duyup Yisrael’e karşı nefret ve kıskançlık duymaları amacıyla sesini yükselttiğini belirtir.

Aram’dan – Bkz. 22:5 açık.

Getirdi... – Tam çeviriyle “yönlendirdi”. Ya da “*güttü*”. “Balak uzaklardan bana elçiler göndererek gelmem için ısrar etti” (*Daat Mikra*).

Doğunun dağlarından – İbranice *Arere Kedem*. Basit anlamda Bilam kendi yurdundan bahsetmektedir, zira onun yaşadığı Aram, Erets-Yisrael’in kuzeydoğusunda yer almaktadır (bkz. Bereşit 29:1). Bu da Bilam’ın Aram’ın dağlık kesiminden geldiğini gösterir (bkz. 22:5 açık.). Ancak bazı otoritelere göre bahsedilen dağlar Bilam’ın yaşadığı yerde değil, oradan gelirken geçtiği yolun üstündedir. Bu durumda olasılıkla Gilad tepelerinden bahsedilmektedir (*Tur*).

Midraş’a (*Tanhuma*) göre ise bu sözler mecazidir ve Atalar’ı kastetmektedir. “*Kedem* – *Doğu*” sözcüğü aynı zamanda “*Eski Dönem*” anlamına gelir. Atalar, Avraam, Yitshak ve Yaakov, eski dönemin “manevi dağlarıdır”. Balak Bilam’ı onlardan uzaklaşacak şekilde “gütmüştür”. Şöyle ki... Aslında her ikisi de Atalar’a yönelik minnettarlık duyması gereken kişilerdir. Balak’ın krallık ettiği Moav halkı, Avraam’ın tutsaklıktan kurtarmış olduğu yeğeni Lot’un soyuna mensup tur (Bereşit 19:37). Diğer yandan Bilam’ın atası Lavan, bereketinin kaynağının Yaakov olduğunu açıkça dile getirmiştir (Bereşit 30:27). Nitekim Yaakov Lavan’a ulaştığı zaman Lavan’ın sürüsünü Rahel gütmekteydi (Bereşit 29:9) – ki bu, Lavan’ın henüz oğlu olmadığını gösterir. Yaakov geldikten sonra ise Lavan’ın oğulları olmuştur (Bereşit 31:1). Sonuç olarak Balak, Bilam’a yaptığı teklifle, Atalar’a karşı nankör bir tavır alarak çocukları Yisrael’i yok etme sevdasına düşmüşlerdir (Rabenu Behaye).

⁴ Tanrı, Bilam'a rast geldi. Bilam O'na "Yedi sunağı düzenledim ve [her] sunakta boğa ve koç kurban ettim" dedi.

⁵ Tanrı, Bilam'ın ağzına söz yerleştirdi ve "Balak'a dönüp böyle konuş" dedi.

⁶ [Bilam, Balak'a] Döndüğünde [Balak] kurbanının başında duruyordu – o ve Moav'ın tüm yetkilileri.

⁷ [Bilam] Meselini dile getirdi ve [şöyle] dedi:

"Aram'dan getirdi beni Balak, Moav kralı, doğunun dağlarından,
'Gel Yaakov'u lanetle benim için,
Gel Yisrael'e öfke uyandır' [diye].

4. Tanrı, Bilam'a rast geldi – Başka peygamberlere olduğundan farklı şekilde, "Tanrı ona göründü" denmemektedir. Kullanılan sözcük, **Vayikar**, hem "**Mikre** – Rastlantı" hem de "**Keri** – Sperma Salgısı" (bkz. Vayikra 15:16 açık.) kelimeleriyle bağlantılıdır. "Rastlantı" sözcüğü, Tanrı'nın Bilam'la çok ender temas ettiğini gösterir. Burada da sırf Bene-Yisrael'in iyiliği için onunla temasa geçmiştir (Ramban). **Keri** ise bir tuma kaynağıdır. Yani kutsiyete uygun olmayan bir durumu çağırıştır. Dolayısıyla Tanrı tüm bu temasa, sırf Bene-Yisrael'in iyiliği için "katlanmıştır" (*Midraş – Vayikra Raba* 1:13; Raşi).

Tanrı'nın Moşe ve Bilam ile temasları arasında ilginç bir fark vardır. Tanrı, Moşe'yle temas ettiği zaman onu "çağırmaktaydı" (bkz. Vayikra 1:1 açık.). Burada ise Tanrı'nın Bizzat Bilam'a "geldiğini" görmekteyiz. Bu durumda acaba Bilam'ın Moşe'den daha üstün bir yanı mı vardır? Hahamlarımız bunu şu örneklerle açıklarlar: Kralın çok değer verdiği bir dostu sarayın kapısına gelir. Krala haber verildiği zaman, hemen dostunu kraliyet salonuna davet eder. Daha sonra günahı nedeniyle tsaraat hastalığına tutulmuş bir adam, sarayın kapısına gelip kralla görüşme arzusunu bildirir. Krala haber verilince hemen yerinden fırlar: "Aman; içeri girip sarayımı tame yapmasın. Ben dışarı kadar çıkar ne istediğini dinlerim" diyerek kapıya kadar gider (*Daat Zekenim*).

Yedi sunağı – Bilam "yedi tane sunak düzenledim" değil, sanki hâlihazırda bilinen yedi sunaktan bahsedercesine "yedi sunağı düzenledim" demektedir. Basit anlamda Bilam, "Balak'ın kurduğu yedi sunağın üzerine kurbanları düzenledim" demektedir (Rabenu Behaye).

Daha derin bir bakışla ise, Bilam yedi sunak kurulmasını boşuna istemiş değildir. Bene-Yisrael'in Üç Atası, Avraam, Yitshak ve Yaakov Tanrı Adına toplamda yedi *mizbeah* kurmuşlardır (Bereşit 12:7, 12:8, 13:18, 22:9, 26:25, 33:20 ve 35:7). Bilam da "Atalar'ın kurdukları yedi *mizbeah*ın sağladığı liyakati geçersiz kılmak için

gerekli olduğunu düşündüğüm yedi sunağı düzenledim" demektedir. Ayrıca bunu tamamlamak için de "[her] sunakta boğa ve koç kurban ettim" vurgusunu yapmaktadır, zira Avraam, Yitshak'ı kurban etmek üzere götürdüğü Moriya dağında sadece bir koç kurban etmiştir [ya da bahsedilen *mizbeah*larda gerçekleştirilenler arasında sadece Avraam'ın kurban ettiği bu koç açıklanmıştır]. Kısacası Bilam, "ben onların yaptıklarının hepsinin ötesine geçtim" imasında bulunmaktadır (Raşi).

Bilam'ın sözleri aynı zamanda tüm bu sunakları sırf Tanrı'ya ibadet etme amacıyla yapmış gibi bir izlenim uyandırma amacıyla olduğuna işaret eder. Ama Tanrı ona "Sevgi olması şartıyla yeşillikten oluşan bir öğün, nefret ortamında besili bir boğadan iyidir" (Mişle 15:17) demiştir. Yani "Bene-Yisrael'in Pesah gecesinde yedikleri acı otlar, senin Benim için kestiğin besili boğalardan iyidir" (*Midraş – Bamidbar Raba*; *Midraş – Yalkut Şimoni*; *Meam Loez*).

Kurban ettim – Ya da "kurban ettirdim" (İbn Ezra). Bilam burada Tanrı'ya bir şeyler söylemek için giriş yapmakta, neler yaptığını söylemektedir. Ve belki de dua edip isteklerine geçecektir. Ama Tanrı onun sözünü kesip, "ağzına söz yerleştirmiştir" (*Daat Mikra*).

5. Bilam'ın ağzına söz yerleştirdi – "Ne söylemesi gerektiğini öğretti ve bundan tek kelimeyi eksik bırakmaması konusunda onu uyardı" (Ramban). Hahamlarımız ise Tanrı'nın bununla kalmadığı görüşündedirler. Tanrı sanki Bilam'ın ağzına gem vurmuş ve dizginle yuları elinde tutuyormuş gibi ona sınırlama getirmiştir ve ağzını Kendi isteği doğrultusunda oynatacaktır [bu bakımdan ifade "Tanrı, Bilam'ın ağzına bir şey yerleştirdi" şeklinde de çevrilebilir, zira **Davar** sözcüğü hem "söz" hem de "şey" anlamına gelebilir]. Rabi Eliezer de Bilam'ın gırtlğından bir meleğin konuştuğu görüşündedir (*Midraş – Bamidbar Raba* 20:16).

Böyle – İbranice **Ko**. Tanrı, Avraam'a "Gökyüzüne bir bak. Sayabilirsen, yıldızları say..."

ח מִה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל וּמִה אֶזְעַם לֹא

9 זָעַם יְהוָה: ט כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֵנּוּ הֵן־עַם

לְבַדָּד יִשְׁכֵּן וּבָגִוִּים לֹא יִתְחַשֵּׁב:

medi! Öyleyse nasıl öfke uyandırabilirim?” (Talmud – Sanedrin 105; Raşi; Rabenu Behaye). Peygamber Miha, Tanrı’nın bu süre boyunca Yargı Niteliği’ni tamamen askıya aldığını şu sözlerle dile getirmektedir: “Halkım! Moav kralı Balak’ın ne önerdiğini ve Bilam ben Beor’un onu nasıl yanıtladığını, [günah işlemenize rağmen, Tanrı’nın sizi] Şitim’den [Erets-Yisrael’deki] Gilgal’e kadar [yine de nasıl getirdiğini] hatırla; böylece Tanrı’nın cömertliklerini bileceksin” (Miha 6:5). Tanrı, kendi koyduğu bir kural olarak her gün bir öfke anı olmasına rağmen bu dönem boyunca, söz konusu kuralı sırf Bene-Yisrael’e olan sevgisi nedeniyle geçici olarak rafa kaldırmıştır (Talmud – Berahot 7a).

Talmud’da bir “an”ın (İbranice *Rega*) ne kadarlık süreye eşit olduğu sorulur. Verilen cevaplar arasında bunun “Rega” demeye yetecek kadarlık bir süre olduğu söylenir. Akla basit bir soru gelebilir. Bu kadar kısa süre içinde Bilam ne gibi bir lanet okuyabilir ki? Anlaşıldığı kadarıyla kastedilen lanetin o anın içinde başlayıp bitmesi değil, sadece başlangıcın o ana denk getirilmesi. Öte yandan Hahamlarımız bu süre zarfında Bilam’ın “*Kalem – Tüket Onları*” diyebileceğine işaret ederler – ve bu yeterlidir. Ama Devarim 23:6’da belirtildiği gibi Tanrı, Bilam’ı dinlemeye yanaşmamış ve laneti tersine berahaya çevirerek Bene-Yisrael’e yönelik candan yakınlığını göstermiştir. Biraz aşağıda geçen “Kral’ın dostluğu ondadır” (p. 21) sözleri bunu ima eder. Nitekim “*Meleh – Kral*” sözcüğü, *Kalem* sözcüğündeki harflerin tam tersi dizilişle yazılır (Daat Zekenim; Rabenu Behaye).

9. Kayaların başından... tepelerden – Basit anlamda, Bilam Bene-Yisrael’e lanet okuduğu yüksek yerlerden (bkz. p. 3 açk.) gördüğü manzarayı şiirsel bir dille betimlemekte, *Tanah*’taki birçok şiirde olduğu gibi, söylediklerini farklı sözcüklerle tekrarlamaktadır (İbn Ezra). “Onlara yükseklerden bakıyorum ve başka uluslarla karışmadıklarını görüyorum (Raşbam). Bazen farklı uluslar birleşirler; ama onlar öyle değil. Onların tek Toraları, tek kanunları var ve bu konuda Tanrı’nın “sizi [diğer] halklardan Bana ait olmanız için ayırdım” (Vayikra 20:26) sözleriyle dile getirdiği üzere diğer uluslardan farklılar (Ramban; Rabenu Behaye). Raşbam’a göre Bene-

Yisrael’in bu katıksızlığı, Tanrı’nın onlara lanet okunmasına onay vermemesinin sebebidir. Alternatif olarak anlam “onların [ahlaki düzey açısından, mecazi anlamda] dağlardan ve tepelerden daha yüksek olduklarını görüyorum” şeklinde olabilir (Daat Mikra).

Tanrı’nın Tora’yı edebi bir dille yazdığı doğrudur. Bu da Tora’nın çok tabakadan oluşan bir bilgelik kaynağı oluşuyla uyum içindedir. Basit anlamda bakan, Tora’nın metninde edebi dili de görecektir. Ancak Tora’nın basit bir edebiyat eseri olmadığı açıktır. Yazılan her sözcüğün, hatta her harfin, birkaç aşamalı çok derin farklı anlamları vardır. Ve bu, Tora’nın metninin tümü için geçerlidir. Örneğin Hahamlarımız, ilk bakışta sadece [gereksiz] bilgi verme amaçlı görünen “*Lotam’in kızkardeşi Timna’dır*” (Bereşit 36:22) ifadesinin bile derin sırlar için bir örtü görevi gördüğünü öğretirler. Burada da Bilam’ın, Bene-Yisrael’i gördüğü yeri böyle gereksiz görünen bir ikilemeyle vurgulaması için bir sebep yoktur. Dolayısıyla bu ikilemenin başka amaçları olmalıdır.

Midraşsal bakışla “kayalar” [ya da “dağlar” (Targum Onkelos)] ve “tepelere”, Atalar ve Anneler için birer alegoridir [başka bir kaynağa göre “tepelere” Yaakov’un, Yisrael’in on iki kabilesini oluşturan on iki oğlunu kasteder (Rabenu Behaye)]. Bilam’ın sözleri bu bakışla “Zira başlangıçtan [=Bene-Yisrael’in başlangıcına baktığımda] kayalar [gibi sağlam olan Atalarını] görüyorum, tepeleri [=Anneleri] gözlüyorum” şeklinde değerlendirilebilir. Bilam Yisrael’in özüne baktığında, halkın temelini kayalıklar ve tepeler kadar güçlü olduğunu görmüştür (Midraş – Tanhuma 12; Raşi). Rabenu Behaye’ye göre “*Kayaların Başı*”, Avraam Avinu’yu kasteder.

Daha geniş bir perspektifle burada başka şeylerin de ima edildiği görülecektir. Bilam’ın kullandığı sözcük “*Ros Tsurim – Kayaların Başı*”dır. Midraş açıklar: Bilam beddua etmeye hazırlanırken, Balak ona Bene-Yisrael’in günah işleyecekleri yerleri de zikretmesini önerir [Balak bunu hayal meyal de olsa astroloji bilgisiyle öğrenebilmiştir]. Örneğin Bene-Yisrael yakında Şitim adlı yerde yabancı kızlarla çok ciddi günahlar işleyeceklerdir. Bunun doruk noktası da üst düzey insanlardan biri olan Zimri’nin, Midyanlı reislerden Tsur’un kızı Kozbi ile günah işlemesidir (25:6,

⁸ Ne beddua edeyim? Tanrı beddua etmemiş!
Ne öfkesi uyandırayım? Aşem öfkelenmemiş!

⁹ Zira kayaların başından görüyorum onu, tepelerden gözlüyorum.
İşte – yalnız barınacak halk,
Ve ulusların içinde sayılmayacak.

Yalkut Şimoni'ye göre, Bilam'ın Atalar'a yaptığı göndermenin amacı, onların Bene-Yisrael için bir dağ gibi sağlam liyakate sahip olduklarına, dolayısıyla Bene-Yisrael'in mağlup edilmesinin olanaksızlığına işaret etmektir.

“*Kedem – Doğu*” sözcüğünde büyüye yönelik bir ima da vardır (bkz. Yeşayau 2:6; bkz. Bereşit 25:6 açık.).

Yaakov'u ... Yisrael'e – Balak, Bilam'a beddua etmesini istediği hedefin her iki ismini de söylemiştir – hem Yaakov hem de Yisrael. Amacı açık kapı bırakmamaktır. İsimlerden birini seçerse ve asıl isim diğeriye beddua işe yaramayacaktır (Raşi). Bu, Balak'ın en ufak ayrıntıyı bile düşündüğünü göstermektedir. Ama ayrıntılara bakarken, asıl önemli olan noktayı – Tanrı'nın İsteği'ni – fark etmemiştir.

Balak'ın isteğinden bir kişinin bir başkasını mübarek kılmak istediği zaman da onun kullanılan tüm isimlerini zikretmesi gerektiğini öğrenmekteyiz. Nitekim Bilam da böyle yapmıştır (bkz. 24:5) (Rabenu Behaye).

Lanetle benim için – İbranice *Ara Li*. Buradaki “*Li* – Benim için / Benim Adıma” sözcüğü aynı zamanda “beni” anlamı da taşıyabilir. *Midraş*, Bilam'ın Balak'a “Bu halkı lanetlemeye kalkışan kişi, aslında kendisini lanetler. Nitekim Tanrı, Avraam'a da “*Seni lanetleyeni lanetleyeceğim*” (Bereşit 12:3) demişti” der. Bu doğrultuda Balak'ın Bene-Yisrael'e beddua edilmesini istediği her yerde *Li* sözcüğünü kullanması dikkat çekicidir (22:6, 22:11, 22:17, burası, p. 13, p. 27). Başka bir deyişle Balak farkında olmadan tüm bu lanetleme sevdasının sonunda kendi zararına olacağını sürekli tekrarlamaktadır (Rabenu Behaye).

Gel Yisrael'e öfke uyandır – Yani “*Gel Yisrael'e [karşı Tanrısal] öfke uyandır.*”

8. Tanrı beddua etmemiş – “Tanrı beddua etmedikten sonra ben nasıl beddua ederim?” Bilam'ın kehanetlerinde sürekli tekrarlanan tema, övünç duyduğu ününe rağmen, gerçek bir lanet okuyabilmek ya da bu etkiyi yaratacak sözler söyleyebilmek için bağımsız bir güce sahip olmadığıdır (*Behor Şor*).

Öte yandan bu ifade “Tanrı beddua etmedikçe benim etmemin manası yok” şeklinde anlaşılabilir.

maz, zira herhangi bir beddua söz konusu olduğunda, bunu önce insan dile getirir ve Tanrı'nın da bu bedduayı onaylamasını ister. Ayrıca eğer Tanrı halka zaten beddua etmiş olsa, Bilam'a hiç ihtiyaç olmayacaktır. Dolayısıyla ifade “Tanrı bu halka beddua edilmesini istemediğini açıkça ortaya koymuşken ben nasıl beddua ederim?” şeklinde anlaşılmalıdır (*Beer Basade*). Bilam, Bene-Yisrael'in bedduayı ve ağır cezayı gerçekten hak ettikleri durumlara işaret etmektedir. Böyle durumlarda bile bu halkla lanet bir arada zikredilmemiştir. Örneğin Yaakov, Şimon ve Levi hakkındaki sert sözleri sırasında bile sadece “*öfkelerine lanet olsun*” demiş (Bereşit 49:7) ve onları doğrudan hedeflememiştir. Benzer şekilde Yaakov, babası Yitshak'ın yanına Esav kılığında girip berahayı aldığı anda babasının onu lanetlemesine layık olmasına rağmen, Yitshak onun hakkında “*beraha onda kalacak*” [ya da “*elbette mübarek olacak*”] demiştir (Bereşit 27:33). Ayrıca halk Altın Buzağı günahı sonrasında ağır itham altındayken ve bu nedenle kesin bir laneti hak etmekteyken bile Tanrı onlara olan sevgisini esirgememiş, olay boyunca *Man* ve su eksik olmamıştır (Rabenu Behaye). Bu ve benzeri başka örnekler, Bene-Yisrael'e lanet etmenin Tanrı katında kabul edilmez bir şey olduğunu ve Tanrı'nın buna izin vermediğini ortaya koymaktadır. Bilam da bunu görünce kendisini bu konuda çaresiz görmüştür (*Midraş – Tanhuma* 12; Raşi).

Aşem öfkelenmemiş – Ya da “*Aşem öfkelenmedi / öfkelenmiyor*”. Burada da Bilam, “Tanrı şu anda öfkeli olmadığı için ben de öfke uyandıramıyorum” diyor olamaz; zira Tanrı zaten öfkeli olsa, Bilam'ın bir şey yapmasına gerek olmayacaktır. Dolayısıyla Bilam, Tanrı'nın bu süre boyunca öfkelenmeyeceğini açıkça ortaya koymasından yakınmaktadır. Bilam çaresizdir: “Benim tüm hünerim gün içinde Tanrı'nın öfkelenmediği o anı yakalamak (bkz. peraşanın girişindeki açıklamalar) ve hemen bedduayı dile getirerek Tanrı'nın Yargı Niteliği'ni bedduamın hedefine yöneltmek [zira günahsız kimse yoktur ve normalde Merhameti'ni yargının önüne koyan Tanrı, bu anda sert Yargı Niteliği ile en ufak hatayı bile ceza için yeterli bulur]. Oysa Tanrı öfkelenmeye hiç açık değil! Sana geldiğimden beri Tanrı bir an için bile öfkeye yatkınlık göster-

יְמֵי מִנְהָ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר

אֶת־רֹבֶעַ יִשְׂרָאֵל תִּמְתַּ נַּפְשִׁי מִנְתַּ יִּשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי כִמְהוּ:

açıktır. Bunlardan biri Bene-Yisrael'in nüfusedir. Tanrı, Bene-Yisrael'in toprağın tozu kadar kalabalık olacağını söylemiştir (Bereşit 13:16 vs.). Bu doğrultuda Onkelos'un çevirisi şöyledir: "Hakkında toprağın tozu kadar kalabalık olacağı söylenen Yisrael'in küçük çocuklarını kim sayabilir?". Böylece "toprağın tozu", küçük boyutları nedeniyle küçük çocukları (*Gur Arye*), ya da halkın sayılamayacak kadar büyük nüfusunu (İbn Ezra) ifade etmektedir. Aslında ikisi birbirine bağlıdır, zira nüfus sayımı yapıldığı zaman sadece 20 yaş ve üstündekiler sayılmışlardır. Ama halkta küçük çocuk nüfusu çok yüksektir ve halkı muazzam bir kalabalık hale getiren, bu sayılmamış çocuk nüfusedir (krş. Raşbam).

Midraş'a göre burada Bene-Yisrael'in toz ve toprakla yerine getirdikleri mitsvaların sayısından bahsedilmektedir. Örneğin tarlayı sürerken boğayla eşiği yan yana koşmamaları (Devarim 22:10), karışık ekim yapmamaları (Vayikra 19:19), Kızıl İnek'in tozu (19:9), bir *Sota*'ya içirilen suya katılan toprak (5:17) bunlar arasında sayılabilir (*Midraş* – *Tanhuma* 12; Raşi). Açıkçası Tora'nın "tüm" mitsvaları 613 tanedir; dolayısıyla toz ve toprağa bağlı mitsvalar da "sayılamayacak kadar çok" değildir. Dolayısıyla kastedilen, "Yaakov'un bu tip mitsvaları yerine getirmekle elde ettiği manevi liyakatin miktarını kim ölçebilir?" şeklindedir (Rabenu Behaye).

Bir başka açıklamaya göre burada Bilam "**Tehiyat Ametim** – **Ölülerin Dirilişi**"nden bahsediyor olabilir. Tarihin sonunda, hak edenler tekrar dirilecek, "toprak olanlar" tekrar canlanacaklardır. Bilam, Yaakov'un Ailesi'nde tekrar canlanacak olan kişilerin sayılamayacak kadar çok olduğunu söylemektedir (a.k.).

Çeyreğinin – İbranice **Rova**. Bene-Yisrael'in kampı dört ana sancaktan oluşmaktadır (bkz. *Perek* 2). Bunun "çeyreği" sancaklardan birini ifade eder: "Bir sancağın bile nüfusunu kim sayabilmiş?" (*Targum Onkelos*; Raşi; İbn Ezra; Radak, *Şeraşim*). *Midraş*sal bakışla buradaki **Rova** sözcüğü "**Revya** – **Çiftleşme**" ile bağlantılıdır (bkz. Vayikra 19:19 ve 20:16) ve Bilam "Yisrael'deki eşler arası ilişkilerden türeyen yeni nesillerin hesabını kim tutabilir?" demektedir (Saadya Gaon; Raşi; Hirsch). Basit bakışla bu, Bene-Yisrael'in nesillerinin ebedi, soylarının da kalabalık olacağına işaret eder [yani onlara beddua etmek hiçbir işe

yaramayacaktır]. Ama pasuğun başındaki ifadeyle birleştirilerek daha derine inildiğinde, temel niteliğindeki bir bakış açısına ulaşılır: Bilam pasukta Yisrael'in toz toprakla yerine getirdiği mitsvalardan ve eşler arasındaki özel ilişkiden bahsetmekte ve bunu bir övgü konusu yapmaktadır. Yisrael övgüye layıktır, çünkü insanların en dünyevi kabul ettikleri alanlarda bile Yisrael kutsal davranmaktadır. Tarım gibi uğraşlar ve cinsel ilişkiler, herkes tarafından "en fiziksel ve dünyevi" konular olarak kabul edilir. Ama Yisrael bunları da Tanrı'nın emirlerine uygun bir şekilde yerine getirir ve dünyeviliğin çekiciliğiyle maneviyatını göz ardı etmeyerek, aksine en dünyevi şeyleri bile kutsiyetin rehberliğinde yüceltir (*Gur Arye*).

İbn Ezra'nın alıntılardığı bir başka görüşe göre "**Yaakov'un tozu**" Bene-Yisrael'in yolculuk sırasında kaldırdığı tozu, **Rova** da [**Ravats** – **Çömelmek**] köküyle akrabalık dolayısıyla] kamp halini tanımlamaktadır. Ama bu bakışla da yine Bene-Yisrael'in büyük nüfusu kastedilmektedir.

Dürüstlerin ölümüyle ölsün – Bilam "Yisrael'in dürüstlerinden" bahsediyor olmalıdır (Raşi), zira başka halka mensup dürüstlerden bahsetmesi sözlerinin bağlamına aykırıdır (*Nahalat Yaakov*): "Yisrael'deki *tsadiklerin* ölüm şekliyle öleyim ve onlar gibi Gelecek Dünya'ya kabul edileyim." Kastedilen *tsadikler*, Avraam, Yitshak ve Yaakov'dur (*Talmud* – *Avoda Zara* 25a). "**Dürüstler**" anlamındaki sözcük **Yeşarim**'dir. Bu nedenle *tsadikler*den kasıt, **Yeşurun** (Devarim 32:15) olarak adlandırılan Yisrael Ulusu da olabilir (Ramban). Bilam'ın bu sözleri onun Yisrael'e atfettiği şeref ve övgünün kuvvetli bir dışavurumudur (*Daat Mikra*).

Sonum onunki gibi olsun – "Sonum Yisrael'in sonu gibi olsun". Bilam'ın ağzından çıkan sözlerin gerektirdiği anlam bellidir: Yisrael'in hakkı [Balak'ın lanet yoluyla ulaşmak istediği amaç olan] yok olup gitmek değil, ebediyettir.

Böylelikle Bilam'ın buradaki kehanetinin özeti şöyledir: "Tanrı Bene-Yisrael'in lanetlenmesini arzu etmemektedir. Yisrael yalnız bir ulustur, Tanrı'nın payı ve halkıdır. Bu nedenle başka uluslarla karışmayıp, onlarla aynı potada hesaba katılmayacak, sonu da dürüstlük ve ebediyet olacaktır (Ramban).

¹⁰ Kim saymış Yaakov'un tozunu ve Yisrael'in çeyreğinin sayısını?

Canım dürüstlerin ölümüyle ölsün
Ve sonum onunki gibi olsun!"

25:14-15). Balak, Bilam'a [aslında tam niteliğini henüz bilmediği] bu olayı da zikretmesi tavsiyesinde bulunur: "**Ros Tsur** – Reis Tsur". Ancak Bilam ona Bene-Yisrael'in işledikleri günahların kat kat fazlası mitsvayı da yerine getirdiğini söyler; bu mitsvaların hepsi, halkın sırtını dayayabileceği sağlam birer kayadır (**Tsurim**). Bunlardan biri de Bene-Yisrael'in Erets-Yisrael'e girdikten sonra Gilgal adlı yerde toplu halde sünnet olmalarıdır. Tanrı, Yeşua'ya bu amaçla "**Harvot Tsurim** – Keskin Bıçaklar" hazırlamasını emretmiş, Şitim'deki günaha karşılık, günahta kullanılan aynı organdaki sünnet derisi bunlarla kesilmiştir. O gün o kadar çok kişi sünnet olmuştur ki, kesilen deri parçaları üst üste büyük yığınlar, "**tepeler**" oluşturmuştur. Bu nedenle burası "**Givat Aaralot** – Sünnet Derileri Tepesi" olarak adlandırılmıştır (Yeşua 5:3). İşte bu açıdan, Peygamber Miha'nın, önceki açıklamada alıntılanan sözleri daha geniş bir anlam kazanmaktadır. Miha, kendi dönemindeki Yisrael toplumuna, Balak'ın Bilam'a bir şeyler önerdiğini ve Bilam'ın onu nasıl yanıtladığını, "**Şitim'den Gilgal'e kadar**" Tanrı'nın Bene-Yisrael'e nasıl cömertlik gösterdiğini hatırlamalarını söylemektedir (Miha 6:5). Balak, bedduanın kuvvetli olması için günah yerlerinin zikredilmesini önererek Bilam'ın **Şitim'den**, orada Reis Tsur'un kızıyla işlenen günahı bahsetmesini salık vermiş, Bilam ise Bene-Yisrael'in çok mitsvası olduğunu, bunların en önemlisinin keskin bıçaklarla (**Tsurim**) **Gilgal'de** sünnet derileriyle "**tepeler**" oluşturularak yapıldığını söyleyerek cevap vermiştir. Tanrı Bene-Yisrael'e mitsvaları nedeniyle yakınlık ve cömertlik gösterecektir (*Meam Loez*; *Kesef Nivhar*).

İşte; yalnız barınacak halk – Buradaki "**işte**" sözcüğü, bir sebep-sonuç ilişkisine işaret eder. Bu da pasuğun başında söylenenlere bir açıklama getirmektedir (*Minhat Yedua*; *Sifte Hahamim*). Bene-Yisrael, Atalar ve Anneler sayesinde güçlü köklere sahiptir ve bu, onların yalnız barınmalarını – yani tüm uluslar içinde bariz bir şekilde sivrilmelerini ve tarihin sonunda da özel olarak ödüllendirilmelerini sağlayacaktır (Raşi; krş. *Targum Onkelos*). Bu olumlu bir yalnızlık ve benzersizliktir. Ayrıca Bene-Yisrael tarih içinde de başka uluslarla karışmamalı, kendi Toraları'na bağlı olarak kanun ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmalı, ahlaki açıdan daima en yüksekte ve örnek konumunda olmalıdırlar (*Daat Mikra*). *Meam Loez*'e göre Balak, Bene-Yisrael'in

günahlarını beddua etmekte kullanma yönünde ki önerisini Bilam'ın dikkate almadığını görünce, bu kez Bene-Yisrael'i başka bir ulusla karışık göstererek, diğer ulusun günahlarını bu beddua için kullanma fikrini ortaya atmıştır. Ama Bilam bunun mümkün olmadığını söylemektedir, zira Yisrael yalnızdır, başka bir ulusla karışmış değildir.

Burada kullanılan "**En** – **İşte**" sözcüğü de söz konusu yalnızlığa işaret eder. Bu sözcük, sayısal değerleri sırasıyla 5 ve 50 olan *E* ve *Nun* harfleriyle yazılır. Bu sayılar da "yalnız" sayılardır. Şöyle ki; 1-9 arasındaki tüm sayıların kendilerini 10'a tamamlayan bir "eşleri" varken, 5 bu konuda istisnadır. Örneğin birbirlerini 10'a tamamlama açısından 1-9, 2-8 vs. birer takımdır; ama 5 "yalnız"dır ve onu 10'a sadece kendisi tamamlar. Aynı durum birbirlerini 100'e tamamlama açısından 1-99 arasındaki sayılarda 50 için de geçerlidir. 50'yi 100'e sadece kendisi tamamlayabilir (*Meam Loez*).

"Yalnız" şeklinde çevrilen **Levadad** sözcüğü Bene-Yisrael'in yalnızlığının Tanrı'ya ait olmaları ile ifade bulduğuna işaret eder. Gerçekte sadece **Badad** sözcüğü de "yalnız" anlamına gelir. Başına gelen Lamed harfi, yönelme ve aidiyet anlamı katar. Bu bakımdan **Le-Vadad** sözcüğü "**yalnız olana ait**" şeklinde de anlaşılabilir. Tanrı yalnızdır ve tektir – ve Bene-Yisrael O'na aittir (Rabenu Behaye).

Ulusların içinde sayılmayacak – "Ulusların Tanrı katında yargılanma ve kötülerin cezalandırılma günü geldiğinde Yisrael onların arasında sayılmayacaktır" (*Targum Onkelos*; Raşi). *Midraş Agadol* Yisrael'in görevinin, diğer uluslardan ayrı ve farklı durmayı gerektirdiğini belirtir. Bilam tüm beraha sözlerini isteği dışında söylemek zorunda kalmıştır. Ancak söylediği olumlu şeylerden, asıl dile getirmek istediği beddualar hakkında fikir sahibi olunabilir (*Talmud* – *Sanedrin* 105a). Bilam buradaki sözleri söylemek zorunda bırakılmasaydı, dile getireceği beddua, Yisrael'in diğer uluslarla karışıp asimile olması ve böylece ortadan kalkması şeklinde olacaktı. Bu görevinden başarısızlıkla çıkmasının ardından Balak'a verdiği öneri de tam olarak bu yöndeki bir çabanın ifadesidir (bkz. 25:1 açık.).

10. Kim saymış... – Yani "kim sayabilmiş..."

Yaakov'un tozunu – "Yaakov'un tozu" ifadesinin basit anlamı yoktur ve başka şeyleri ifade ettiği

- 11 יֵאָמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם מַה עָשִׂיתָ לִּי לְקַבֵּי אִיבִי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה
 12 בִּרְכַּת בְּרַךְ: יֵב וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַתָּה אֲשֶׁר יֹשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתְּ
 13 אֲשֶׁמְךָ לְדַבֵּר: חֲמִישִׁי יֵב וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לָךְ-נָא אֹתִי אֶל-מָקוֹם
 14 אַחֵר אֲשֶׁר תֵּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אָפֶס קִצְחוֹ תֵּרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תֵּרְאֶה
 15 וְקִבְנוּ-לִי מִשָּׁם: יֵב וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיֵּב
 16 שְׁבַעַה מִזְבֵּחַת וַיַּעַל פָּךְ וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: מִן וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲתִיצֵב
 16 כֹּה עַל-עֲלֹתֶיךָ וְאֶנְכִּי אֶקְרָה כֹּה: מִן וַיִּקַּךְ יְהוָה אֶל-בִּלְעָם וַיִּשֶׁם
 דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִּדְבֹר:

tildiği üzere şahsen Balak da büyücülük ve astroloji hakkında oldukça, hatta Bilam'dan bile daha üst düzeyde bilgilidir. Gizli yöntemleriyle Bene-Yisrael'in belirli bir dağda büyük bir felaketle karşılaşacağını görmüştür. Yine de bu yöntemlerle elde edilen bilgiler kısmi ve yetersiz, dolayısıyla yanıltıcıdır. Bu nedenle Bilam'ı başka bir tepeye götürürken, Bene-Yisrael'in başına felaketin geleceği yerin burası olduğunu sadece ummaktadır (p. 14). Ancak beklendiği üzere Balak sadece kısmen haklıdır. Onun gördüğü, Bene-Yisrael'in, Moşe'nin aynı bölgede bulunan Nevo dağındaki ölümüyle yaşayacakları felakettir (bkz. Devarim 34:1). Şimdi gittikleri tepenin ise hiçbir fonksiyonu yoktur. Ama o bunu bilmediği için Bilam'ı bu tepeye çıkarmıştır (Midraş – Tanhuma 13; Raşi).

Gözetleme Sahası'na – İbranice Sede Tsofim. Tam çeviriyle “Gözlemciler Tarlası” Burası, nöbetçilerin düşman saldırısına karşı gözlem yaptıkları yüksek bir noktadır (Raşi) ve oradaki toprakta tarım da yapıldığı için bu şekilde adlandırılmıştır (Beer Mayim Hayim). Alternatif olarak “[İleriye] Görenlerin Sahası” ya da “Peygamberler Sahası” (Sefer Abahir 62, Or Aganuz o.a.; krş. Talmud – Megila 2b).

Kurban etti – Görüldüğü kadarıyla bu kez tüm işlemleri Balak yapmıştır (Tsafenat Paameah; krş. p. 2 açık.).

15. Haber bekleyeyim – Çeviri serbesttir. İbranice **İkare.** Tam çeviriyle “rast gelineyim / gelineceğim” (bkz. p. 3 açık.).

16. Aşem, Bilam'a rast geldi – Tanrı daha önce Bilam'la, Yargı Niteliği'ni ifade eden **E-lo-im** İsmi ile temas kurmuştur (p. 4). Bilam bunu, Tanrı'nın Yargı Niteliği'nin ön planda olduğu ve belki de bunu Bene-Yisrael'in üzerine yönlendirebileceği şeklinde yorumlamıştı. Şimdi ise Tanrı ona Merhamet Niteliği'ni ifade eden **Aşem** İsmi ile hitap etmektedir. Bu da ona, Bene-Yisrael'e yönelik tavrının merhamet olduğu, bu nedenle amacına ulaşması konusunda hiç şansı bulunmadığı mesajını vermektedir. Bunun yanında, **Aşem, E-lo-im'e** göre daha üst düzeydeki bir teması ifade eder. Böylece Bilam, Bene-Yisrael'in uğruna Tanrı'dan bu İsmi'nin kastettiği üst düzeyde mesaj almıştır (Ramban; Rabenu Behaye).

Ağzına söz yerleştirerek – Bkz. p. 5 açık. Bilam'a kalsa, Tanrı kendisine Bene-Yisrael'i mübarek kılmaya devam edeceğini söylediğinde görevini bırakacaktır. Ancak Tanrı, sanki onun ağzını “gem ve yular” vurmuşçasına kontrolü altına almıştır. Bu, Bilam'a, bağımsız bir aracı olmadığını açıkça göstermiştir. “İstesen de istemesen de Balak'a döneceksin” demiştir Tanrı.

¹¹ Balak, Bilam'a "Ne yaptın bana?" dedi. "Seni düşmanıma beddua etmen için getirdim, oysa [sen onu] mübarek kıldın!"

¹² [Bilam] Cevap verip [şöyle] dedi: "Tanrı'nın ağzıma yerleştireceği [neyse sadece] onu konuşmaya özen gösterecek değil miyim ki?!"

¹³ Balak ona "Şimdi benimle onu görebileceğin başka bir yere gel" dedi. "Sadece ucunu göreceksin, tümünü görmeyeceksin. Ona benim için oradan beddua et."

¹⁴ Onu uçurumun başına, Gözetleme Sahası'na götürdü. Yedi sunak kurdu ve [her] sunakta [bir] boğa ve [bir] koç kurban etti.

¹⁵ "Burada, kurbanının başında dur" dedi Bilam [Balak'a], "ve ben şurada haber bekleyeyim"

¹⁶ Aşem, Bilam'a rast geldi ve ağzına söz yerleştirerek "Balak'a dön ve böyle konuş" dedi.

Alternatif çeviri: "Yaakov'un tozunu kim saydıysa, [yani Tanrı,] canının dürüstlerin ölümüyle ölmesini sağlasın" (Saadya Gaon). Veya "gerekirse şu anda öleyim – yeter ki ölümüm dürüstlerin ölümü gibi olsun ve ardından ebedi yaşama hak kazanayım – ve benden çıkacak yeni nesiller de Yisrael'in gelecek nesilleri gibi olsun" (Sforno). Bilam astroloji bilgisiyle yakında kılıçla öleceğini (31:8) gördüğü ve bunu hiç istemediği için, sonunun Yisrael'deki tsadiklerinki gibi olması kaydıyla şimdi ölmek için dua etmiştir (Rabenu Behaye).

11-17. Balak'ın öfkesi. Beklendiği gibi, Balak, Bilam'ın söylediklerine öfkelenmiştir ve göreve ihanet olarak yorumladığı bu durum karşısındaki infialini dile getirmektedir. Yine de belki de bu aşamada sadece Bilam'ın dilinin sürdüğünü düşünüyor olabilir. Nitekim denemekten vazgeçmeyecektir. Ancak bundan sonraki aşamalarda tepkisinin şiddetinin aşamalar halinde arttığını gözleyeceğiz. Bilam'ın buradaki cevabı Balak'a ilk buluşmalarında söylemiş olduğu sözleri tekrarlamaktan ibarettir. Ancak Balak'ın tepkisi şiddetlendikçe onun vereceği cevaplar da sivri olacaktır (*Daat Mikra*).

12. Tanrı'nın ağzıma yerleştireceği – "Ve sen de O'nun, Bene-Yisrael'in Tanrısı olduğunu ve Halkı için sadece iyi şeyler isteyeceğini gayet iyi biliyorsun" (Sforno).

... **değil miyim ki** – Alternatif olarak "Tanrı'nın ağzıma yerleştireceği [neyse sadece] onu konuşmaya özen gösterecek [olduğumu söylememiş] miydin sanki?" (*The Living Torah*).

13. Tümünü görmeyeceksin – "Ve böylece kötü nazarını onlara karşı daha kuvvetli bir şekilde işletebileceksin" (Sforno). Balak Bilam'ın lanet

yerine beraha dile getirmesini bir iş kazası olarak değerlendirmiş, anlaşılan ilk yerin beddua için uygun olmadığı kanısına varmıştır. Şimdi bunu gidermek için büyü konusunda öneme sahip olan "bakış açısını" değiştirmek üzere başka bir yer denemektedir.

Balak'ın kötü niyetli teklifinden eğitsel bir ders çıkarabiliriz. Hiçbir insan tek yönlü değildir – herkesin olumlu ve olumsuz yanları vardır ve ona bakan bir kişi onun her iki yanını görebilir. İyi niyetli insanlar, karşılarındakilerinin iyi yanlarını, ya da çok objektif iseler, en azından bir bütün olarak hem iyi hem de olumsuz yanlarını birbirinden ayırmadan değerlendirirler. Ama kötü niyetli kişiler, daima hep kötü yana odaklanıp, nefretlerine nefret katarlar. Her şey niyete bağlıdır. Dolayısıyla bir kişi karşısındakinde kötü yanların baskın çıktığını görüyorsa, önce kendi niyetini değerlendirmelidir. Rabi Yisrael Baal Şem Tov, "diğer insanlar, kişinin aynası gibidir" der. Bir kişi bir başkasında eleştirme ihtiyacı gördüğü bir yan keşfettiği takdirde, bunu kendisinde de benzer bir olumsuzluğun olup olmadığını araştırmak için bir fırsat olarak görmelidir. Zira Tanrı'nın insana sunduğu her şey, onun bu dünyadaki gelişimine katkıda bulunma amacını taşır. Ve bir olumsuzluğa tanık olmak, o olumsuzlukla benzer temada bir kişisel sorunu keşfedip düzeltme fırsatıdır.

14. Uçurumun başına – İbranice **Roş A-Pisga**. Bkz. 21:20 açık. Eğer Pisga bir özel isim ise "Pisga'nın tepesine". Eğer **Pisga**'nın sözlük anlamı göz önünde tutulursa "zirvenin tepesine".

Balak'a, bu yer değişikliğinden bir sonuç alınabileceğini düşündüren nedir? Önce de belir-

וַיֹּאבֵד אֱלֹהֵי הַנָּחַשׁ

17

נֶצַב עַל-עַלְתּוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֶתוֹ וַיֹּאמֶר לּוֹ בִּלְקֹ מִה־דִּבֶּר יְהוָה:

יֵה וַיִּשָּׂא מִשְׁלּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בִּלְקֹ וּשְׁמָע הָאֲזִינָה עָדִי בְּנֵי צִפּוֹר:

18

יֵה לֹא אִישׁ אֶלִי וַיִּכְזֹּב וּבֶן-אָדָם וַיִּתְּנָחֵם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה

19

וְדִבֶּר וְלֹא יִקְיַמְנָה: כ הִנֵּה בָרֶךְ לְקַחְתִּי וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:

20

כֹּה לֹא-הִבִּיט אֹן בִּיעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי

21

עֲמֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

söz konusu olduğunda] Tanrı adam değil, sözü boşa çıkmaz; insanoglu değil, fikir değiştirmez. Ama [kötülükten bahsettiyse] söylediğini yapmayacak, konuştuğunu yerine getirmeyecek” (Midraš – Tanhuma; Rabenu Behaye).

20. İşte, ‘Mübarek kıl’ [emri] aldım – İlk bakışta “işte” sözcüğü gereksiz gibi dursa da, bu, Balak’ın sorusunun cevabına bir giriştir. Balak “Ne konuştu Aşem?” (p. 17) diye sormuştur. Bilam da “İşte soruna cevap: ‘Mübarek kıl’ [emri] aldım” demektedir (Raşi).

Tersine çeviremem onu – “Tanrı’nın verdiği berahayı ben tersine çeviremem” (Raşi; İbn Ezra; Daat Zekenim).

Raşbam son iki pasuğu şöyle açıklar: “Daha onlara [ilk kehanetimde] benim aracılığım ile yeni yeni beraha vermişken, özellikle de bu arada halk hiçbir günah işlemediğine göre, bu berahayı geri alıp lanete çevirecek değil. Tanrı bir şey söyleyip bunu yerine getirmeyecek mi? İşte bugün onları mübarek kılma görevi aldım ve Tanrı onu benim yolumla mübarek kıldı bile. O berahayı artık geri alamam” (Raşbam).

Alternatif olarak “onları mübarek kalacak ve bunu geriye çevirmeyeceğim” (Targum Onkelos; Saadya Gaon; Septuaginta), “onları mübarek kılmadıkça geri dönmeyeceğim” (Lekah Tov) ya da “onlardan berahayı esirgemeyeceğim” (Targum Yonatan).

21. Kabahate bakmadı – “Kabahat” şeklinde çevrilen *Aven* sözcüğü “günah”, “kötülük”, “sahtelik” (Ramban; Radak, Şeraşim), “yalan” gibi anlamlar içerebilir.

Raşi kendi tabiriyle “güzel bir Midraš’tan” alıntı yapar: Yisrael günah işlediğinde bile, Tanrı bu günahları tüm ciddiyetleriyle değerlendirmemeyi

seçer. Hahamlarımız şu açıklamada bulunurlar: Yisrael genel olarak Tanrı’ya şevkle hizmet ettiği için, Tanrı da cömertçe davranarak onun işlediği günahların üzerinde durmamayı seçer. Benzer şekilde “Günah işledikleri zaman bile onları cezalandırmayı arzu etmez. Kabahate bakmayı istemez” (Midraš – Tanhuma 14; Raşi; Raşbam. Krs. 6:26 açık.).

İbn Ezra ise pasuğu farklı bir şekilde değerlendirebilir. Buna göre cümlelerin ilk yarısı, ikinci yarısı için bir ön koşuldur: Tanrı Yisrael’de günah ve kabahat görmediği takdirde onun yanındadır ve ona yakınlık gösterir. Ama Yisrael günah işlerse, Tanrı da yakınlığını sınırlayacaktır. Buna bağlı olarak İbn Ezra, Bene-Yisrael’e zarar vermek için onlara günah işletme şeklindeki parlak fikrin Balak’ın aklına bu aşamada geldiğini öne sürer. Buna göre Bene-Yisrael, günah işledikleri takdirde Tanrı yakınlığını çekeceği için savunmasız kalacaklardır. *Perek 25* Balak’ın bu konuda kısmen de olsa nasıl başarılı olduğunu anlatmaktadır. Hahamlarımız da orada anlatılan günah ile onun karşılığında halka büyük bir darbe indiren salgının, Bilam’ın verdiği kötü nasihatın bir sonucu olduğunu açıklarlar (bkz. 25:1 açık., bkz. 31:16).

Alternatif olarak “Yaakov’a bakan, kabahat [bulamaz], Yisrael’e bakan, günah görmez” (Daat Mikra). Böylece Bilam Bene-Yisrael’e neden beddua edemediğini açıklamaktadır. Üstüne bir beddua inşa edebileceği bir günah temeli yoktur Yisrael’de.

Günah görmedi – “Günah” şeklinde çevrilen sözcük *Amal*, aslında “boş gayret ve gereksiz ağır yük” anlamına gelir. Burada günah anlamında kullanılmaktadır, zira insanın günah işleyebileceği bir ortam oluşturmak, Tanrı için, yapmayı istemediği bir angarya gibidir (Raşi). Alternatif olarak bu sözcük “yalan”, “hilekârlık”, “ahlaksızlık” gibi anlamlar taşıyabilir.

¹⁷ [Bilam] Ona geldiğinde [Balak] kurbanının başında duruyordu ve Moav yetkilileri onunlaydı. Balak ona “Ne konuştu Aşem?” dedi.

¹⁸ [Bilam] Meselini dile getirdi ve [şöyle] dedi:
“Kalk Balak ve dinle! Sözlerime kulak ver Tsipor oğlu.

¹⁹ Adam değil Tanrı ki sözü boşa çıksın,
Ve insanoğlu [değil] ki fikir değiştirsin.
O mu söylediğini yapmayacak,
Konuştuğunu yerine getirmeyecek?

²⁰ İşte, ‘Mübarek kıl’ [emri] aldım;
[Tanrı] Mübarek kılmış; tersine çeviremem onu.

²¹ Kabahate bakmadı Yaakov’da,
Ve günah görmedi Yisrael’de.
Tanrısı Aşem onunladır, Kral’ın dostluğu ondadır.

17. Moav yetkilileri onunlaydı – Bir önceki aşamada Bilam Balak’a döndüğünde “*tüm Moav yetkilileri*” Balak’la birlikteydi. Şimdi ise “*tüm*” sözcüğü kullanılmamaktadır; çünkü aralarından bazıları herhangi bir ümit olmadığını kavrayıp oradan ayrılmıştır (*Midraş – Tanhuma* 13; Raşi).

Ne konuştu Aşem? – Bilam, Tanrı’dan ilk kehanetini alıp geri döndüğünde Balak ona hiçbir şey sormamıştır. Bilam’ın ona kehanetini nasılsa açıklayacağını tahmin etmiştir ve böyle olmuştur. Aynı şey burada da geçerli olmalıydı. Yani Balak’ın “*Ne konuştu Aşem?*” diye sorması gereksizdir (*Divre David; Beer Yitshak*). Ama Balak bunu iğneli ve alaylı bir tavırla sormakta, Tanrı’dan bağımsız hiçbir kudrete sahip olmadığını Bilam’ın yüzüne vurmaktadır (*Midraş – Tanhuma* 13; Raşi).

18-24. Bilam’ın ikinci berahası. İbn Ezra’ya göre söz konusu meselin esası “*reemin boynuzları gibidir*” (p. 22) ve “*heybetli bir aslan gibi kalkacak halk*” (p. 24) sözleridir.

18. Kalk Balak – Bilam, ilk kehaneti bildirirken Balak’ın ayağa kalkmasını söylememiştir. Burada neden söylemektedir? Bilam bunu Balak’ın alaylı sorusu karşısında altta kalmamak için yapmıştır. Balak’a “Ayağa kalk!” demiştir. “Ben Tanrı’nın görevlisi olarak sana gönderilmiş olup O’nun sözlerini dile getirirken senin oturmaya hakkın yok!” (*Midraş – Tanhuma* 13; Raşi; *Beer Yitshak*).

Sözlerime – *Targum Onkelos*; Saadya Gaon; Radak, *Şeraşim*. İbranice *Aday*. Bu sözcük “*Ad – Kadar*” ile bağlantılı olabilir (İbn Ezra). O takdirde anlam “*bana kadar kulak ver*” [yani “sözlerimi çok iyi dinle”] şeklindedir (*Daat Mikra*; krş. Hirsch). Alternatif olarak “*ırfanuma*” (*The Living Torah*) ya da “*uyarma*” (*Daat Mikra*).

19. Ki sözü boşa çıksın – Ya da “*ki sözünden dönsün*”. “Tanrı sözünden dönmez. Bu halkın atalarına yedi ulusun ülkesini [= Kenaan Ülkesi’ni] onlara miras vereceğine dair yemin etti (*Midraş – Tanhuma*, *Mase* 7). Sen onları çölde öldürebileceğini mi sanıyorsun? (Raşi)”.

O mu... – Veya “*söyleyip de yapmayacak, konuşup da yerine getirmeyecek mi?*”. Alternatif olarak “*[insanoğlu] söylediğini yapmaz, konuştuğunu yerine getirmez*”. Ancak bu şekilde insanın sorunlu yanlarını uzun uzadıya bir kehanette anlatmak pek gerekli görünmediğinden Raşi bu olasılığı reddeder (*Nahalat Yaakov*). Yine de Onkelos’un çevirisi buna paraleldir: “*[insanlar] sözlerini söyledikten sonra bunu yerine getirme veya geri adım atma konusunu tekrar kafalarında tartarlar*” (Raşi’ye göre *Targum Onkelos*; *Gur Arye*). Bir olasılığa göre insanın eksikliklerini söylemenin amacı, Tanrı’da böyle eksikliklerin olmadığını altını daha etkili bir şekilde çizmektir (Rabenu Behaye).

Alternatif bir bakışla Bilam’ın sözleri iki farklı duruma işaret etmektedir. Tanrı bir iyilik sözü vermişse bu sözünden dönmez. Nitekim Avraam’a soyunun yıldızlar gibi olacağı sözünü vermiş (Bereşit 15:5), bu sözü yerine getirmiştir (Devarim 1:10). Ama eğer kötülük getireceğinden bahsetmişse, bu sözünü iptal edebilir. Örneğin bir yerde “[*Tanrı, şöyle*] Dedi: Onlara ‘*Halkım Olmayan*’ ismini ver, çünkü siz Halkım değilsiniz!” (Oşea 1:9) denirken, ardından “*Halkım Olmayan’a ‘sen Halkımsın’ diyeceğim*” (Oşea 2:25) sözlerini okumaktayız [yani Tanrı, günahları nedeniyle ‘Halkım Olmayan’ olarak adlandırdığı Bene-Yisrael’i, *teşuva* sonrasında tekrar Halkı haline getirecektir. Bu da Tanrı’nın olumsuz kararlarından geri dönebileceğini gösteren bir örnektir]. Bu durumda çeviri “[*İyilik*”

כַּב אֶל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רֶאֱם לֹ:

22

כַּב כִּי לֹא-נִחַשׁ בִּיעֲקֹב וְלֹא-קָסַם בִּישְׂרָאֵל כְּעַת יֹאמַר לִיעֲקֹב

23

וְלִישְׂרָאֵל מִה-פָּעַל אֵל:

bulunduğu yerden uzaklaştırır. Tanrı da Bene-Yisrael için böyle yapar. Bene-Yisrael'i Kenaan Ülkesi'ne getirirken, oradaki halkların ölmelerini amaçlamamış, sadece sürülmelerini istemiştir. Zira Tanrı, günahkârların ölmelerini arzu etmez [teşuva yapmalarını tercih eder]. Nitekim Hahamlarımız'ın aktardıkları üzere, Yeoşua Erets-Yisrael'e yaklaşırken yerel halklara üç mesaj göndermiştir: "Yerini boşaltmak isteyen boşaltsın, barış yapmak isteyen, [Noah'ın Soyu İçin Yedi Mitsva'ya riayet etme kaydıyla] barış yapsın, savaşmak isteyen savaşsın." Ancak Girgaşiler haricinde, yerel halk inat edip savaşmış ve tarih sahnesinden silinmişlerdir. Yine de [barışı kabul etmeseler bile] inat etmemiş olsalardı, sadece oradan sürüleceklerdi, bir reemin boynuzlarıyla bulunduğu yeri terk etmeye zorladığı düşman gibi (Sforno).

Raşi ise buradaki **Reem** sözcüğünü "**Rum** – **Yücelik**" ile bağlantılı görür (Mizrahi; Sifte Hahamim). "Boynuzlar" olarak çevirdiğimiz **Toafot** sözcüğü ise "güç" ifade eder. Zira bu sözcük "**Uf** – **Uçmak**" köküyle bağlantılıdır ve uçmak, yerçekiminin aksi yönünde hareket etmek anlamına geldiği için, büyük bir güç ifadesidir [sözcük "yükseklik" de ifade ediyor olabilir (Daat Mikra)]. Böylece alternatif çeviri: "**Yüceliğinin ve yüksekliğinin kuvvetine yarasır şekilde onları Mısır'dan çıkaran, Tanrı'dır**" (Raşi).

Alternatif bazı çeviriler: "Onları Mısır'dan çıkaran Tanrı – güç ve yücelik O'na aittir" (Targum Onkelos). "Tanrı'nın onları Mısır'dan çıkarmış olması kuvvetinin en üst düzeydeki ifadesidir" (The Living Torah).

Ramban son pasukları şöyle toplarlar: "Ümitlerini hiçbir şekilde boşa çıkarmayan Tanrısı Aşem onunladır ve kahraman krallara özgü borazanların sesleri O'ndadır – hiçbir zaman mağlup edilemez. Onları Mısır'dan çıkarması, O'nun için bir reemin görkemi gibidir. Özellikle de Yaakov'da hiçbir fal ve büyü yokken (s.p.), onları mübarek kılmış olduğu berahalar nasıl gerçekleşmez!"

Bir başka alternatife göre, "reemlerin kuvveti gibidir" (Raşi). Hahamlarımız'a göre bununla kastedilen, cinlerdir (Talmud – Gitin 68b; bkz. Vayikra 17:7 açık.). Maarşa, cinlerin yeryüzünde yaşamalarına rağmen sıklıkla manevi göklere

yükselmeleri nedeniyle, uzun boylu bir hayvan olan reemle temsil edildikleri açıklamasında bulunur. Nitekim Talmud (Zevahim 113b) devasa boyutlara sahip bir reemden bahsetmektedir. Sefer Zikaron'a göre Hahamlarımız "reemlerden kastı cinlerdir" demekle, Tanrı'nın gücünün, O'nun kuvvetli araçlarıyla kendini gösterdiğini söylemeyi amaçlamışlardır. Zira Tanrı'nın yarattığı varlıkların gücü, onları Yaratan'ın gücü hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar. Son bir alternatif: "heybetli dağlar gibi" (Lekah Tov).

23. Zira fal yok Yaakov'da... – Bu sözler, Bene-Yisrael'in p. 20'de sözü geçen berahaya neden hak kazandıklarını açıklamaktadır. Onlar buna layıktırlar çünkü ümitlerini fallara ve büyülere bağlamamışlar, Tanrı'ya güvenmişlerdir (Raşi). Bu açıklamanın Bilam ve Balak üzerindeki etkisi ancak hayal edilebilir. Ne de olsa bu sözler Bilam'ın görevinin imkânsızlığını ortaya koymaktadır. O ve Balak, yani "büyücüler", büyüculüğü reddettiği için övülen bir ulusu lanetlemeye çalışmaktadırlar!

Alternatif olarak bu sözler de önceki pasuğu tamamlamaktadır: "Onları Mısır'dan çıkaran Tanrı onlar için güç kaynağıdır; bu yüzden Yaakov'da fala ve büyüye yer yoktur. Ne gerekiyorsa Tanrı onlara zaten bildirir" (İbn Ezra). Ya da Bilam, kendisini Bene-Yisrael'i büyü ve beddua yoluyla etkisiz kılması için çağırın Balak'a cevap vermektedir: "Fal işlemez Yaakov'a, büyü [zarar vermez] Yisrael'e; onlara iyi ya da kötü her ne yapılırsa bunu Tanrı yapar ve Tanrı ne yaparsa, onlara bunu bildirir (s.a.). Zira diğer uluslar burçların yönetiminde olmasına rağmen (Devarim 4:19-20 açık.), Bene-Yisrael sadece Tanrı'nın egemenliği altındadırlar (Vayikra 18:25). Bu nedenle astrolojik bilgilere dayanan fal ve büyü onlara işlemez (Ramban). Sonuç olarak onlara lanet okumayı denemenin bile anlamı yok. Kısacası 'Tanrı onları lanetlemek istemiyorsa bile, belki bunu büyüler yoluyla yapmayı deneyebiliriz' diye de düşünme, çünkü Tanrı onları koruduğu için hiçbir büyü onlara etki etmeyecektir (Daat Zekenim)".

Başka bir çeviri: "Zira ne falcılar O'nun Yaakov Evi'ne iyilik yapmasını istiyorlar, ne de büyüçüler Yisrael Evi'nin büyüklüğünü arzu ediyorlar" (Targum Onkelos).

²² Onları Mısır'dan çıkaran Tanrı,
Bir reemin boynuzları gibidir onun için.

²³ Zira fal yok Yaakov'da,
Ne de büyü Yisrael'de.
[Gerektiği] Zaman söylenir Yaakov'a ve Yisrael'e,
Ne yaptığı Tanrı'nın.

Alternatif olarak “[Ben, Bilam,] Baktım; Yaakov Ailesi'nde putperestlik yok ve Yisrael'de hilekâr iş yapan yok” (*Targum Onkelos*). Bilam Bene-Yisrael'de bir kusur bulup tüm bedduasını onun üzerine inşa etmek istemektedir; ama bu halkta putperestlik ve hırsızlık bulamamıştır. [Önceki açıklamada verilen “Tanrı Bene-Yisrael'in günahlarını derinlemesine araştırmamayı tercih eder” görüşü, putperestlik ve hırsızlık gibi günahlardan bahsetmemektedir, zira Tanrı böyle günahları görmezden gelmez (bkz. Şemot 20:5 açık. ve Bereşit 6:11-12 açık.).] Ya da “Yisrael'e mensup tek kişi bile [Tanrı'yla ilgili] bir sahtelik ya da sözden dönmeye şahit olmadı. Güven ve beklentileri boşuna değil; Tanrı onlara vaat ettiği tüm berahaları ve beklentilerini ebediyen sürecek şekilde yerine getirecek” (Ramban).

Kralın dostluğu ondadır – “O'nu öfkelenirse-ler ve O'na isyan etseler bile, Tanrı onların arasından bir yere ayrılmaz” (Raşi). Burada “dostluk” olarak çevrilen sözcük *Terua*'dır. Bu çeviri, sözcüğün “*Reut – Candan Dostluk*” ile aynı kökten olduğu görüşündeki Raşi'ye göredir (krş. Teilim 27:6, İyov 33:26). Onkelos'un çevirisi de buna paralel olarak “*Krallarının Şehinasi aralımadır*” şeklindedir – ki Tanrı'nın, Kutsal Mevcudiyeti *Şehina*'yı halkın içinde barındırması bir sevgi göstergesidir (Raşbam). Ya da “*Kralın dostluğu*” tabiri, aksi yönde “*Kral'a yönelik dostluk*” şeklinde de anlaşılabilir. Bu durumda burada şarta bağlı bir yakınlıktan bahsedilmektedir: “*Tanrısı Aşem onunladır – o, Kral'a yakın olduğu sürece*” (Rabenu Behaye).

Öte yandan *Terua*'nın aynı zamanda “*Kesik Borazan/Şofar Sesi*” anlamına geldiği de göz ardı edilemez (İbn Ezra; Ramban; Sforno; *Hizkuni*). Bu da kampların yol çıkışını işaretlemek için çalışan borazanlara işaret etmektedir (bkz. 10:1 v.d.). Söz konusu borazanların amacı Tanrı'nın yegâne Kral olduğunu ilan etmektir. Roş Aşana'nın *Musaf Amidası* içindeki *Şofarot* bölümünde (bkz. 10:10 açık.) bu pasuğa da yer verilmesi, duaları kompoze edenlerin de çevirinin bu yönde olduğu görüşünü taşıdıklarını göstermektedir (bkz. *Talmud – Roş Aşana* 32b). Bazıları ise bunu “*güç*” (Rabenu Behaye) ya da “*Kral'a biat*” (Hirsch) şeklinde açıklarlar.

22. Onları Mısır'dan çıkaran Tanrı – Targum Onkelos. Ya da “*Tanrı çıkardı onları Mısır'dan*”. Bu bakışla, Bilam, Balak'a anlamlı bir düzeltme yapmaktadır: “Sen [küçümser bir tavırla] ‘Mısır'dan bir halk çıktı’ dedin (22:5). Oysa yanılıyorsun. Halk kendi başına çıkmadı. *Tanrı çıkardı onları Mısır'dan* (Raşi). Ayrıca aynı Tanrı çok güçlüdür ve onları Mısır'dan çıkarırken büyük mucizeler gösterdi (İbn Ezra). O kadar ki, benim gibi astrolojik işaretleri gözleyen biri, [Mısırlılar koç burcuna tapındıkları için] koç burcu olan Nisan ayı içinde Bene-Yisrael'in oradan çıkmasını olanaksız gördü. Ama işte, Tanrı bunu özellikle Nisan ayında yaptı ve onları Mısır'dan büyük mucizelerle çıkardı” (krş. Rabenu Behaye).

Burada “*Tanrı*” olarak çevirdiğimiz sözcük *E-I*, temelde “*güç*” anlamını taşır. Bu durumda Tanrı'nın gücünden bahsediliyor olabilir. *Daat Zekenim*, bu görüş doğrultusunda son birkaç pasuğu şöyle toparlar: “*Tanrı'dan Yisrael'i mübarek kılmak üzere beraha aldım, bu yüzden onları mübarek kılacak, bunu geri alabilecek bir şey yapamayacağım. Üstelik onları mübarek kılmam da adaletin bir gereği; zira Tanrı, Yaakov'da herhangi bir kabahat gözlemlemedi. Bu nedenle Kral'ın dostluğunu onlara bahşetti ve bu onlar için çok büyük bir avantaj; zira onları Mısır'dan Çıkaran, çok güçlüdür*”.

Reemin boynuzları gibidir onun için – Daat Mikra. Bkz. 24:8. Ayrıca Teilim 95:4. Reem görkemli boynuzla sahip bir hayvandır. Bunun yaban öküzü, bizon öküzü, gergedan (Radak, *Şeraşim*; *Septuaginta*), rengineyi, beyaz antilop (Saadya Gaon) hatta mitolojideki tek boynuzlu atı kastetme olasılığı vardır. Ama önemli olan, boynuzların bu hayvanın gücünü ve onurunu simgelemesi, yani onun için en önemli tarafı olmasıdır (bkz. Devarim 33:17, Teilim 22:22, 29:6 ve 92:11). Çevirimiz, “*Onları Mısır'dan çıkaran Tanrı, Bene-Yisrael'in güç ve onur kaynağıdır*” olasılığını sunmaktadır (Saadya Gaon; İbn Ezra). Ya da “*reemin gücü gibi*” (Radak, *Şeraşim*; İbn Canah), “*tek boynuzlu atın görkemi gibi*” (*Septuaginta*).

Reem, etobur bir hayvan değildir ve aslan gibi avını yırtıp yemez. Onun kuvveti boynuzlarındadır ve düşmanını boynuzlarıyla iteleyerek

- 24 כֹּד הָעַם כָּלְבִּיא יָקוֹם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא
 25 לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֵאכֹל טָרֶף וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה: כֹּה וַיֹּאמֶר בִּלָּק
 26 אֶל-בִּלְעָם גַּם-קֵב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-בֶּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: כֹּה וַיַּעַן בִּלְעָם
 וַיֹּאמֶר אֶל-בִּלָּק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-יִדְבֹּר יִהְיֶה
 27 אִתּוֹ אֶעֱשֶׂה: שִׁשִּׁי שְׁבִיעִי כִשְׁהוֹן מַחֻבְרִין כֹּה וַיֹּאמֶר בִּלָּק אֶל-בִּלְעָם
 לְכֶה-נָּא אֶקְחֶךָ אֶל-מִקְוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתוֹ
 לִי מִשָּׁם:

aslanın ava çıkması gibi, *Şema, talit, tefilin* gibi mitsvaları şevk ve enerjiyle, kaparcasına yerine getirirler. Geceleri de yatmadan önce *Şema* söylemekle, gecenin getirebildiği manevi tehlikeleri önceden bertaraf ederler. Böylece ruhlarını Tanrı'ya emanet ettikleri için, geceleyn tehlike gelirse bile Tanrı onları koruyup savaşlarını Bizzat gerçekleştirecek onları yere serer [bu açıklamaya göre mecazi "*cesetlerin kanını içer*" ifadesinin kastettiği budur (Mizrahi; *Sifte Hahamim*)] (*Midraş – Tanhuma* 14; Raşi).

Cesetlerin kanını içene [kadar] – *Midraş*'taki açıklamaya göre pasuktaki "*av eti*" Bilam'ın kendisini, "*cesetler*" de Midyan krallarını kastetmektedir (*Nahalat Yaakov*). Buna göre Bilam burada kendisi ve bu krallar hakkında bir kehanette bulunmaktadır. Moşe, beş Midyan kralı savaşta ölene ve Bilam da onlarla birlikte kılıçtan geçirilene kadar ölmeyecektir (*Midraş – Tanhuma* 14; Raşi; bkz. Yeşua 13:22).

25-26. Balak görevini yerine getiremeyen Bilam'a sertçe çıkışmaktadır. Bilam'ın, beddua etmeye gayret ettiği, ancak Tanrı'nın onu halkı mübarek kılmaya zorladığı şeklindeki iddialarına karşılık, Balak "beddua etme, böylece mübarek de kılmazsın" cevabını verir. Sanki beddua fikrinden caymış gibidir. Ama görüldüğü kadarıyla bu sadece öfkeden kaynaklanan anlık bir tepkidir. Zira yeni bir deneme için hemen hazırlığa giriştiğine göre Balak henüz ümidini yitirmiş değildir. Her durumda, Balak'ın buradaki tepkisi, ilk sefere göre daha serttir. Bilam ise buna, Tanrı'nın emrettiklerini söylemeye zorunlu olduğunu belirterek karşılık verir ve bu cevap, ilk seferde olduğundan daha kat'i dille ifade edilmiştir (*Daat Mikra*).

27. Başka bir yere götüreyim – Balak pes etmemiştir. Bilam'ın lanetleyememesinin sebe-

binin, belki de Bene-Yisrael'in sadece Tanrı'ya bağlı kısımlarına bakması olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden Bilam'ı kampı başka bir açıdan görebileceği bir noktaya götürür. Buradan kampa özellikle günaha yatkın bir kısım bulup onlara bakarsa, belki istediği bedduayı koparabilecektir (*Or Ahayim*).

Ramban'a göre, Balak, Tanrı'nın, Yisrael'in Kenaanlı ulusların tümünü yenilgiye uğratacağı konusundaki sözünden dönmeyeceğini artık anlamıştır. Yani artık berahayı geri almanın yolu olmadığını kabullenmiştir. Ama Balak yine de halen beddua peşindedir; çünkü Yisrael'in Kenaaniler'e karşı zaferi ile gelecekte Moav'la Yisrael arasında olası bir çatışmayı birbirinden bağımsız görme eğilimindedir. Yisrael'in Kenaaniler'e üstünlük sağlamasının, Moav'ı da yenilgiye uğratmasını garanti etmediğini ummaktadır. Böylece tıpkı dağda oturan Amalek ve Kenaaniler'in yaptıkları gibi (14:45), kendisinin de Bene-Yisrael'e ağır bir darbe vurabilme, ya da en azından Sihon'un daha önce Moav'dan almış olduğu ve şimdi Bene-Yisrael'in elinde bulunan toprakları geri alabilme umuduyla Bilam'dan bir kez daha beddua beklemektedir.

Tanrı belki uygun bulur – Tam çeviriyle "*belki Tanrı'nın Gözü'nde düzgün [=uygun] olur*". "Belki kampın bu açıdan göreceğin kısmı bedduaya layıktır" (Sforno). Bir ara Bilam'a kendinden emin bir şekilde "*mübarek kaldığın mübarek olduğunu, lanet okuduğunun da lanetleneceğini biliyorum*" (22:6) demiş olan Balak, artık "belki" diyecek duruma gelmiştir ve konunun tamamen Tanrı'nın İsteği'ne bağlı olduğunu anlamaya başlamıştır (*Daat Mikra*).

Beddua edersin – Bu sözler de Balak'ın "belki" ile başlayan umudunun bir parçasıdır. Önceki örneklerde Balak emir kipi kullanarak "*beddua et*" (p. 13)

²⁴ İşte! Heybetli bir aslan gibi kalkacak halk,
Yükselecek aslan gibi.

Yatmayacak av eti yiyene kadar,
Ve cesetlerin kanını içene.”

²⁵ Balak, Bilam’a “Ona beddua da etme, onu mübarek de kılma!” dedi.

²⁶ Bilam cevap vererek Balak’a “Sana dememiş miydin” dedi, “Tanrı her ne konuşursa onu yapacağını diye?”

²⁷ Balak, Bilam’a “Şimdi gel seni başka bir yere götürüyüm” dedi. “Tanrı belki uygun bulur da benim için ona oradan beddua edersin.”

[**Gerektiği**] **Zaman** – Krş. İbn Ezra; *Daat Mikra*. Ya da “şimdi bile”, “şu anda olduğu gibi”. Önceki temaya devam eden Bilam, diğer uluslar alametler ve münecimlik peşinde iken (bkz. Devarim 18:14), Yisrael’in, Tanrı’nın gönderdiği peygamberler ve *Koen Gadol*’un göğsündeki *Hoşen*’deki *Urim VeTumim* yoluyla O’nun istek ve kararlarını tam olarak bilebildiklerini söylemektedir (*Midraş – Tanhuma* 14; Raşi; Raşbam; bkz. Şemot 28:30).

Raşi’nin açıklaması doğrultusunda “söylenir” şeklinde çevirdiğimiz **Yeamer** sözcüğü aslında gelecek zaman çekimlidir. Bu ilk görüşe göre gelecek zamanlı çekim olmasına rağmen anlam süreklilik kipindedir. Öte yandan Raşi, bunun gelecek zamanlı çekime göre alternatif bir açıklamasını da verir. Buna göre gelecekte de “şu anda olduğu gibi” Tanrı’nın Yisrael’e yönelik sevgisinin herkesin gözünün önünde açığa vurulacağı bir zaman gelecektir. “Şu anda” Bene-Yisrael’e yönelik sevgi, Bilam’ın onlara bir türlü beddua edemeyip, aksine onları mübarek kılmak zorunda kalmasıyla ifade bulunmaktadır (*Nahalat Yaakov*). Gelecekte de Yisrael, Tanrı’nın Huzuru’nda, yani O’na üst düzeyli meleklerden bile daha yakın bir konumda oturup Bizzat O’nun Ağzı’ndan Tora öğrenecektir. Pasukta söylendiği gibi: “Gözlerin, Öğretmenin’i görecek” (Yeşayau 30:20). O zaman da melekler gelip Bene-Yisrael’e “Tanrı ne yaptı?” diye sorup bilgi alacaklardır. Bu açıklama doğrultusunda ifadenin çevirisi şöyledir: “Şu anda olduğu gibi söylenecek [=sorulacak] Yaakov’a ve Yisrael’e ‘Ne yaptı Tanrı?’ diye”.

Ne yaptığı Tanrı’nın – İbranice **Ma Paal El**. Tam çeviriyle “ne fiilyatta / eylemde bulundu Tanrı”. Ya da “ne karar verdi Tanrı?”. İbn Ezra’ya göre ise “Tanrı ne yapacağını Yaakov ve Yisrael’e söyler”. Ama geçmiş zaman kullanılmıştır; zira meydana gelecek her şeyin kararını Tanrı önceden vermiştir, dolayısıyla O’nun için bu çoktan olmuş gibidir. *Tamah* boyunca çoğu kehanet sözünde bu tip kullanım görülmektedir.

Alternatif olarak “ne kadar çok şey yaptı Tanrı”.

Tanrı, Yisrael için o kadar çok mucize ve harikalar gerçekleştirecektir ki insanlar bunu hayretle dile getireceklerdir (*Daat Zekenim*).

24. Heybetli bir aslan gibi kalkacak... – *Tamah*’ta aslan için altı farklı isim kullanılır. Otoriteler bunlar arasındaki ayrımı yapabilmek için bazı açıklamalar yaparlar. Raşi [İyov 4:10 açıklamalarında] **Ari** ya da **Arye**’nin büyük aslanı tanımladığını belirtir. **Şahal** ortanca, **Kefir** de küçük aslandır. Radak [Şofetim 14:5 açıklamalarında] bunu genişletir. Verdiği sıralamaya göre küçükten büyüğe doğru aslana verilen isimler şöyledir: Yavru aslan [İbranice: *Gur-Arye*], **Kefir**, **Arye**; **Lavi**, **Layış**. Radak aslanın yaşlandıkça güçlendiğini belirtir [Otoriteler aslanı tanımlamakta kullanılan altıncı sözcük **Şahats**’ın bu yelpazedeki yerine ise değinmemişlerdir]. Pasukta önce **Lavi** sonra da **Arye** geçmektedir. Sırasıyla “heybetli bir aslan” ve “aslan” çevirileri söz konusu sıralama göz önünde tutularak yapılmıştır (krş. 24:9 ve Bereşit 49:9).

Diğer bir görüşe göre ise **Lavi**, **Arye**’ye göre daha genç bir aslanı tanımlar. Bu durumda Bilam, Bene-Yisrael’in Erets-Yisrael’i fethetmeye başlayacağını ve en güçlü haline doğru olgunlaşan genç bir aslan gibi, daha da güçleneceğini önceden bildirmektedir. Yisrael bütün Kenaan kralarını mağlup edip topraklarını almadıkça işini tamamlamayacaktır (*Targum Onkelos*; İbn Ezra; Ramban). Bir olasılığa göre ise bu sözlerle, yakında olacak Midyan savaşına gönderme yapılmaktadır (bkz. *Perek* 31). Midyan savaşına benzeri görülmemiş bir savaştır; zira bu savaşta düşman kesin bir yenilgiye uğratılmış, onbinlerce esir alınmış, ama Bene-Yisrael’den tek kişi ölmüştür (31:49). Buna göre “av etini yemek”, düşman kuvvetlerinin imha edilmesini, “cesetlerin kanını içmek” de elde edilen yüklü ganimeti tanımlamaktadır (İbn Ezra; Rabenu Behaye. Bu konuda ki başka bir açıklama için bkz. s.a.).

Midraş’a göre burada Yahudiler’in günlük mitsvalarından bahsedilmektedir: Yahudiler, sabahları uyandıkları andan itibaren, enerjik bir

- 28 כַּח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעֹזֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי
 29 הַיְשִׁימֹן: כֹּט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחַת
 30 וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם: ־ וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר
 אָמַר בִּלְעָם וַיַּעַל פֶּרֶךְ וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
 1 א וַיֵּרָא בִלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָי יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הֶלֶךְ
 כִּפְעֹם־בִּפְעֹם לְקִרְאָת נְחָשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו:

vermeyeceğini artık anladığı için buna kalkışmadığını söylemektedir (*Sefer Zikaron*). Kısacası Bilam hâlâ kötü niyet taşımaktadır. Bilam bu kez “Tanrı onları lanetlemek istiyor ya da istemiyor. Ben yine de onların günahlarını vurgulayacağım ve lanet onların günahları sebebiyle gelecek” der ve çöldeki çok ciddi Altın Buzağı günahını zikretmek üzere “yüzünü çöle çevirir”. Ardından da Yisrael kampına bakmak üzere “gözlerini kaldırır”. Tora daha önceki denemelerde, Bilam’ın gözlerini kaldırmasından bahsetmemiştir. Dolayısıyla Bilam yeni bir yöntem olarak ilk kez burada “*Ayin Ara – Kötü Nazar*”ını işletme sevdasındadır (*Mizrahi; Sifte Hahamim*). Bu da onun tanımlayıcı özelliklerinden – “kibir, açgözlülük ve kötü nazar” (*Mişna – Pirke Avot* 5:19) – üçüncüsüdür (*Ayin Ara* hakkında kısa açıklama için bkz. Şemot 30:12). Bu durumda “Tanrı’nın Ruhu’nun onun üzerine yerleşmesi” başka bir amaca yöneliktir. Bilam beddua etmek istemiyor, ama Tanrı’nın Ruhu onun üzerine yerleşerek onu bundan men etmiş ve ağzından beraha sözlerinin dökülmesine yol açmıştır (*Daat Zekenim*).

Hahamlarımız da Bilam’ın daha önce olduğu gibi burada da kötülük peşinde olduğu görüşündedirler (*Talmud – Sanedrin* 105b). Sforno, Bilam’ın çöle doğru dönüşü sırasında devam eden nefrete imada bulunur. Bilam’ın amacı, yine beraha vermeye zorlanacak olsa bile, bunu kısıtlı ve içinde zarar teması içerecek şekilde vermektir. Hahamlarımız Bilam’ın dile getirdiği berahalar için “eksik olsun” tavrındadırlar. Şöyle derler: “Ahiya Aşiloni’nin Yisrael’e [=Yisrael krallığına] ettiği lanet, Bilam’ın verdiği berahadan daha iyidir”.

Ahiya A-Şiloni [=Şilo’lu Ahiya; yapı için krş. 26:20, Şela-Şelani], kötü Yisrael kralı Yarovam ben Nevat’ın döneminde yaşayan bir peygamber-

di. Yisrael krallığı hakkında sert bir kehanet dile getirmiş ve sözleri arasında şöyle demişti: “*Tanrı, Yisrael’i saz sapının suda sallanmasına benzer [hale getirecek şekilde] vuracak...*” (*Melahim I* 14:16). Bir saz sapı en ufak rüzgâr ve dalgada bile sallanır. Ahiya’nın dile getirdiği lanet buradadır. Ancak yine de olduğu yerde sabittir ve bol kökleri onu güçlü kılar. Böylece dünyanın tüm rüzgârları gelse de onu yerinden koparamaz. Olduğu yerde şiddetli bir şekilde sallansa bile, rüzgâr dinince o da rahat eder. Öte yandan Bilam burada verdiği berahada Bene-Yisrael’in “*su kenarındaki sedirler gibi*” olduklarını söylemektedir (p. 6). İlk bakışta bu, sedirin sürekli su kaynağına yakın olması açısından güzel bir beraha gibi durmaktadır. Ancak sedir ağacı suyun yanında sağlam değildir. Gövdesi yenilenmez, kökleri de azdır. Böyle bir ortamda sert bir fırtına onu devirmeye yeter. Bu da, “*Sevenin açtığı yaralar güvenlidir ve nefret edenin öpücükleri boldur*” (*Mişle* 27:6) pasuğunun ifade ettiği noktadır. Seven bir kişi, insanı yaralasa bile, amacı onu doğru yola getirmektir; dolayısıyla acı da verse bu sözler güvenilir sözlerdir. Ancak bir düşman bol bol öpücük verse bile, bunlar sadece nefreti gizlemek için birer maskedir (*Talmud – Taanit* 20a; Rabenu Behaye; *Melahim I* 14:16, Raşi o.a., *Metsudat David* o.a.). Ayrıca bkz. p. 6 açk.

Yüzünü çöle çevirdi – Tam çeviriyle “yüzünü çöle yerleştirdi / sabitledi / ayarladı”. Bilam’ın bunu yapmasının amacı orada Moav ovalarında kamp halinde olan Bene-Yisrael’e bakmaktır (İbn Ezra; bkz. ö.a.).

Bazılarına göre söz konusu “çöl” Batı Moav Ovaları’dır (*Hizkuni*; bkz. 21:20 açk.). Bilam bu arada doğu tarafında görülebilen Suriye çölüne doğru bakıyor da olabilir (*The Living Torah*).

²⁸ Balak Bilam'ı çorak bölgenin yüzeyine hâkim olan Peor'un tepesine götürdü.

²⁹ Bilam, Balak'a "Bana burada yedi sunak kur" dedi. "Sonra da burada benim için yedi boğa ve yedi koç hazırla".

³⁰ Balak, Bilam'ın dediği gibi yaptı ve [her] sunakta [bir] boğa ve [bir] koç kurban etti.

24

¹ Bilam, Tanrı'nın Yisrael'i mübarek kılmayı arzuladığını gördüğünden, [bu kez] geçen seferlerde olduğu gibi gizemli yöntemlere başvurmadı ve yüzünü çöle çevirdi.

demmişti. Ancak o da artık bu beddua meselesinin kesin olmadığını anlamış durumdadır. Artık emir kipi değil, şarta bağlı gelecek zaman çekimli bir fiil kullanmaktadır.

28. Çorak bölgenin yüzeyine hâkim – Bkz. 21:20 açık.

Peor'un tepesine – Peor Moav ülkesinde yer alan bir dağın ismiydi. Üzerinde de 25:3'de ismi geçen Baal Peor adlı bir put ve tapınak yer almaktaydı (krş. Raşi). Ancak yine de [Peor'un "doruk" anlamına geldiği kanısıyla] Onkelos ve Saadya Gaon'a göre çeviri "*doruğun başına*" şeklinde olabilir. Eusebius, Peor'un Livias ve Esbus [=Heşbon] arasında yer aldığını yazar (*Onomastikon*). Bu, söz konusu yeri Nevo dağının kuzeyinde bir yere, olasılıkla günümüzdeki Muşakar adlı noktaya yerleştirmektedir. Balak Bilam'ı buraya getirmiştir; zira burası Yisrael kampının yer aldığı ovaya tepeden hâkim bir noktadır (krş. Devarim 3:29) ve Bilam buradan doğudaki çöl yönünde bakabilecektir (24:1).

Önce de belirtildiği gibi, gizemli yöntemler konusunda Balak da oldukça ileri bir düzeye sahiptir ve şimdi bu yöntemleri kullanarak, Bene-Yisrael'in Peor'da büyük bir trajedi yaşayacaklarını görmüştür. Bir kez daha bu trajedinin kaynağının Bilam'ın bir bedduası olabileceğini umarak, şimdi bu bedduayı dile getirebilmesi için Bilam'ı buraya getirmektedir. Ancak büyü ve fal gibi yöntemler sadece kısmi bilgi verdiği için Balak resmin tümünü görememiştir ve gördüğü, sadece kısmen doğrudur. Evet; burada gerçekten de büyük bir trajedi yaşanacaktır (bkz. 25:1-3). Hatta bunun nedeni Bilam'ın verdiği öneri olacaktır. Ancak bedduanın bununla ilgisi yoktur (*Midraş – Tanhuma* 4 ve 11; Raşi).

24.

1-9. Bilam'ın üçüncü berahası.

1. Mübarek kılmayı arzuladığını – Tam çeviriyle "Yisrael'i mübarek kılmanın Tanrı'nın gözünde iyi olduğunu".

Gizemli yöntemlere başvurmadı – Tam çeviriyle "*falları karşılamaya gitmedi*". Yani "fallarla sonuç alma yolları aramaya gitmedi". Daha önceki seferlerde Bilam fal bilgisini kullanarak Tanrı'nın öfke anını yakalayarak bu anı Yisrael'e beddua için uygun bir zaman olarak kullanmayı denemiştir. Ancak bu aşamada artık bu yöntemin işe yaramayacağını anlamıştır; zira önceki meseline belirttiği üzere Bene-Yisrael'de fal gibi yöntemler olmadığı gibi, bu yöntemlerin onlara karşı etkisi de yoktur (23:23 açık.). Bu nedenle Bilam bu kez "belki burası lanete uygundur" diye yer yer dolaşma (Raşbam) ya da lanet için doğru zamanı ayarlama (Sforno) denemelerini bir kenara bırakmış, "yüzünü çöle çevirerek", kendisini Tanrı'nın temasına Bene-Yisrael'e odaklanarak hazırlamayı seçmiştir [hatta Raşbam'a göre halkı kalp bütünlüğü içinde mübarek kılma niyetindedir]. Sonuçta, hayatında ilk kez olmak üzere Tanrı ona "rast gelmemiş", "*Tanrı'nın Ruhunu onun üzerine yerleşmiştir*" (s.p.) – ki bu, üst düzeydeki bir peygambersel tecrübe olduğu kadar, Tanrı'nın memnuniyetinin de bir ifadesidir (İbn Ezra; Ramban; Raşbam; Rabenu Behaye; *Daat Zekenim*).

Öte yandan Onkelos'un bu pasukta yaptığı çeviri farklı bir resim ortaya koymaktadır: "... ve yüzünü Yisrael'in çölde yapmış olduğu [altın] buzağrya doğru sabitledi". Raşi açıklar: Eğer Tora, ilk bakışta düşünülebileceği gibi, Bilam'ın, Tanrı'nın isteği üzerine Bene-Yisrael'i mübarek kılma arzusunda olduğunu söylemeyi amaçlıyorsa, Bilam'ın ne "yapmadığını" söylemesine gerek olmazdı. Ama pasuk "*gizemli yöntemlere başvurmadı*" demekle, elinde olsa, Bilam'ın bu yöntemleri kullanarak Bene-Yisrael'e lanet okuma amacında olduğunu, ama Tanrı'nın buna izin

ב וַיִּשָּׂא

2

בְּלֶעָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתַהֲ עָלָיו רוּחַ

אֱלֹהִים: ג וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאֻם בְּלֶעָם בְּנֵי בְעֹר וְנָאֻם הַגִּבֹּר 3

שְׁתֵּם הָעֵין:

ama kehanet gücü söz konusu olduğunda Beor, Bilam'ın oğlu gibidir – yani Bilam'ın gücü onunkinden çok daha fazladır. Benzer şekilde Tsipor, Balak'ın babasıdır, ama yöneticilik konusunda Balak, Tsipor'un babası gibidir – zira Tsipor krallık mevkiine ulaşmamıştır (*Midraş – Tanhuma* 13; *Talmud – Sanedrin* 105a; Raşi).

Açık gözlü – Raşbam; Radak, Şeraşim; Raşi. İbranice **Şetum Aayin**. Buradaki **Şetum** sözcüğü “açık” anlamına gelir (İbn Ezra); ancak bunun ne tip bir açıklık olduğu konusunda otoriteler arasında görüş ayrılığı vardır. Raşi'ye göre Bilam'ın bir gözü yuvasından çıkmıştı ve gözün yuvası görülebiliyordu – “açıktı”. Onkelos ve Saadya Gaon'a göre ise ifadenin anlamı “iyi gören” şeklindedir; yani görüşü “açıktır”. Buna göre Bilam, Tanrı'nın gösterdiği vizyonları görebilme yeteneğinden bahsetmektedir (Raşbam). Benzer şekilde “gözünü diktiği her şeyi algılayabilen” (Ramban); “aydın gözlü” (*The Living Torah*).

Her durumda pasuk çoğul olarak **Şetum Aenayim** (“açık gözlerle sahip”) değil, tekil **Şetum Aayin** ifadesini kullandığına göre buradaki açıklık, tek göz için geçerlidir. Yani Bilam'ın diğer gözü kördür (*Talmud – Sanedrin* 105a). Gizli sanatlarda başarılı olmak için bedeninin bir şekilde kusurlu olması bir ön şarttır; zira büyü, maneviyatın karanlık tarafına ait bir sanattır (*Zoar, Pekude; Meam Loez*).

Hahamlarımız bu körlüğü mecazi anlamda değerlendirebilirler. Bilam'ın ilk kehanetinde belirttiği üzere “Kim sayar ... Yisrael'in çiftleşmelerinin (*Rova*) sayısını?” (bkz. 23:10 açk.). *Talmud*'a göre bu ifade Tanrı'nın, sözün gelişi, “bakalım Yisrael'in hangi çiftleşmelerinden *tsadik* kişiler çıkacak” diye, Yisrael'deki tüm karı-koca birlikteliklerini ilgiyle tek tek “saydığını” belirtir. Bilam bunu görünce kendi kendine

düşünmüştür: “Kendisi Kutsal, kulları da kutsal olan Tanrı böyle şeylere mi bakıyor?” der – ve bu, [mecazi anlamda] onun gözünü kör eder [yani cinsel ilişkiyi sadece en aşağı fiziksel dürtülerin tatmini olarak kabul eden Bilam, bu ilişkinin “kutsal” olabileceğini aklına bile getiremediği için, Tanrı'nın buna önem vermesine anlam veremez; zihni ve algısı bu düşünceyle körelir] (*Talmud – Nida* 31a; Raşi).

Diğer olasılıklar arasında “uykusuz gözlü” (İbn Canah) “kötü gözlü” (*Zoar* 1:68b), “gerçeği gören gözlü” (*Septuaginta*) sayılabilir.

Adamın – İbranice **Gever**. Bu sözcük “erkek” anlamına gelir. Ancak aynı zamanda horoz için de kullanılır. Böylece Bilam bu sözcüğü kullanarak bir horozla kendisi arasındaki ortak yanlara işaret etmektedir. Tanrı'nın öfke anını yakalayabilme yeteneğine sahip tek insan Bilam'dır; ama aynı yetenek horozda da vardır. Hahamlarımız bir horozun geceleyin [gece içindeki belirli zaman dilimleri arasındaki geçişi hissederek] yedi kez öttüğünü söylerler. Benzer şekilde Bilam da yedi kez mesel dile getirmiştir (23:7, 23:18, p. 3, p. 15, p. 20, p. 21, p. 23). Ayrıca her ne kadar Tanrı *korban* olarak evcil ve kolay ulaşılabilecek hayvanları seçmişse de, horoz bu konuda en rahat hayvanlardan olmasına rağmen *korban* olmaya uygun değildir. Bunun nedeni tavuk ve horozların sabit çiftleriyle birlikte olmayıp sürekli eş değiştirmeleri, bir anlamda “zina dolu” bir yaşam sürmeleridir. Bilam da benzer şekilde cinsel ahlaksızlığa tepesine kadar batmış bir kişidir. Bene-Yisrael'e de bu yönden zarar vermiştir (Rabenu Behaye).

² Bilam gözlerini kaldırdı ve kabilelerine göre yerleşmiş olan Yisrael'i gördü. Tanrı'nın Ruhu onun üzerine yerleşti.

³ Meselini dile getirdi ve [şöyle] dedi:
“Beor oğlu Bilam'ın sözü,
Açık gözlü adamın sözü;

2. Kabilelerine göre yerleşmiş olan – Tam çeviriyle “*kabilelerine göre barınan*”. Bilam'ın sözlerinden, önceki seferlerden farklı olarak, şimdi Yisrael kampının tümünü görebildiği anlaşılmaktadır (*Daat Mikra*).

Bilam, Yisrael kampının örnek teşkil eden düzenini görmüştür. Tüm kabileler ayrı ayrı dizilmiştir, düzensiz bir insan güruhu şeklinde değildirler. Kabileler birbirleriyle karışmamakta, kendilerine özgü tarzlarını korumaktadırlar. Çadırlar, girişlerin birbirine bakmadığı, böylelikle ailelerin özel yaşamlarının koruma altında olduğu bir şekilde düzenlenmiştir (Raşi). Bilam Bene-Yisrael'in çadırlarını bu nedenle övmüş (bkz. p. 5; *İmre Şefer*) ve “bu halk, *Şehina*'nın, aralarında barınmasını hak ediyor” demiştir (*Talmud – Baba Batra* 60a).

Birçok zaman, ulusal çıkarlar el üstünde tutulduğunda bireysel haklar ayaklar altında kalabilir. Bunun aksine kişisel haklar gereğinden fazla ön plana çıkarıldığında bu kez ulusal idealler tehlikeye girer. Ama “Yisrael, kabilelerine göre yerleşmiştir”. Bene-Yisrael, kabilelerin ve geniş aile gruplarıyla bir aradadır – bir ulus olarak birbirine bağlıdır – bir bütündür; “Yisrael”dir. Ama aynı zamanda “kabilelerine göre” belirgin bir ayrılık söz konusudur. Her ailenin, her bireyin özel hayatı ve kişisel hakları, ulusal birliğin idealleriyle uyum içinde koruma altındadır. Bu genel-özel ilişkisi, Bene-Yisrael'in hayranlık duyulacak bir özelliğidir.

Tanrı'nın Ruhu onun üzerine yerleşti – Tam çeviriyle “*Tanrı'nın Ruhu onun üzerine vaki oldu*”. Önce de belirtildiği gibi, Ramban'ın görüşü doğrultusunda bu gerçek bir peygamberlik ruhudur (krş. 11:29). Bilam, aldığı ders sonrasında buna hak kazanmıştır (bkz. p. 1 açık.). Raşi ise farklı bir açıklamada bulunur: Normal şartlarda *Tanah*'ın herhangi bir yerinde “*Tanrı'nın ruhu onun üzerine vaki oldu*” dediği zaman hemen ardından Tanrı'nın söz konusu peygambere

yönelik mesajına geçilir (ör. Şemuel I 10:10). Burada ise Tanrı'nın Bilam'a herhangi bir mesajı verilmemektedir. Dolayısıyla söz konusu ifade burada bir peygamberlik ruhunu değil, Bilam'ın aklına gelip de, Tanrı'nın da onayladığı [ya da Bizzat Tanrı'nın gönderdiği] bir fikri tanımlamaktadır (*Mizrahi; Aktav Veakabala*). Raşi'ye göre Bilam Bene-Yisrael'e lanet etmeme kararı vermiştir.

Öte yandan bir görüşe göre bu sözler Bilam'ın “gördüklerini” tanımlamaktadır. Yani Bene-Yisrael o güzel ve iffetli kamp düzenini benimsedikleri için, “*Tanrı'nın Ruhu kampın üzerine yerleşmiştir*” (*Meam Loetz*). Bir başka görüş de Bene-Yisrael'in üzerine, onları Bilam'ın lanetlerinden koruyan Tanrısal bir korumanın yerleştiği şeklindedir (*Zoar; Sifte Koen; Meam Loetz*).

3. Meselini dile getirdi – İbn Ezra'ya göre meselin asıl metni p. 6'da başlamaktadır. *Daat Mikra*'ya göre mesel üç kısımdan oluşmaktadır. Bilam ilk kısımda (p. 3-4) kendisini tanıtmaktadır. İkinci kısımda (p. 5-7) Yisrael'i övmekte, son kısımda (p. 8-9) ise Yisrael'in tüm başarılarının kaynağının Tanrı olduğunu dile getirmektedir (*Daat Mikra*).

Kral David de son sözlerine başlarken açarken Bilam'ın burada kullandığı sözcüklere benzer ifadeler kullanmıştır (bkz. Şemuel II 23:1).

Beor oğlu – İbranice **Beno Beor**. Normal şartlarda bunun “**Ben Beor** – Beor'un Oğlu” şeklinde söylenmesi gerekirdi. Basit anlamda **Beno Beor** kullanımı, kehanetin şiirsel stiline bir sonucudur. Öte yandan bu haliyle ifade “Beor, [Bilam'ın] oğlu[dur]” şeklinde de anlaşılabilir. Benzer bir ifade daha önce Balak için de **Beno Tsipor** olarak geçmiştir (23:18). Bu iki kullanım, her ne kadar baba-oğul ilişkisi olarak Beor Bilam'ın, Tsipor da Balak'ın babası olsa da, düzey açısından oğulların babalarından üstün konumlara eriştiklerine işaret eder. Beor, Bilam'ın babasıdır,

ד נֶאֱמַר שָׁמַע אֶמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מִחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֶל 4
 וּגְלוּי עֵינָיִם: ה מֵה־טָבוֹ אֶהְיֶה יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיהָ יִשְׂרָאֵל: 5
 ו כְּנַחֲלִים נָטְיוֹ כְּגִנַּת עֲלִי נָהָר כְּאֶהָלִים נָטַע יְהוָה כְּאֶרְזִים 6
 עֲלֵי־מַיִם:

Tanrı'ya geri dönüşlerine kadar *Bet-Amikdaşlar*’ı, sözün gelişi, birer “borç teminatı” olarak onlardan almıştır. *Tanah*’ta söylendiği gibi “*Tüketti Aşem gazabını; Tsiyon’da ateş yaktı*” (Eha 4:11). Yani Tanrı, gazabını Tsiyon’da [=Yeruşalayim’de; *Bet-Amikdaş*’ta] yaktığı ateşle “*tüketti*” – tamamen tüketti ve gazabı kalmadı (*Midraş – Tanhuma, Pekude 4, Midraş – Eha Rabati 4:14; Raşi*).

Ramban Bilam’ın buradaki sözlerini basit anlamda Bene-Yisrael’e yönelik bir berahalar bütünü olarak açıklar: Kehanet Yisrael’in çölde çadırlarda barınmasıyla başlar. Yakın gelecekte Bene-Yisrael dallanıp budaklanan ırmak kolları gibi Erets-Yisrael’e uzanacaklar, burada sabit meskenler kuracaklar, iyi sulanmış verimli tarla ve bağların desteğinde rahatça yaşayıp kendilerine zarar vermek isteyen herkese karşı üstünlük sağlayacaklardır.

Ne iyi – Ya da “*ne iyi oldu*” (İbn Ezra). Veya “*ne güzel*” (*Daat Mikra*). Sforno’ya göre *Bet-Amikdaş* ve sinagogların “iyi” olmasından kasıt, onların sadece kendileri ile yakın temasta olan kişiler değil, halkın tümü için büyük yarar sağlamasıdır.

6. ... gibi ... – Bu pasuk dört tane benzetme içermektedir. Basit bakışla Bilam burada hayran kaldığı Yisrael kampı hakkında dört farklı benzetme yapmaktadır. Rabenu Behaye de buradaki dört benzetmenin, genel olarak Bene-Yisrael’in dört sancağa ayrılmış olan kampına denk geldiğini söylemektedir. Yine de her bir benzetmenin tam olarak neyi ifade ettiği metinde açıklanmış değildir. Raşi, bu benzetmelerin konusunu *Talmud*’dan alıntı yaparak açıklar: Irmaklar, Yisrael’in krallığı ile karşılaştırılmaktadır. Bahçeler, Yisrael’in zeytin ağaçları ve üzüm bağları için bir benzetmedir. Güzel kokulu kabukları olan öd ağaçları Yisrael’in “kokusunu” – yani onların şöhretini temsil eder. Sedir ise nam salmış krallara yönelik bir göndermedir.

Talmud bu konuda şöyle demektedir: “Bu kötü adamın berahalarından, kalbinde aslında neyin olduğunu [hangi laneti dile getirmeyi amaçladığını] görebiliriz: [Bilam, Bene-Yisrael’in “çadırlar”la sembolize edilen] Sinagog ve öğrenim

yerlerinin [=Bet Midraş] olmamasını istiyordu; ama “*Çadırların ne iyi Yaakov*” [dedi] (“çadırlar”la özellikle “Yaakov” ismi bağdaştırılmıştır: krş. Bereşit 25:27 açık.). *Şehina*’nın halkın arasında barınmamasını [istiyordu]; ama “*ve meskenlerin [ne iyi] Yisrael*” [dedi]. Onların krallığının uzun ömürlü olmamasını [istiyordu]; ama “*ırmaklar gibi yayılıyor*” [dedi. Eski dönemde bir kralın atanma töreni ırmak kıyısında gerçekleştirilirdi. Amaç, bir ırmağın su vermeyi hiç kesmemesi gibi, tahta çıkan kralın soyunun da sürekli olmasını sembolize etmektir. Bunun bir örneği Kral Şelomo’nun tahta çıkışıdır (Melahim I 1:38) (*Meam Loetz*)]. Onların zeytin ağaçları ve üzüm bağlarına sahip olmamalarını [istiyordu]; ama “*nehir kıyısında bahçeler gibi*” [dedi]. Kokularının [=şöhretlerinin] yayılmamasını [istiyordu]; ama *Aşem’in diktiği öd ağaçları gibi*” [dedi]. Kahramanlıklarıyla nam salmış krallarının olmamasını [istiyordu]; ama “*su kenarındaki sedirler gibi*” [dedi. Sedir oldukça azametli bir ağaçtır]. Kral oğlu krallara sahip olmamalarını [yani krallığın hanedanla babadan oğla aktarılan düzenli bir krallık olmamasını istiyordu]; ama “*kuyularından sular akacak*” (bkz. s.p. açık.) [dedi]. Krallıklarının başka ulusların arasında devamlı olamamasını [istiyordu]; ama “*tohumları bol suda [olacak]*” [dedi. Düşman halklar “*bol su*” olarak tanınlanır. *Tanah*’ta belirtildiği üzere “*Bol sular bile bu sevgiyi söndüremeyecektir; nehirler onu sürükleyemeyecektir*” (Şir Aşirim 8:7). Yani diğer uluslar Tanrı’nın Yisrael’e yönelik sevgisini söndüremeyeceklerdir (*Meam Loetz*)]. Krallıklarının diğer uluslara üstün gelememesini [istiyordu]; ama “*Agag’dan üstün olacak kralı*” [dedi]. Krallığının başkalarının çekinmesine neden olmamasını [istiyordu]; ama “*ve krallığı yükselecek*” [dedi] (*Talmud – Sanedrin 105b; krş. Raşi*).

Yine de, Rabi Aba bar Kaana’nın işaret ettiği üzere, zamanla bu berahaların biri haricinde hepsi, Bene-Yisrael’in günahları nedeniyle, Bilam’ın asıl niyeti doğrultusunda gerçeğe dönüşmüştür. Pasukta söylendiği gibi, “*Tanrının Aşem, laneti, berahaya dönüştürdü*” (Devarim 23:6). Pasuk “lanetleri berahalara dönüştürdü”

⁴ Tanrı'nın sözlerini duyanın sözü,
Her-Şeye-Kadir-Tanrı'nın vizyonlarını seyreden
Düşerek, ama örtüsüz gözle:

⁵ Çadırların ne iyi Yaakov,
Meskenlerin [ne iyi] Yisrael!

⁶ Irmaklar gibi yayılıyor,
Nehir kıyısında bahçeler gibi;
Aşem'in diktiği öd ağaçları gibi,
Su kenarındaki sedirler gibi.

4. Her-Şeye-Kadir-Tanrı'nın vizyonlarını – İbranice *Mahaze Şa-da-y*. [*Şa-da-y* Tanrı'nın İsimleri'nden biridir (bkz. Bereşit 1:9-13 açk., Bereşit 17:1 açk. ve Şemot 6:3 açk.)] Ramban'a göre bu, Atalar'ın tecrübe etmiş oldukları peygamberlik düzeyinden daha düşüktür. Onlar Tanrı'yı *E-l Şa-da-y* düzeyiyle algılamışlardır. Bilam ise sadece pasif görüntü ifade eden *Mahaze Şa-da-y* düzeyindedir. Bu da onun Moşe ile denk olduğu konusundaki deyişin ne kadar sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır, zira Moşe'nin peygamberlik düzeyi, Atalar'ının de üstündeydi (bkz. Şemot 6:3). Bilam'ın peygamberliğinde Moşe ile denk olan şey, sadece gelen mesajı bilmecelerle değil, doğrudan ve soruya açık olmayan bir açıklıkla almış olmasıdır. Bilam, Bene-Yisrael'in onuruna, onların geleceği hakkındaki bu vizyonları berrak bir şekilde görmüştür (Ramban; Rabenu Behaye).

Düşerek, ama örtüsüz gözle – “Düşerek” – yani uyku halindeyken. *Targum Onkelos*'a göre “yattığı zaman [Tanrı Kendisini] ona belli eder”. Bilam, sadece trans halinde, yani bilinçliyle sahip olduğu yetilerden yoksunken peygamberliği deneyimleyebilmektedir (Raşi; İbn Ezra). Eskiden Kanaan uluslarında ve komşu halklarda bu tip manevi coşkudan gelen esrime ve vect durumlarından eski kaynaklarda sıkça bahsedilir. Her durumda, Bilam'ın bu hali, onun, Tanrı'nın, ayakta ve tüm yetileri yerinde iken konuştuğu Moşe'ye göre, aşağı düzeyde olduğunu göstermektedir (Ramban). Buna rağmen Bilam bu mesajı “örtüsüz gözle” almaktadır – yani bedeni uyku-trans halindedir, ama manevi algıları uyanıktır (İbn Ezra; Rabenu Behaye). Ancak bir başka görüşe göre anlam “hem uyurken hem de uyanırken Tanrı'nın vizyonlarını görür” şeklinde olabilir; nitekim burada okuduğumuz kehanetlerin hepsi gündüz vakti gerçekleşmiştir (Raşbam). Fakat bu da Bene-Yisrael onuruna gerçekleşen istisnalardır. Bundan önceki temaslarda Tanrı onunla hep gece temas kurmuştur. *Midraş*'a göre, “düşerek” sözcüğü başka bir nok-

taya işaret eder. Tanrı, Bilam'la temas kurduğu zaman, Bilam'ın ayakta duracak gücü olmazdı; zira sünnetsizdi ve Tanrı onunla o dimdik ayak-tayken temas kurmayı tiksindirici buluyordu (*Midraş Agada*; Raşi; krş. Bereşit 17:3). Buna Tora'nın metninde de bir ipucu vardır. Buradaki “*Yeheze; Nofel Ugluy Enayim*” – Seyreder; Düşerek, Ama Örtüsüz Gözle” sözcüklerinin son harfleri (E-Lamed-Yod-Mem), ters sıralamayla “*Mila – Sünnet*” sözcüğünü oluşturur (*Meam Loez*).

5. Çadırların ... meskenlerin – Bilam Bene-Yisrael'in çadırlarının, kimsenin başkasının çadırının içini göremeyeceği şekilde düzenlendiğini görünce bundan etkilenmiştir [Hahamlarımız buna dayanarak, ev inşa edildiği zaman kapı ve pencerelerin başka evlere ait kapı ve pencereleri görmeyecek şekilde yapılması şeklinde bir kural belirlemişlerdir (*Talmud – Baba Batra*, Perek 3)]. Ayrıca kamp düzeni de çok etkileyicidir. Bu yüzden Yisrael'in çadırlarını ve meskenlerini [=kamp düzenini] övmektedir (*Talmud – Baba Batra* 60a; Raşi). Hahamlarımız'ın işaret ettikleri üzere, “çadırlar ve meskenler” aynı zamanda Yisrael'in manevi mirasının barınma merkezlerini ima eder. “Çadırlar” – Tora öğrenim okullarını kasteder (bkz. 19:14 açk., bkz. Bereşit 25:27). “Meskenler” (*Mişkenot*) ise, Tanrı'nın Kutsal Mevcudiyeti *Şehina* ile bağlantısından da anlaşılacağı üzere, *Mişkan*, *Bet-Amikdaşlar* ve sinagogları belirtir (Sforno; bkz. *Talmud – Sanedrin* 105b).

Raşi, *Midraş*'tan alıntı yapar: “Çadırlar” – portatif bir çadır olan, çölde ve daha sonra Erets-Yisrael'deyken Şilo'da hizmet veren *Mişkan*'ı, ayrıca *Bet-Amikdaşlar*'ı kasteder. Bunlar “ne kadar iyidir” – çünkü orada gerçekleştirilen korbanlar günahların onarımını sağlamaktadır. “Meskenler” ise bu tapınakların yıkıldıktan sonra bile “ne kadar iyi” olduklarına işaret eder. Zira “*Mişkan – Mesken*” sözcüğü “*Maşkon – Borç Teminatı*” ile akrabadır. *Bet-Amikdaş*, yıkık haliyle bile “iyi”dir, çünkü Bene-Yisrael günah işledikleri zaman, Tanrı öfkesini onlara yöneltmek yerine, onların

זִיל־מַיִם מִדְּלִיּוֹ וְזָרַע בְּמַיִם רַבִּים וַיִּרְם מֵאֲגַג מֶלֶכּוֹ

7

וַתִּנְשֵׂא מַלְכָּתוֹ: הָאֵל מוֹצִיאֻן מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֶּת רָאֵם לּוֹ יֹאכֵל

8

גוֹיִם צָרְיוֹ וְעֲצַמְתֵּיהֶם יִגְרֶם וְחֲצִיו יִמְחֶץ:

arasından atanacak bir kral yeşerecek ve birçok ulusa hükmedecek” şeklinde çevirir.

Öte yandan Midraşsal bakışla “su”, Tora’yı temsil eder. “*Deli – Kova*” sözcüğü ise “*Dal – Yoksul*” kelimesiyle akrabadır. Bu nedenle Hahamlarımız şu çok önemli prensibe dikkati çekerler: Yoksullara karşı dikkatli olun; zira Tora onlardan çıkacaktır. Pasukta söylendiği gibi: “Yoksullarından (~*Midalyav*) Tora [=“su”] akacak” (*Talmud – Nedarim* 81a).

Tohumları bol suda [yeşerecek] – Yani “tohumları bol suya kanacak; her gün yeşerip büyüyecek” (İbn Ezra). Mesel, Yisrael’in içinden çıkacak kralların başarılarının, bol suların yanına ekilmiş tohumlara benzetilmesiyle devam etmektedir (Raşi). Başka bir açıklamaya göre bol su, kalabalık orduları simgeler. “*Tohum*” anlamındaki **Zera** sözcüğü de zürriyet ve çocuklar anlamına gelir. Dolayısıyla bu ifade, Bene-Yisrael’in gelecek nesillerinin çok kalabalık olacağına işaret etmektedir (*Daat Zekenim*).

Agag’dan üstün olacak kralı – Yisrael’in ilk kralı Şaul, Amalek kralı Agag’ı kesin bir yenilgiye uğratacak (Raşi; Ramban; Rabenu Behaye; bkz. Şemuel I 15:8). Her ne kadar Bilam bu kehaneti dile getirdiği zaman Agag henüz doğmamışsa da, *Tanah*’ın bir insandan o henüz doğmadan önce bile ismiyle bahsettiği örnekler vardır (ör. Bereşit 16:11). Ayrıca Agag, Şaul’un yenilgiye uğrattığı kralın özel ismi değil, ünvanı da olabilir. Tıpkı Mısır krallarının Paro (Bereşit 12:15 açık.), Gerar kralının Avimeleh (Bereşit 20:2 açık.) olarak adlandırılmaları gibi, Amalek’in krallarının ünvanı da Agag’dır (Raşbam; *Daat Zekenim*). Olasılıkla bunun sebebi, tahta çıkarılan ilk kişinin isminin Agag olmasıdır. Dolayısıyla bu ilk kralın soyundan gelen diğer krallar ve kraliyet hanedanı da onun ismiyle anılmıştır. Bunun bir örneği, Purim olaylarının kötü adamı Aman’dır – ki *Megilat Ester*’de onun ismi “*Aman A-Agagi* – Agag Soyuna Mensup Aman” olarak verilmektedir (*Megilat Ester* 3:1; Ramban).

Krallığı yükselecek – Yani “bir ulus olarak Yisrael’in krallığı yükselecek” (*Daat Zekenim*). Şaul’un krallığı, Amalek’i tamamen yok etmeme-

si nedeniyle elinden alınmış ve David’e verilmiştir [Bu açıdan “krallığı yükselecek” ifadesi “{*Şaul’un*} krallığı elinden uçup gidecek” şeklinde de anlaşılabilir (*Meam Loez*)]. Dolayısıyla “krallığı yükselecek” sözleri Şaul’dan bahsediyor olamaz, zira onun hanedanı devamlı olmamıştır. Bu ifadeyle kastedilen, David ve onun oğlu Şelomo’dur – ki Şelomo zamanında Yahudi krallığı en görkemli dönemine ulaşmış, I. *Bet-Amikdaş* da bu dönemde inşa edilmiştir. Krallık da bundan sonra [Yeuda krallığında] daima David’in soyuna ait olmuştur (Raşi).

8. Onu Mısır’dan çıkaran Tanrı – “Bundan önceki iki pasuktaki bereketler nereden kaynaklanacak? Onları muhteşem kuvvet ve şerefiyle Mısır’dan çıkarmış olan Tanrı’dan” (bkz. 23:22 açık.).

Reemin boynuzları gibidir – Bkz. 23:22 açık. Yisrael’in büyüklüğü onu Mısır’dan kurtaran Tanrı’nın bir armağanıdır. Tanrı’nın gücü ve yenilmezliği, Balak ve onun gibi Bene-Yisrael’e zarar vermek isteyen herkese yönelik bir uyarı olmalıdır.

Düşmanı [olan] ulusları – Kenaan krallarını (İbn Ezra). Ya da onlara düşmanlık eden herkesi.

Yutacak – Bu pasuktaki fiilleri yapan, Ralbag’a göre Tanrı, *Targum Onkelos*’a göre ise Yisrael’dir. Ama sıradaki pasukta aslana benzetilen, Yisrael ulusudur (*The Living Torah*).

Kıracak kemiklerini – Menahem ben Seruk; İbn Ezra. Alternatif olarak “çıplak bırakacak kemiklerini”. Yani “üstten tüm etlerini, içinden de iliklerini sıyrarak, kemiği çıplak bırakacak” (Raşi). Bu sözler savaşlarda tüm ganimetin tamamen ele geçirileceğini belirtmektedir (Ramban; krş. *Targum Onkelos*). Tıpkı etli bir budun tüm etini sıyrıp geriye sadece kemiği bırakan bir adam gibi (*Daat Zekenim*).

Okları mıhlayacak – Saadya Gaon; Radak, Şeraşim; *Septuaginta*. Ya da “oklarını onların kanlarına batıracak” (Raşi). İbranice *Hitsav Yimhats*. Her iki sözcük de “*Hatsa* – Bölmek” köküyle bağlantılı olabilir. Bu doğrultuda Onkelos şu tefsiri yapar: “onların topraklarını bölüşecek”. Dolayısıyla tüm bunlar düşmana karşı kazanılacak kesin askeri zaferler için şiirsel betimlemelerdir.

⁷ Kuyularından sular akacak
Ve tohumları bol suda [yeşerecek].
Agag'dan üstün olacak kralı,
Ve krallığı yükselecek.

⁸ Onu Mısır'dan çıkaran Tanrı,
Bir reemin boynuzları gibidir onun için.
Düşmanı [olan] ulusları yutacak,
Kıracak kemiklerini
Ve okları mıhlayacak [onları].

değil, tekil olarak “*laneti berahaya dönüştürdü*” demektedir. Yani her ne kadar Tanrı Bilam'ın burada niyetlendiği lanetleri geçici olarak berahaya çevirmişse de bu kalıcı olmamış, tüm lanetler yerine gelmiştir. Yerine gelmeyip berahaya dönüşmüş halde kalan tek kısım sinagog ve öğrenim yerleri konusundadır. Nitekim bunlar ebediyen Yahudiler'in içinden eksik olmamıştır (*Talmud – Sanedrin* 105b; Raşi o.a.).

Sforno da bu benzetmeleri özellikle sinagog ve öğrenim yerleriyle bağlantılı olarak açıklar: Bunlar halk içinde, tarlaları sulamak üzere kollar ve kanallara ayrılan ırmaklar gibi yayılacaktır. Tora'nın çadırında yaşayıp hayatını Tora'ya adayanlar bu Tora merkezlerinin suyundan çekip içecekler, benzer şekilde ibadet yerlerinde dua edenler, nehir kıyısındaki bahçeler gibi meyve vermeyi hiç kesmeyeceklerdir. Zira Hahamlarımız'ın belirttikleri üzere, Tanrı, duanın en temel kısımlarından olan, 13 Merhamet Özelliği (bkz. Şemot 34:6-7) üzerinde bir antlaşma yapmıştır. Bir kişi bunları duasında samimi bir kabullenmeyle dile getirdiği takdirde Tanrı bunu mutlaka cevaplayacak, dua meyve verecektir (*Talmud – Roş Ašana* 17b).

Tanrı'nın özellikle sinagoglar ve öğrenim yerleriyle ilgili berahayı koruma altına almış olması, O'nun şefkatinin önemli bir yansımasıdır. Tanrı, Bene-Yisrael'in bu berahaya sahip olduktan sonra, diğer berahaları da daima tekrar hak eder duruma gelebileceğini bilmektedir; zira Tanrı, hiçbir günahkârın önünde, *teşuva* kapılarını kapatmaz. Aksine, bir kişi *teşuva* yapmaya samimi bir şekilde karar verdiğinde Göklar'den kendisine yardım edilir. Hahamlarımız'ın belirttikleri gibi “arınmaya gelen kişiye bu konuda yardım edilir”. Tora öğrenim yerleri Yahudiler'in Tora'yı unutmamaları ve bu sayede onun kurallarının rehberliğinde hayatlarını Tanrı'nın istediği düzende sürdürmeleri için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Tora'nın rehberliği ve denetimi olmadan sinagoglar bile anlamsızdır ve tüm lanetler yürürlüğe girebilir (Rabi Yoşiya Pinto; *Meam Loetz*).

İrmaklar gibi yayılıyor – *Daat Zekenim*. Ya da “*uzanıyor*”, “*geriliyor*”.

Nehir kıyısında – Onkelos'a göre “*Fırat nehrinin kıyısında sulanan bahçe gibi*”. Bilam, sularının bolluğuyla tanınan Fırat nehri kıyısındaki Petor şehrinde (22:5 açık.).

Bahçeler gibi – *Targum Onkelos* ve *Targum Yeruşalmi* “*bahçeler*” sözcüğünün, öğrenim yerindeki Tora öğrencilerini kastettiğini belirtirler. Örneğin Yavne'de konumlanan *Sanedrin* kuruluna “*Kerem Beyavne – Yavne'deki Üzüm Bağı*” adı verilir. Bunun nedeni, öğretmenlerinin önünde sıra sıra oturmakta olan öğrencilerin bağlardaki üzümler gibi dizili olmalarıdır (bkz. *Mişna – Eduyot* 2:4).

Öd ağaçları – *Targum Onkelos*; Raşi; Raşbam; İbn Ezra. İbranice *Aalim* (bkz. Teilim 45:9; Mişle 7:17; Şir Aşirim 4:14. Öd ağacı kabukları yakıldığında güzel koku salıveren bir ağaçtır (bkz. Şemot 30:23 açık., *Güzel kokulu tarçım* k.b.); Yisrael'in krallarının ve bilgelerinin uzaklara yayılan ününü simgeler. Benzer şekilde, bol su alan sedirler de onların sürekli gelişen kişilikleri için bir simgedir (*Talmud – Sanedrin* 105b).

Alternatif olarak bu sözcük “*Oel – Çadır*” sözcüğüyle bağlantılı olarak “*çadırlar*” şeklinde de anlaşılabilir (Raşi; Saadya Gaon; Ralbag; *Septuaginta*).

7. Kuyularından sular akacak – Tam çeviriyle “*kovalarından su sızacak / taşacak / akacak*”. Ya da “[*suyun bolluğundan sedirlerin*] dallarından sular sızacak” (Rabenu Behaye). Ya da “*maşrapasından*” (*The Living Torah*).

“Kuyu” çevirisi Raşi'ye göre yapılmıştır. Asıl sözcük “*MiDalyav – Kovalarından*”dır. Ancak bu, kuyudan su çekmek için kullanılan kovalar olduğundan, doğrudan kuyuları kastetmektedir (*Sefer Zikaron*).

Sular bolluğu ve kuyu gelecek nesilleri temsil edebildiği için, Onkelos bu ifadeyi “*oğulları*”

ט כֹּרַע שָׁכַב כְּאֶרֶץ

9

10 וּכְלָבִיא מִי יָקִימוּ מִבְּרַכְיָה בְּרוּךְ וְאַרְרֵיךְ אָרוּר: יוֹיֵחֶר-אֶף בָּלָק

אֶל-בָּלָעַם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפּוֹי וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לִקְבֹּא אֵיבִי

11 קִרְאֲתֶיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: יֵא וְעַתָּה בִּרְחֹלְךָ

אֶל-מְקוֹמִי אֲמַרְתִּי כְּבֹד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעַדְךָ יְהוָה מִכְּבוֹד:

12 יֵב וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל-בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל-מְלָאכֶיךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּ אֵלַי

13 דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: יֵג אִם-יִתֶּן-לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא

אוֹכֵל לָעֵבֶר אֶת-פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אֲנִי רָעָה מִלִּבִּי

אֲשֶׁר-דִּבַּר יְהוָה אֹתְךָ אֲדַבֵּר: שְׁבִיעִי

bulunur. Burada da Balak “sabrımı daha da taşırmadan, bir an önce buradan git” demektedir. Herhangi bir Midyan ya da Moav şehrine gitmemesi konusunda Bilam’ı uyarır. Balak Bilam’ı aşışılama amacındadır. Oraya büyük şerefe hak kazanma amacıyla gelmiştir, ama işte kaçmasını gerektirecek bir kepezeliğe düşmüştür (*Or Ahayim*).

Alternatif olarak, kehanetin içinde dile getirilen “*düşmanı [olan] ulusları yutacak*” sözleri, Balak’ın bu beraha öncesindeki son ümidini (bkz. 23:27 açık.) de tamamen kırmıştır. Bu yüzden çaresizlikle ellerini birbirine vurmıştır (*Sforno*). Bu beraha sonrasında, Bene-Yisrael’e karşı savaşırsa tamamen ortadan kalkacağını anlamıştır. Dolayısıyla kehanetin bitiminde Bilam’a bir an önce oradan ayrılmasını, zira artık onun yardımını arzu etmediğini söylemiştir (*Ramban*).

Bir başka alternatifte göre Balak’ın sözleri şöyledir: “Bir an önce evine dön, çünkü halkım onlara yapmış olduğun şey nedeniyle sana karşı diş biliyor. Ancak senin öldürülmeni istemiyorum; ne de olsa seni buraya çağırdığım için benim de sorumluluğum var. O yüzden hemen git buradan” (*Meam Loetz*).

Mutlaka şereflelendireceğimi – İbranice *Kabed Ahabedha*. Bu ikileme, Balak’ın ümidine işaret eder. Balak şöyle demektedir: “Seni ilk seferde şereflelendirmek, olmayınca ikincisinde şereflelendirmek istedim. Zira iki farklı yerden birinde onlara beddua edebileceğini bekliyor, böylece seni şereflelendirebileceğimi umuyordum. Ama şimdi üçüncü kez de onlara beraha veriyorsun ve bir şey üç kez tekrarlanırsa, kesinlik kazanır. Ve

sen onları mübarek kılanın mübarek, lanetleyeninse lanetli olacağını söyledin. Böylece hiç ümidim kalmadı. Şimdi görüyorum ki *Tanrı seni şereften mahrum etti*. Böylece artık benim onlara üstün gelme ümitlerim de suya düşüyor. Bu yüzden bir an önce buradan git” (*Rabenu Behaye*).

13. Dememiş miydim – Bilam, en baştan beri Balak’ın elçilerine sadece Tanrı’nın emrettiklerini yapabileceğini söyleyerek onurlu bir şekilde davrandığını ve Balak’ın kendisini bu şartlarda kabul ettiğini hatırlatmaktadır.

Sarayı dolusu gümüş ve altın verse – Bilam hiç gocunmuş görünmemektedir. Balak’a, “ben sana durumu en baştan söyledim, ama sen yine de benim gelmemde ısrar ettin” demektedir. Ve bunu söylerken en başta zikrettiği “ücreti” hatırlatmaktadır. Kendi açısından Bilam antlaşmanın tüm şartlarına uymuştur. İstenen sonucun elde edilmemesinin tek sorumlusu, en baştaki uyarısına rağmen riski göze alan Balak’tır. Ama elbette bu Bilam’ın hakkı olduğunu düşündüğü ücretten mahrum kalması için bir neden değildir! [Yine de herhangi bir ödemeden bahsedilmediğine göre anlaşılan Balak, Bilam’ın bu teziden etkilenmemiştir.]

Bilam sözlerinde önemli bir noktayı es geçmiştir. Balak’a hiçbir zaman Bene-Yisrael’i lanetleyebileceği garantisini vermediği doğrudur; ama yola çıkmış olması Balak için bir garanti gibidir. Oysa Tanrı’nın sadece gelme izni verdiğini ama bedduaya hiçbir şekilde olanak tanımayacağını açıkça söylemiş olsa, Balak elbette bu riski almayacaktı.

Kendiliğinden – Tam çeviriyle “*kalbimden*”.

⁹ Çömeldi, uzandı aslan gibi
Heybetli bir aslan gibi,
Kim kaldırabilir onu?
Mübarek kılanların mübarektir,
Ve lanetleyenlerin lanetli.”

¹⁰ Balak Bilam’a çok öfkeleni ve ellerini [hiddetle] birbirine vurdu. Balak, Bilam’a “Düşmanıma beddua etmen için çağırdım seni; ama işte – üç keredir mübarek kılıp duruyorsun!”

¹¹ Şimdi... bir an önce yurduna git! Seni mutlaka şerefliendireceğimi söyledim; ama işte, Tanrı seni şereften mahrum etti!”

¹² Bilam, Balak’a “Bana göndermiş olduğun elçilerine de konuşup dememiş miydim” dedi,

¹³ “Balak bana sarayı dolusu gümüş ve altın verse [bile] kendiliğimden iyilik ya da kötülük yapmak üzere Aşem’in Sözü’nden çıkamam; Aşem’in konuşacağı [neyse, sadece] onu konuşacağım’ [diye]?”

9. Çömeldi, uzandı aslan gibi – Bu da Bene-Yisrael’in güç ve dayanıklılıkla Erets-Yisrael’e yerleşeceklerine dair bir kehanettir (*Targum Onkelos*; Raşi). Tıpkı bir aslanın tüm heybetiyle olduğu yere kurulup çökerek etrafına burasının kayıtsız şartsız sahibi olduğu mesajını vermesi gibi, Bene-Yisrael de burada güvenle oturacaktır (Ramban). Onlar burayı ele geçirince bölge sükûnete kavuşacaktır (İbn Ezra). Bkz. 23:24 ve Bereşit 49:9.

Kim kaldırabilir onu? – “Onu yerinden kımılatabilecek bir krallık yok” (*Targum Onkelos*).

Talmud, sabah ve akşam okunması gereken Şema duasına, bu pasuk nedeniyle Balak peraşasının da eklenmesinin tasarlandığını, ama bundan peraşanın uzunluğu ve halkın sıkılmasına yol açabileceği nedeniyle vazgeçildiğini belirtir (*Talmud – Berahot* 12b). Söz konusu tasarının sebebi, bu pasuktaki “uzandı... kaldırabilir” sözleridir; zira Şema da sabah ve akşam [yani “kalkma” ve “yatma” vakitlerinde] okunur (bkz. Devarim 6:7. Ayrıca bkz. yukarıda 23:24 açk.). Her ne kadar sonuçta bu bölüm Şema’ya katılmamışsa da, bunun düşünülmüş olması bile, bu peraşada ne derin sırlar ve ne önemli kehanetler olduğuna işaret eder.

Mübarek kılanların mübarektir ve lanetleyenlerin lanetli –Yani “seni mübarek kılanların her biri mübarektir; seni lanetleyenlerin her biri lanetlidir” (krş. Bereşit 12:3). Bilam, bu sözlerinde berahaya lanete göre öncelik vermektedir. Yitshak ise, Yaakov’u mübarek kılarak “sana lanet edenler lanetlidir, seni mübarek kılanlar mübarektir” (Bereşit 27:29) derken ters sıralamayı kullanmıştı. İki farklı ifade, sahiplerinin

yaşam tarzlarını yansıtmaktadır. Bilam gibi kötü insanlar görkemli bir yükseliş gösterdikten sonra, yaşamlarını lanetli bir ortamda tamamlarlar. Diğer yandan, erdemliler, kariyerlerine sıfırdan zorluk ve sıkıntıyla başlasalar bile zamanla berahaya hak kazanacaklardır (Bereşit 27:29, Raşi o.a.). Bu sıralama farklılığının bir başka açıklaması da şöyledir: Yitshak oğlunu sevdiği için uyarıcı lanet sözcüğüyle başlamış ve sözlerini berahayla tamamlamıştır. Bilam ise düşmandır ve sözlerinin sonunu lanetle bitirmek için önceliği berahaya vermiştir. Zira bir insanın ağzından çıkan son sözler, konu ettikleri insanlar hakkında neyin ön planda olacağını belirleyebilir. Bilam sözlerini lanetle tamamladığı için, Yahudiler günah işledikleri zaman sözlerindeki lanet yanı işlerlik kazanır. Ancak her durumda, sinagoglar ve Tora öğrenim yerleriyle ilgili ilk beraha hiçbir zaman etkisini yitirmeyecektir (*Meam Loetz*). Yukarıdaki prensip nedeniyle, kural olarak Tora’dan bir bölüm okunduğu zaman, durak yapılacak yerde güzel sözlerin olmasına dikkat etmek gerekir (a.k.).

10. Çok öfkeleni – Tam çeviriyle “Balak’ın öfkesi Bilam’a karşı alevlendi”.

11. Bir an önce ... git – Radak; Rabenu Behaye. Tam çeviriyle “kaç”. Ancak bu bir kovalamaca oyununun başlangıcı değildir elbette. Balak, Bilam’ı yakalayacaksa ona kaçmasını söylemesine gerek yoktur; o zaten yanındadır. Sforno buradaki **Barah** kökünün, kişinin, kendisini kovalamakta olan bir tehlike kaynağından kaçmasını değil, gelecekte meydana gelebilecek bir zarardan kaçınmak üzere, bulunulan yerin önlem amacıyla terk edilmesini ifade ettiği açıklamasında

יָד וְעֵתָהּ הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעִמִּי

14

לָכֵה אִיעֲצֶנָּךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעַם הַזֶּה לְעַמֶּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

טו וַיֵּשֶׂא מִשְׁלֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלָעַם בְּנֹ בְעֹר וְנָאִם הַגָּבֵר שְׂתֵם 15

הָעֵין: טז נָאִם שְׁמַע אִמְרֵי-אֵל וַיִּדְעַ דַּעַת עֲלִיּוֹן מִחֲנֹה שְׂדֵי יַחֲוֶה 16

נִפְל וּגְלוֹי עֵינַיִם:

başkalarının duyamayacağı bir köşeye götürmüştür – tıpkı birine gizli bir öneri veren bir kişinin davrandığı gibi (Ramban). Ya da Bilam, “Gel sana bu halkın gelecekte senin halkına yapacakları karşısında senin ne yapman gerektiği hakkında tavsiyede bulunayım” demektedir (İbn Ezra).

Öte yandan *Talmud* bunu daha geniş bir şekilde açıklar. Onkelos’un da çevirdiği şekilde pasuk iki kısımdan oluşmaktadır ve içinde söylenmemiş sözler vardır: “Gel sana [*Bene-Yisrael’e zarar vermek için ne yapacağın konusunda*] öneride bulunayım ve sana bu halkın senin halkına günlerin sonunda ne yapacağını [*anlatayım*]”. Bilam, Balak’a “Dünyanın tüm ahalisini toplasan bile bunlarla başa çıkamazsın. Ne yani, Mısırlılar’dan da mı kalabalıksınız? Onlar seçkin subaylarla donatılmış altı yüz savaş arabasıyla saldırdılar da (Şemot 14:7) Bene-Yisrael ile başa çıkamadılar. Bu yüzden senin hiç şansın yok. O yüzden gel sana öneride bulunayım. Bunların Tanrısı ahlaksızlıktan nefret eder” der ve Yisrael’in erkeklerini kızlarla baştan çıkarma şeklindeki planını açıklar. Tora bu aşamada söz konusu planın ne olduğunu söylememektedir; çünkü Bilam da Balak’a bunu gizlice söylemiştir. Ancak vakti geldiğinde Moşe bu önerinin ne olduğunu açıklayacaktır (bkz 31:16). Bilam, Bene-Yisrael’i *Perek 25*’te okuyacağımız trajik günaha sürüklemek için ince bir plan yapmıştır (*Sifre 157*; *Midraş – Tanhuma 18*; *Talmud – Sanedrin 106a*; Raşi; *Sforno*; bkz. 25:2 açık.). Kısacası bu pasukta Bilam hem yakın gelecek için bir öneride hem de gelecekte meydana gelecek olaylar konusunda kehanette bulunmaktadır (*Daat Mikra*).

Başka bir görüşe göre Bilam, Balak’a, “sen bu halktan korkuyorsun; ama bil ki, onlara bulaş-

madığın sürece korkmana gerek yok” demiştir (*Daat Zekenim*). Alternatif olarak buradaki “*lat-seha – Sana Öneride Bulunayım*” sözcüğü, “*Etsa – Tasarı*” ile de bağlantılı olduğu [ve Tanrı söz konusu olduğunda “*tasarı*”, aslında geleceğin kesin olarak belirlendiği bir “*karar*” anlamına geldiği] için: “gel sana Tanrı’nın, bu halkın senin halkına günlerin sonunda yapmasını karara bağladığı şeyleri sana anlatayım” (Ramban).

15. Meselini dile getirdi – Bu aşamada artık Bilam hiçbir hazırlık yapmamakta, hiçbir sunak kurmamakta ve hiçbir kurban gerçekleştirmemektedir. Tanrı Bilam’a “rast gelmemekte”, ağzına da söz yerleştirmemektedir. Bilam artık daha önce kendisini bağlayan sınırlamalardan bağımsız görünmektedir. Sözleri ne beraha ne de lanet değil, bu kez öneri ve kehanet sınıfındadır. Gerçi şimdi de kendisini “En Yüce’nin niyetini bilen” sıfatıyla göklere çıkarmaktadır, ama yine de sözlerindeki ton, önceki mesellerden farklıdır (*Daat Mikra*).

16. En Yüce’nin niyetini bilen – Ya da “*düşüncesini*”, “*fikrini*”, “*tavrını*”. Bilam, Tanrı’nın düşüncesini büyüler değil, *nevua* (peygamberlik gücü) yoluyla bildiğini söylemektedir (İbn Ezra). *Talmud* itiraz eder: “Eşeginin fikrini bilmeyen biri Tanrı’nın fikrini nasıl bilir?” ve cevabı verir: “[Bilam Tanrı’nın dünya ile ilişkisinin sadece bir yönü hakkında bilgi sahibiydi:] Tanrı’nın öfkelendiği anı denk getirebiliyordu.” (*Talmud – Berahot 7a*; *Talmud – Sanedrin 105b*; Raşi; bkz. 23:8). Ama basit anlamda Bilam burada, Tanrı’nın tarihin sonuyla ilgili planlarını bildiğini söylemektedir. Meselinin konusu da budur (*Daat Mikra*).

¹⁴ “Ve şimdi; işte halkıma gidiyorum. Gel sana bu halkın senin halkına günlerin sonunda yapacakları hakkında öneride bulunayım.”

¹⁵ [Böylece Bilam] Meselini dile getirdi ve [şöyle] dedi:

“Beor oğlu Bilam’ın sözü,

Açık gözlü adamın sözü;

¹⁶ Tanrı’nın sözlerini duyanın sözü,

Ve En Yüce’nin niyetini bilen.

Her-Şeye-Kadir-Tanrı’nın vizyonlarını seyrederek

Düşerek, ama örtüsüz gözle.

İyilik ya da kötülük yapmak üzere – Bilam, Balak’ın kendisine göndermiş olduğu elçilere ise “küçük ya da büyük [bir şey] yapmak üzere” demiştir. O aşamadaki ümitleri Tanrı’nın Sözü’nü elden geldiği kadarıyla – küçük ya da büyük oranda – esnetme şeklindeydi. Ancak Bilam artık berahaları aktif olarak vermiş olduğu için o zamanki sözlerini “iyilik yapmak” – beraha vermek – ve “kötülük yapmak” – beddua etmek – şeklinde değiştirmektedir (*Daat Mikra*).

Aşem’in Sözü’nden çıkamam – Bilam bu pasukta 22:18’de söylediklerini neredeyse tamamen tekrarlamaktadır. Bir fark vardır: Orada “Tanrım Aşem” demişken burada “Tanrım” sözcüğünü kullanmamaktadır. Zira bu noktada Bilam Tanrı’nın gözünde değersiz ve reddedilmiş biri haline geldiğini anlamıştır (Raşi). Ne de olsa Tanrı’nın İsteği’ne aykırı olmasına karşın Bene-Yisrael’e beddua etmeye kalkışmıştır (*Lifšuto Şel Raşi*).

14-24. Bilam’ın son kehaneti. Evine dönmeden önce, Bilam, Yisrael, Moav ve komşuları hakkında son bir kehanet dizisi iletir. Buna ek olarak kötü niyetli planlarının boşa çıkmasını, Yisrael’i hüsrana uğratmanın olası tek yolu hakkında bir öneride bulunarak telafi eder.

Bilam burada karşımıza bambaşka bir kişilik olarak çıkmaktadır. Bene-Yisrael’i lanetlemek yerine mübarek kılarak görevinde başarısız olduktan sonra bu yolu terk etmekte, artık sunaklar kurup kurbanlar yapmayı bırakıp başka bir yola başvurmaktadır. Bene-Yisrael’e günah işlettiği takdirde bu, lanetten de öte bir etki yapacak ve Bene-Yisrael’in aktif olarak ölümcül zararlar görmesini sağlayacaktır. İşte “**Bilam A-Raşa – Kötü Bilam**” olarak tanınan Bilam’ın kötü kişiliği burada ortaya çıkmaktadır. Şimdi söyleye-

ceği sözlerin sonrasında Bilam’dan artık peygambersel bir kimlikle bahsedilmeyecektir (*Daat Mikra*).

14. Halkıma gidiyorum – Aşağıda p. 25 Bilam’ın kendi “yurduma” döndüğünü belirtmektedir. Öyleyse burada da aynısını söylemesini beklerdik (*Devek Tov; Sifte Hahamim*). Ama Bilam burada “halkıma” sözcüğünü kullanmakla, “bundan sonra artık halkım gibi olma durumuna geri döneceğim” demektedir. “Şu ana kadar kehanetlerde bulunabilmemin sebebi Tanrı’nın Bene-Yisrael uğruna benimle peygamber düzeyinde temas etmesiydi. Ama bundan sonra, halkımın geri kalanından farkım olmayacak (Raşi)”.

Günlerin sonunda – Ya da “*tarihin sonunda*”. Bilam Balak’ı rahatlatmaktadır: “Bu halk senin halkına büyük zarar verecek, ama merak etme. Bu şimdi, senin zamanında olmayacak. Tarihin sonunda gerçekleşecek; o yüzden bu aşamada onlardan korkmana gerek yok” (*Sforno; Raşbam*).

Öneride bulunayım – “Gelecekte halkın senin halkına yapacakları hakkında *öneride bulunayım*” demek biraz gariptir. Başkasının yapacakları hakkında ne gibi bir öneride bulunulabilir? İşin aslı burada iki sorun vardır: Bilam bir öneride bulunacaksa “sana bu halka ne yapacağım konusunda öneride bulunayım” demesi gerekirdi. Ayrıca “*günlerin sonu*” çok uzak bir geleceği kastetmektedir. Bilam gelecekte bahsetmek istiyorsa, “gel sana olacakları *anlatayım*” demesi gerekirdi (*Minhat Yeuda; Sifte Hahamim*). Neden “*öneride bulunayım*” demiştir?

Basit anlamda, Bilam birazdan Moav’ın başına gelecek felaketlerden bahsedeceği için, Balak’ı

וְאֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קָרֹב דֶּרֶךְ

17

כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִן פְּאֵתַי מוֹאָב וְקָרָר

כָּל-בְּנֵי-שֵׁת: יֵה וְהִיָּה אָדָם יִרְשָׁה וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבֵי

18

וְיִשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל:

gemide olanlar haricinde herkes Büyük Tufan'da yok olduğuna göre, mevcut tüm insanlığın babasıdır. Dolayısıyla “Şet-oğulları” tüm insanlığı kasteder (Onkelos; Raşi; İbn Ezra). Yaakov'un soyundan gelecek olan kral, tüm düşman ulusları yenilgiye uğratacak, Moav da bunların içinde olacaktır.

Söz konusu “kralın” kimliği tartışma konusudur. Önce de belirtildiği üzere Raşi ve İbn Ezra'ya göre, bu, Yahudi krallar arasındaki ilk büyük fatih olan ve Moav karşısında da zafer kazandığı açıkça belirtilen (Şemuel II 8:2) Kral David'dir. Diğer yandan yukarıda belirtildiği gibi, Ramban'a göre bu bölümün tümü *Maşiah* döneminden bahsetmektedir [nitekim “tüm insanlığa” hükmedecek olan kral *Maşiah*'tır (Raşbam)]. Bu doğrultuda “yıldız”, *Maşiah*'ı kastetmektedir. Zira tıpkı bir kuyruklu yıldızın (İbn Ezra) uzay içinde bir yerden diğerine dolaşması gibi, *Maşiah* da, mecazi anlamda, yeryüzünün tümünden görülecek bir yıldız gibi parlayacak ve dört bir yöne dağılmış tüm Yahudiler'i toplayacaktır. Ve her ne kadar Balak'ın döneminde Bene-Yisrael'e Moav'a saldırmamaları emredilmişse de, *Maşiah* zamanında Moav da diğer düşman ulusların paylaşacağı kaderden kaçamayacaktır. Rambam da, gelecekte *Maşiah*'ın geleceğine dair Tora'da yapılan imalar arasında bu pasuğu gösterir (*Yad – Melahim* 11:1).

Rabi Akiva, Romalılar'a karşı büyük başarı kazanan Şimon bar Koziba'nın *Maşiah* olduğunu düşünmüş, bu nedenle ona bu pasuktan yola çıkarak “*Bar Kohba – Yıldız Oğlu*” lakabını vermişti. Ancak bu konuda herkes onunla aynı fikirde değildi. Örneğin Rabi Yohanan ben Torta kendisine “Akiva” demişti, “Senin yanaklarında otlar bitecek; ama [o zaman bile] David'in oğlu [= *Maşiah*] gelmiş olmayacak [yani *Maşiah*'ın gelişine daha uzun zaman var]” (*Talmud Yerusalmi – Taanit* 4:5).

Bucaklarını – Ya da “*köşelerini*” (Saadya Gaon; Radak, *Şeraşim*). Yani “Moav'ın en uzak köşelerini bile” (*Daat Mikra*; krş. Yirmeyau 48:45).

Onkelos gizli anlamı şöyle açıklar: “Moav'ın başkanlarını yok edecek ve tüm insanlar üzerinde hüküm sürecek”.

Çökertecek – İbranice *Karkar*. Sözcük “*Kara – Kazmak*” kökündendir (Raşi). İbn Ezra ise sözcüğü “*Kir – Duvar*” sözcüğüyle bağlantılı görür ve “bir duvarı yıkma” anlamıyla değerlendirir. Onkelos'a göre “tüm Şet-oğullarına egemen olacak”.

Şet-oğullarını – Önceki açıklamalarda belirtildiği üzere bu tüm insanlığı kastetmektedir. Alternatif olarak *Şet* sözcüğü “temel” anlamına gelir (krş. Vayikra 13:48 açk.). Dolayısıyla *Bene-Şet* ifadesi “temel sahibi olanlar” şeklinde değerlendirilebilir – ki bu durumda oturmuş büyük ulusların bile söz konusu kral tarafından çökertileceği söylenmektedir (Rabenu Behaye).

18. Fetih arazisi olacak düşmanlarına – Ya da “düşmanları tarafından sürülmüş [=üzerindeki halkın sürülmesiyle ıssılaşmış ve harap] hale gelecek” (krş. İbn Ezra). Ya da “düşmanlarının mirası haline gelecek” (Ramban). Ya da “Yisrael'in düşmanları Edom ve Seir, ıssız hale gelecek” (a.k.). Böylece önceki pasukta sözü geçen Moav ve bu pasuktaki Edom diğer halklar arasında özellikle vurgulanmaktadır; zira bu iki ulus Yisrael'e hep düşmanlık etmişlerdir. Sonları da Yisrael'in elinde olacaktır (Raşi; Sforno).

Esav'ın soyu olan Edom ulusu Seir dağında yaşardı. Onların toprakları, düşmanlık ettikleri Yisrael tarafından fethedilecektir (Raşi). Kral David buralara üstün gelmiş (İbn Ezra), Edom'u vergiye bağlamıştır (*Daat Zekenim*). Ancak Edom David zamanında büyük bir darbe almasına rağmen tamamen yok olmamıştır. Bu, *Maşiah* döneminde gerçekleşecektir.

Yisrael başarı kazanacak – Yani “Edom ortadan kalkınca, ancak o zaman Yisrael başarılı olacak. Zira biri düşmeden diğerinin yükselmesi mümkün değildir” (Sforno; krş. Ramban; bkz. Bereşit 25:23). Ya da “Yisrael servet kazanacak / mülk edinecek” (krş. *Targum Onkelos*). Ya da “Yisrael güçlü olacak / güç kazanacak” (*Daat Mikra*).

¹⁷ Görüyorum onu – ama şimdi değil;
 Gözlüyorum onu – ama yakın değil.
 Bir yıldız yükselecek i Yaakov’dan
 Ve bir asa kalkacak Yisrael’den
 Ezecek Moav’ın bucaklarını
 Çökertecek tüm Şet-oğullarını
¹⁸ Edom fetih arazisi haline gelecek,
 Seir fetih arazisi olacak düşmanlarına.
 Ve Yisrael başarı kazanacak.

17. Görüyorum onu; ama şimdi değil – Buradaki “*şimdi değil*” ifadesinin anlamı “şimdi görmüyorum” değil, “gördüklerim uzak gelecekte gerçekleşecek – *şimdi değil*” şeklindedir. Bilam, Yahudi ulusunun kendi zamanından uzaktaki parlak geleceğini görmüştür (Raşi). İbn Ezra’ya göre Bilam Kral David’den bahsetmektedir. “*Şimdi değil*” demıştır, zira David kendi zamanından yaklaşık dört yüz yıl sonra yaşayacaktır. Ramban’a göre ise Bilam özellikle *Maşiah*’ın gelişi ve Son Kurtuluş’tan bahsetmektedir [nitekim şu ana kadarki mesellerinin hiçbirinde “görüyorum ama yakın değil” gibi sözler kullanmamıştır. Bu da Bilam’ın uzak gelecekte bahsettiğine işaret eder]. Böylelikle, bu dördüncü kehanetle birlikte söylediklerinin tümü Yahudi tarihinin dört dönemini kapsamaktadır: Çöldeki dönem (23:7-10); Erets-Yisrael’in yakında gerçekleşecek fethi (23:18-24); burayı ele geçirip düşmanları bertaraf ettikten sonraki ihtişam (p. 3-9); ve şimdi, “*Günlerin Sonu*” (Ramban).

Burada Bene-Yisrael’in düşmanlarına karşı üstünlüğünden bahsedildiği için Bilam bunu mümkün olduğu kadar uzak görmek istemektedir. Öte yandan Moşe, ölümünden önce söylediği şarkıda düşmanlarının felaket gününün yakın olduğunu söylemektedir (bkz. Devarim 32:35). Hahamlarımız bunu bir örnekle açıklarlar. Bir adam yolda kendisini seven ve sevmeyen iki kişiyle ilerlemektedir. Adam susayınca sevmeyen kişi atılır ve sırf onun içini karartmak için “yazık, suya gelmemize daha çok var” der. Ama diğeri adamın içini rahatlatmak için “ha gayret, az kaldı” der. Aynı şekilde Bene-Yisrael’in düşmanı olan Bilam ümitlerini kırmak için böyle konuşmakta, kurtuluşun uzak olduğunu söylemektedir. Ama Bene-Yisrael’i seven Moşe Rabenu onlara gayret ve şevk vermiştir (*Daat Zekenim*).

Basit anlamda burada kullandığı sözler, Bilam’ın büyü ve fallı yaptığı gelecek tahminlerinden kalan alışkanlığının izlerini taşıyor olabilir. Falcı ve büyücüler gelecekte olacak bir şey görebilse-

ler bile – ki bu da şüphelidir – bunu belirsiz görürler ve bildirirken tam bir zaman söyleyemeler [“üç vakte kadar... üç gün mü desem, üç yıl mı...” vs.]. Bilam da burada “görüyorum ama uzak” gibi sözlerle, büyü yoluyla zaman açısından belirginlikten uzak haberler verdiği zamanlardaki terminolojisine kaymaktadır. Buradaki kehanetlerin tümünde belirsizlik hâkimdir ve pasuklar birçok şekilde anlaşılabilir (*Daat Mikra*).

Gözlüyorum – İbranice *Aşurenu*. Ya da “*algılıyorum*” (*The Living Torah*).

Bir yıldız yükselecek Yaakov’dan... – Serbestçe “*yükselecek*” şeklinde çevirdiğimiz *Darah* sözcüğü, bir yaydan çıkan okun hareketini tanımlar. Bu da anılık ve hız belirtir. Tam çeviri “*fırlayacak*” şeklinde yapılabilir. Ya da “*güç toplayacak*” (*Daat Zekenim*).

Fiil aslında geçmiş zaman çekimlidir, ancak Bilam gelecek zamandan bahsetmektedir. Kehanetlerde geçmiş zamanın kullanılması *Tanah* boyunca sık rastlanan bir durumdur; zira peygamber gördüğü vizyonda, anlattığı olayın meydana gelişine tanık olduğu için, olay bitmiş gibi konuşur.

“*Yıldız*” başkalarının üzerinde yükselecek parlak bir şahsiyeti simgeler (krş. Ramban). Bilam, ileride Bene-Yisrael’in “yıldızının yükseleceği” bir dönemin geleceğini görmüştür. Onkelos bu pasuğun tefsirini şöyle yapar: “*Yaakov’dan bir kral çıkacağı ve Yisrael’den meshedilmiş bir hükümdar atanacağı zaman...*”. Böylece pasuktaki “*yıldız*” sözcüğü, Yaakov’un soyundan çıkacak olan bir kralı, “*asa*” da bir kralın herkesi egemenliği altına alıp kendisine tabi kılma gücünü (Raşi) ya da hükümdarlığı (İbn Ezra) simgeler (bkz. Bereşit 49:10). Yani Bilam’ın gördüğü yükselen yıldız, gelecekte tam egemen olacak bir Yahudi kralına yöneliktir (Raşi). Öte yandan Şet, Adam ve Hava’nın üçüncü oğludur (Bereşit 5:3) ve Noah onun soyundan geldiğine (Bereşit 5:6-29) [ve

יֵט וַיֵּרֶד מִיֶּעֶקֶב וְהָאֲבִיד שָׂרִיד מַעִיר: כַּוִּירָא

19-20

אֶת־עַמְלֶק וַיֵּשֶׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גֹּיִם עַמְלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדִי

אֲבִד: כֹּא וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשָׁבָךְ וְשִׁים

21

בְּסֻלַּע קִנְיָ:

karakterine işlemiş olan Yaakov/Yisrael düşmanlığını tarihin gelecek dönemlerinde en üst düzeyde ve aktif olarak gösterecek ulus Amalek'tir (*Resise Layla*).

Sonu, ebedi yıkımdır – Amalek, Yisrael'e saldırımayı göze alan ilk ulustur; ama sonu onlar tarafından yok edilmek olacaktır (Raşi; bkz. Şemot 17:14). Amalek'in yok edilmesi Tora'nın 613 emrinden biridir (bkz. Devarim 25:19). Kral Şaul zamanında bu emir neredeyse tamamen yerine getirilmiş, Kral Agag dışında tüm Amalek halkı kılıçtan geçirilmiştir (Şemuel I 15:3). Ama Şaul, Agag'ı bağışladığı ve Amalek soyunun devamına imkân tanıdığı için tahtından olmuş, daha ileri bir tarihte Agag'ın soyundan gelen Pers imparatoru başveziri Aman, Yahudiler'e zor zamanlar yaşatmıştır.

Bilam'ın kehanetlerinde sadece iki ulus için ebedi yok oluştan bahsedilmektedir Amalek ve Kitim (p. 24). Her ne kadar tarihin sonunda bütün uluslar büyük bir savaşla yıkıma uğrayacaklarsa da, tamamen yok olmayacaklardır. Ama bu iki ulus istisnadır. Amalek, Bene-Yisrael'e ilk saldıran, [Romalılar olduğu düşünülen] Kitim de Bene-Yisrael'in Erets-Yisrael'deki varlığına uzun bir sürgün dönemi için tamamen son veren halklar olduklarından, ebediyen yok olacaklardır (Sforno).

21. Keni'yi gördü – Keniler, Amalek'in yanında yaşayan bir kavimdi. Nitekim ilk Yisrael kralı Şaul, Amalek'e saldırmadan önce Keniler'i oradan ayrılmalari için uyarmıştır (Şemuel I 15:6). Bu nedenle Bilam Amalek'ten sonra Keniler'e geçmiştir.

Keniler'in kim olduğu konusunda farklı görüşler vardır. *Hizkuni*'ye göre bunlar Amon halkının bir koludur. Bereşit 15:19'da Keniler, Avraam'a vaat edilen uluslar arasında sayılmaktadır (bkz. o.a.). Raşi orada yaptığı açıklamada, Keni ile onunla birlikte sayılan Kenizi ve Kadmoni uluslarının topraklarının, Avraam zamanında henüz ortaya çıkmamış olan üç ulusa, Moav, Amon ve Edom'a

ait olacağını ve Yisrael'in burayı ancak tarihin sonunda ele geçireceğini belirtir. Bu durumda Keniler ya yok olmuşlardır ya da bu ulusların hâkimiyeti altında etkisiz bir konumdadırlar.

Keni, “Kayin'in soyu” anlamına gelir (bkz. s.p.). Ancak Kayin'in soyu Büyük Tufan'da tamamen yok olmuştur. Dolayısıyla olasılıkla kendilerini Kayin'le özdeşleştiren [ama gerçekte onun devamı olmayan] bir ulus söz konusudur. Bu, Midyan'ın bir kolu olabilir. Nitekim hem Kayin'in hem de [Midyaniler'in atası] Midyan'ın “Hanoh” isminde birer oğlu olmuştur (bkz. Bereşit 4:17 ve 25:4) – ki bu, Midyan'ın kendisini Kayin ile bağdaştırma isteği hakkında [teorik de olsa] bir ipucu olabilir (*Daat Mikra*). Bu ipucunu aramamızın nedeni, Moşe'nin kayınpederi Midyanlı Yitro'nun da, aynı zamanda “Keni” olarak adlandırılmasıdır (Şofetim 1:16) – ki bu, olasılıkla onun ait olduğu geniş ailenin ismidir (bkz. Şofetim 4:11). Bkz. Şemot 18:1 açık.

Bu da bizi Hahamlarımız'ın açıklamasına getirmektedir. “Keni”, Yitro ile ailesidir ve Bilam burada onlara seslenmektedir (*Targum Yonatan*; *Talmud* – *Sanedrin* 106a; Raşi; İbn Ezra). Amalek'ten sonra Keni'ye geçmiştir; zira Amalek nasıl Yisrael'e düşmanlığın simgesiye, Keni, yani Yitro da Yisrael'e yakınlığın temsilcisidir (*Daat Zekenim*). Yahudilik'i kabul etmiş ve tüm ailesini de Yahudilik'e getirmiş, böylece ailesi daha ileride Bene-Yisrael ile birlikte Erets-Yisrael'e yerleşmiştir (bkz. Yeşua 15:22, Divre Ayamim I 2:55). Bilam bu vizyonunda Yitro'nun soyunun eriştikleri yüksek mevkileri görmüştür. Nitekim *Talmud* (*Sanedrin* 106a) Divre Ayamim I 2:55'i açıklarken, Yitro'nun soyunun, Yeruslayim'in kapılarında [=yüksek yargı kurumlarında; yani *Sanedrin*'de] oturan büyük Tora bilginleri olduklarını kaydeder (aynca *Talmud* – *Sota* 11a, Raşi o.a.).

Sert – *Talmud* – *Sota* 46b. İbranice **Etan**. Ya da “güçlü”, “katı”, “sağlam”, “dayanıklı”.

[**Yere**]... **kur** – Alternatif olarak “ikametgâhın dayanıklı [yerde]”.

¹⁹ Yaakov'dan [biri] mutlak hükümdar [olacak],
Ve şehirden [son] kalıntıları da imha edecek.”

²⁰ [Bilam] Amalek'i gördü; meselini dile getirip [şöyle] dedi:

“Ulusların ilki Amalek,

Ama sonu, ebedi yıkımdır.”

²¹ Keni'yi gördü; meselini dile getirip [şöyle] dedi:

“İkametgâhını sert [yere],

Yuvanı kayanın içine kur.

19. Yaakov'dan [biri] – “Başka biri”. Yani bundan önce sözü geçen David'den farklı bir Yahudi kraldan bahsedilmektedir. Bu kral, Maşiah'tır.

Mutlak hükümdar [olacak] – Raşi; Radak, Şeraşim. İbranice **VeYerd**. Ya da “inecek” (*Targum Onkelos*).

Şehirden – Edom'un en önemli şehrinden (Raşi). Ya da “tüm şehirlerden”; nitekim David'in kumandanı Yoav Edom'da büyük bir zafer kazanmıştır (bkz. Melahim I 11:15-16; İbn Ezra). Ya da “dünyanın tüm şehirlerinden”. Bunu Maşiah yapacaktır (Ramban). Raşi'ye göre bu pasuk Roma egemenliğinin sonundan bahsetmektedir. Bu da tarihin sonunu tanımlamaktadır; zira Edom'un [fiziksel ya da manevi] devamı olarak kabul edilen Romalılar'ın sebep olduğu mevcut sürgün, Edom Sürgünü olarak tanımlanır ve Edom'un gücü tamamen kırıldığı zaman bu sürgün de sona erecektir (Ramban). Başka bir deyişle yeryüzünde artık Romalılar diye bir halk olmamasına ve Yahudiler başka ulusların da egemenliği altına girmiş olmalarına rağmen, mevcut sürgün Roma sürgünü olarak kabul edilir ve Maşiah'ın gelişi ile sona erecektir. Bununla ilgili olarak şöyle denmektedir: “[Maşiah] Denizden denize kadar hüküm sürecek” (Teilim 72:8) ve “Esav Evi'nden arta kalan kimse olmayacak” (Ovadya 1:18). Ovadya'daki pasukta söylenenle bizim pasuğumuzda söylenen, birbirine paraleldir. Edom'un en önemli şehrinden son kalıntılar da imha edildiği zaman, elbette aynı şey daha düşük öneme sahip şehirler için de geçerli olacaktır (*Leket Bahir*).

Yukarıda bir Yahudi kralının kazanacağı kesin başarılarından bahsedildiği söylenmiş, bu kralın bazı görüşlere göre David, bazılarına göre de Maşiah'ı kastettiği belirtilmişti. Rabenu Behaye, bu iki görüşü birleştiren bir *Midraş*'tan alıntı yapar. Buna göre pasukların bazı kısımları David'den, bazıları da Maşiah'tan bahsetmektedir. Şöyle ki: “Görüyorum onu – ama şimdi değil” – David; “Gözlüyorum onu – ama yakın değil” –

Maşiah. “Bir yıldız yükselecek Yaakov'dan” – David; “Ve bir asa kalkacak Yisrael'den” – Maşiah. “Ezecek Moav'ın bucaklarını” – David (bkz. Şemuel II 8:2); “Çökertecek tüm Şet-oğullarını” – Maşiah (Teilim 72:8). “Edom fetih arazisi haline gelecek” – David (Divre Ayamim I 13:18); “Seir fetih arazisi olacak düşmanlarına – ve Yisrael başarı kazanacak” – Maşiah (bkz. Ovadya 1:21).

[Son] Kalıntıları – “Canlı kalabilenleri” (Ramban). Ya da “şehirden kaçabilenleri” (*Septuaginta*).

20. Amalek'i gördü – Bir olasılığa göre, Bilam Amalek'i gerçekten fiziksel olarak görmüştür; zira bulunduğu yüksek yer, Amalek ulusunun oturduğu bölgeyi bile görebilmesini sağlamaktadır (Ramban; Raşbam). Diğer görüşe göre ise burada peygambersel bir vizyondan bahsedilmektedir (Raşi; İbn Ezra). Bilam, Amalek'in gelecekteki yıkımını görmüştür.

Ulusların ilki Amalek – İbranice **Reşit Goyim Amalek**. **Reşit** sözcüğü “başlangıç” ya da “itibar” ifade edebilir. Ancak bunların ikisi de Amalek için doğru değildir; zira ondan önce de uluslar olmuştur; ayrıca Amalek “muteber” olmaktan uzaktır. En basitinden, Amalek'in annesi Timna, babası Elifaz'ın karısı bile değil, sadece odalığıydı (bkz. Bereşit 36:12 açık.; *Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Dolayısıyla burada itbardan bahsediliyor olamaz. Amalek, Mısır'dan yeni çıkmış olup uğruna yapılmış mucizeler nedeniyle tüm ulusların çekinmekte olduğu Bene-Yisrael'e saldırmayı göze alan “ilk ulustur” (*Targum Onkelos*; Raşi). Alternatif olarak, Amalek, askeri cesaret açısından ön sıradadır; zira yenileceğini bile bile Bene-Yisrael'e saldırmayı göze almıştır. Nitekim Moşe'nin Yeşua'ya savaşması için adamlar seçtirmiş, yorulana kadar dua etmiş, savaş sonrasında da “Tanrı mucizemdir” diyerek bir *mizbeah* kurmuş olması, söz konusu zaferi büyük bir mucize olarak gördüğüne işarettir (Ramban; bkz. Şemot 17:8-16). Bir başka alternatifte göre yakın dönem otoriteleri, Amalek'in, Esav'ın soyunun “başlıca temsilcisi” olduğu üzerinde dururlar. Zira Esav'ın

כַּב כֵּן אִם־יִהְיֶה לְבַעַר קֵין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֵּר:

22

כַּב וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמֵן אֵל: כַּד וְצִים מִיָּד

23-24

כַּתִּים וְעַנְן אֲשׁוּר וְעַנְו־עֶבֶר וְגַם־הוּא עַד־י אֲבָד:

Yişmael'in soyundan gelen bir kabile olabileceği üstünde durur. Ona göre, Adam'ın oğlu Kayın'ın payına düşmesi gereken, ama onun soyunun Tufan'la birlikte tamamen yok olması sonrasında sahipsiz kalan bölgelere bu kabile yerleştiği için, bu isimle anılmaktadır. [Öte yandan Keniler'den Yişmael doğmadan önce Avraam'a bahsedildiğini görüyoruz (Bereşit 15:19). Belki iki farklı toplumdaki bahsediliyordu. Belki de Kayın'ın payına düşmesi gereken, ama daha sonra Avraam'a bahsedilen Keniler'in oturduğu bölgeye, onların ortadan kalkmasıyla söz konusu Yişmaeli kabilesi yerleşmiştir. Başka olasılıklar da olabilir.]

Asur – İbranice **Aşur**. Bkz. Bereşit 2:14, 10:11. Asur medeniyeti, tarihin ileri aşamasında tüm ortadoğuyu egemenliği altına almış, büyük nüfus değişiklikleri yaparak halkları birbirine karıştırmıştır (Melahim II Perek 16 v.d.).

23. Vah! Kim hayatta kalacak... – Raşi'ye göre bu sözler sözlük anlamıyla değerlendirilmemelidir; zira Asur'un fetih süreci sırasında katliamlardan çok nüfus mübadeleleri yaşanmıştır. Asurlular'ın politikası tüm halkları birbirine karıştırıp ulusal kimlikleri silmekti (*Talmud* – *Berachot* 28a). Bilim bu yüzden "Kim, Asur'un fetih döneminde yaşayıp da Tanrı'nın sürgün ve kimliğini kaybetme kararından kendini kurtarabilecek?" demektedir (Rabenu Behaye; krş. İbn Ezra).

Alternatif olarak "Eyvah! [Asur kralı kendisini] tanrı yerine koyduğu zaman kim hayatta kalacak?". Bu açıklama Asur kralının "Tüm bu ülkelerin ilahlarından hangisi ülkelerini benim elimden kurtarmış ki, Aşem Yeruşalayim'i benim elimden kurtaracak!" (Yeşayau 36:20) şeklindeki kendini bilmez sözlerine dayalıdır (İbn Ezra). Benzer şekilde "Kendisini ilah yerine koyana vah olsun!" (*Talmud* – *Senedrin* 106a).

Öte yandan diğer bazı otoritelere göre bu sözler Maşiah dönemi öncesindeki büyük karmaşaya yöneliktir (Sforno). *Pirke DeRabi Eliezer* bu dönemde Yişmael'in soyunun güçleneceğini ve tüm dünyada birçok acının kaynağı olacağını

yazar. Bu durumda pasuğun sözleri de gerçek anlamıyla değerlendirilebilir [Ancak bu durumda bile sözler abartılıdır; yani bu dönemde de herkes yok olacak değildir. Sadece meydana gelecek birçok ölüm nedeniyle çekilecek büyük acılar vurgulanmaktadır].

Ya da "Tanrı, kral Maşiah'ın eline tüm Şet-oğullarını verdiği zaman yaşayacaklara yazık!" (Raşbam; *Daat Zekenim*). Ya da "Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın çocuklarını kurtaracağı dönemde yaşayacak halklara vah olsun. Birbirleriyle yakınlaştıklarında aslan ve dişi aslan arasına giysisini koymaya kim cüret edebilir?" (*Talmud* – *Senedrin* 106a; *Daat Zekenim*). Ya da "Tanrı'nın yıkımından sonra kim hayatta kalacak?" (*The Living Torah*).

24. Kitim diyarından – İbranice **Yad**. Tam anlamıyla "el"; ancak buradaki anlam "bölge", "mıntıka" şeklindedir. Alternatif olarak "limanlarından" (Saadya Gaon).

Kitim, Noah'ın oğlu Yefet'in oğlu Yavan'ın oğullarından birinden türemiş bir ulustur (Bereşit 10:4. Ayrıca bkz. Yeşayau 23:1, 23:12, Yirmeyau 2:10, Yehezkel 27:6). İbn Ezra'ya göre de burada Helenistik Yunanlılar'dan bahsedilmektedir. Başka bir görüşe göre Kitim bir ada halkıdır (krş. Yehezkel 27:6). Hatta Kıbrıs'taki eski Kitia (bugünkü Larnaka) limanının bu halkın merkezi olduğu söylenir. Dolayısıyla halk "Kıbrıslılar" olabilir (Saadya Gaon; *Daat Mikra*). Başka kaynaklara göre Kitim'in asıl yurdu İtalya'dır ve *Sefer Ayaşar*'ın belirttiği üzere Kitim, Romalıların atasıdır (*Targum Onkelos*). Raşi de bu görüştedir.

Peygamber Daniel bir vizyonda, dört yaratık gördüğünü belirtir ve yaratıkları betimler (Daniel Perek 7). Bu dört yaratık, tarih boyunca Bene-Yisrael'e üstün gelerek onları sürececek olan dört farklı krallığı temsil eder. Bunların dördüncüsü, tarihin sonunda Bene-Yisrael tarafından yenilgiye uğratılana kadar etkili olacaktır. Söz konusu dördüncü hayvan, son sürgünden sorumlu olan Roma'dır. Raşi görüşünü güçlendirmek için bunu bir dayanak olarak sunar.

²² [Korkma!] Zira Kayın harap edilecekse [bile]
Ne [zamana] kadar esir tutacak ki seni Asur?"

²³ Ve meselini dile getirip [şöyle] dedi:

"Vah! Kim hayatta kalacak [Tanrı'nın] bunları yerine getirmesinden sonra!

²⁴ Kitim diyarından büyük gemiler [gelecek],

Asur'a zulmedecek, Ever'e zulmedecek.

Ama o da ebediyen yok olacak."

... **Yuvanı kayanın içine kur** – Alternatif olarak "Güçlü hisarlarla çevrili bir şehirde yuvan" (*Targum Onkelos*). "Yuva" anlamındaki sözcük "**Ken** – Kış Yuvası"dır. **Kayın-Keni** sözcükleriyle benzerlik taşıdığı için özellikle kullanılmıştır (*Sforno*).

Bilam'ın Keni'ye yönelik sözleri hakkındaki çevirimiz Ramban'ın açıklaması doğrultusundadır. Buna göre Bilam, Keni'ye seslenerek ikametgâhını sağlam bir yere, yani Bene-Yisrael'in yanına kurmasını telkin etmektedir. Bilam gelecekte Asurlular'ın ortadoğuyu tümüyle ele geçireceğini görmüştür. Bu olduğu zaman Keni de topraklarını kaybedecek ve Asur'un tüm ulusları birbirine karıştırma politikasıyla ortadan kalkma tehlikesi yaşayacaktır. Ama eğer Bene-Yisrael'e katılırsa, Asur'un sürdüğü on Yisrael kabilesiyle birlikte sürüle bile, bu sürgün ne zamana kadar sürebilecektir ki? Tıpkı bir gün tüm kabilelerin geri gelecek olmaları gibi, Keni de yurduna dönebilecektir. Ama Amalek'le birlikte yaşamaya devam ederse, onun sonu da Amalek gibi ebediyen yok olmaktır.

Başka görüşlere göre burada Keni ulusuna yönelik sert sözler vardır: "İkametgâhını dayanıklı yerde, yuvanı kayalarda kurduğun için belki kendini sağlamda sanıyorsun. Ama düşündüğün gibi olmayacak. Kayın harap edilecek! Asur imparatorluğu gelip seni esir edecek ve sürecek" (*Raşbam*). "Yuvanı yüksek kayalara kursan bile oradan ineceksin" (*Rabenu Behaye*). "*Kayın'ın harap edilme vakti geldiği zaman, Asur kendisini sana saldırmaktan ne zamana kadar alıkoyacak ki!*" (*Hizkuni; The Living Torah*). Bu görüşler olasılıkla Keni'yi Yitro ile bağdaştırmayan görüşleri takip etmektedir. Ancak kaynaklarımızda Asurlular'ın Keni adlı bir ulusu sürdüğüne dair herhangi bir kayıt olmadığını da kaydetmek gerekir [Dolayısıyla ya bu olmuştur, ama kaydedilmemiştir, ya da Keni, sıradaki paragrafta kastedildiği gibi başka bir ulusun {olasılıkla Bene-Yisrael'in} içinde kaynamıştır].

Alternatif bir çeviri şöyle yapılabilir: "İkametgâhın sağlam ve yuvan bir kayanın içine kurulu. Öyle ki,

Kayın tahribata uğrayacaksa bile Asur seni nereye kadar tutsak edebilir?" Raşi, Bilam'ın sözlerini Yitro'ya yönelik söylenmiş olarak açıklar [Amalek ve Yisrael hakkında söylediklerinden farklı olarak, Bilam burada birine hitap edercesine ikinci tekil şahsa seslenmektedir (*Gur Arye*)]. Önce de belirtildiği üzere Yitro ve Bilam, geçmişte Paro'nun danışmanlarıydı (*Talmud – Sota* 11a; bkz. 22:11 açık.). Bilam bu eski meslektaşına seslenmektedir: "Hayret ediyorum böylesi bir konumu nereden elde ettiğine! Sen de benim gibi, [vaktiyle Yisrael'in baş düşmanı olan] Paro'nun danışmanı değil miydin? Ama görüyorum ki şimdi Yisrael'in sağlam ve güçlü hisarına kurulmuşsun! Ne mutlu sana ki böylesi bir güçle kendini sağlama aldın; zira bu şekilde hiçbir zaman yeryüzünden yok olmayacaksın. Gelecekte On Kabile ile birlikte sürülse ve yerleşim yerin tahrip olsa bile bu ne kadar kötü olabilir ki? Seni nereye kadar sürebilir Asur? [On Kabile'nin sürüldüğü (*Melahim II 17:6*)] Halah ve Havor'a kadar mı? Öyle olsa bile bu yeryüzünden silinmek değil, sadece bir yerden bir yere taşınmaktan ibaret. Sonunda sen de diğer sürgünlerle birlikte geri döneceksin" (*Raşi; krş. Talmud – Sanedrin 106a*).

Bir başka alternatif: "Yitro; sen ikametgâhını Yisrael ile birlikte 'sert yerde' kurdun – çölde, verimsiz bir yerde. Bu nedenle yuvan da, onlarımla birlikte yüksek kayalarda olacak" (*Sforno*).

Or *Ahayim* "**Etan – Sert**" sözcüğünün, ilk Yahudi olarak kabul edilen Avraam Avinu'ya, "**Sela – Kaya**"nın ise Tora konusunda sert ve ödün vermeyen karaktere sahip Moşe'ye işaret ettiğini belirtir. Avraam tüm *Gerler*'in babasıdır – dolayısıyla Yitro da bir *Ger* olduğu için ikametgâhını Avraam'ın yanında yapmış sayılır. Ayrıca "yuvasını", yani [ismi "dişi kış" anlamına gelen] kızı Tsipora'yı Moşe'ye – "kayaya" – vermiştir.

22. Kayın – Adam'ın oğlu Kayın ile aynı isimdir, ama burada Keniler'in yaşadıkları ve onlara bu ismi veren bölgenin adı olarak kullanılmaktadır (*krş. Hizkuni*). Rabenu Behaye, Keniler'in

25 כֹּה וַיִּקָּם בַּלֵּם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמַקְוֵמוֹ וְגַם-בִּלְקָהּ הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: פ
1 א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחֲלֵה הָעָם לְזִנוּת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב:

anlamıştır. Bu nedenle Balak'a Yahudi erkekleri ahlaksızlığa ve bu yolla putperestliğe cezabetmesini öğütler.

Gerçekten de bu bölümde anlatılan fuhuş, aslında Moav kızlarının kendi fikirlerinin bir sonucu değil, Bilam'ın verdiği tavsiye üzerine Moav [ve Midyan] büyüklerinin kendi kızlarını kendi elleriyle göndermeleri sonucunda gerçekleşmiştir. Bu son derece sarsıcı bir durumdur ve nefretin insanları kendi çocuklarını bile ahlaksızlığa rahatça teslim hatta teşvik etmeye kadar götürebileceğini göstermektedir (krş. Ramban).

Burada olayı başlatanlar Moaviler olarak tanımlanmaktadır. Ancak aşağıda gördüğümüz kadarıyla Midyaniler de işin içindedir. Hatta biraz ileride Tanrı, Bene-Yisrael'e karşı sinsice davrandıkları için Midyaniler'den intikam alınmasını emredecektir (p. 16-18; 31:2) [ama Moaviler'e karşı böyle bir emir görmüyoruz. Bunun nedeni Tanrı'nın Moav'a saldırmama konusundaki emri olabilir (Devarim 2:9). Ama belki de] Bene-Yisrael'in tuzağa düşürülmesinde asıl başrolü oynayanlar Midyaniler'dir. Rabi Şemuel David Luzzato (=Şadal) da kendi görüşünü şöyle sunar: "Anladığımı kadarıyla [Bene-Yisrael] en başta sadece [Moav kızlarıyla] ahlaksızlık ettiler, sonra da bunun devamı olarak kadınlar onları [kendi putları için yapılan kurbanların etiyle gerçekleştirilen] ziyafetlerine davet ettiler; o zaman onların ilahlarının önünde eğilerek kızlarla birlikte Baal Peor'a yönelik ibadeti gerçekleştirdiler... Ama Moaviler'in açısından burada sinsi bir tasarı yoktu [sadece o dönemde savaş sırasında kızların düşman ulusun askerlerini baştan çıkarma taktiğini (bkz. Devarim 21:13 açık.) uygulamışlardı; ama Bene-Yisrael'i bunun ötesinde putperestliğe de sürüklenme şeklinde sinsi bir niyetleri yoktu]... Ama daha ileri aşamada Midyaniler [kendi aralarında bulunan Bilam'ın önerisiyle] sinsice davranarak, Bene-Yisrael'e günah işletmek için, [Moavlı kızlara göre] daha mazbut ve önem sahibi olan kendi kızlarını ahlaksızlığa teşvik ettiler." Şadal'ın bu görüşü doğrultusunda Bilam tüm bu planı önermiştir; ama bu öneriyi Balak'a değil (krş. 24:14), Midyaniler'e iletmıştır. [Olayda Midyan ve Moav kızlarının farklı rolleri konusundaki bir başka açıklama için bkz. p. 3 açık., *Baal Peor'a bağlandı* k.b.] Bu olay, Bamidbar perşası içinde okuduğumuz, Bene-Yisrael'den kalabalık bir kitlenin ceza-

landırıldığı diğer tüm olayların en sonuncusudur ve diğerlerinden temel bir farkı vardır. Burada 24.000 kişinin ölümüne yol açan ceza nitelikli salgın da, diğer cezalara göre farklı ve oldukça büyük boyuttadır. Halk bu olayda su ve yiyecek eksikliği nedeniyle Moşe'ye şikâyet etmekte değildir. Erets-Yisrael'in fethinde doğabilecek zorluklar da değildir sorun. Hatta Koenlik ya da liderlik sorunu da yoktur. Buradaki sorun çok daha alçak düzeydedir; tensel dürtüler, cinsel ahlaksızlık ve onun yol açtığı diğer zincirleme tepkimeler: kültürel ve manevi asimilasyon; ve sonunda putperest tapınma. Tora'nın metni buradaki olayı gözle görülür bir kapalılıkla anlatmakta [örneğin ilk pasukta Moav kızlarından bahsetmişken, sonra p. 6'da birden Midyanlı bir kızı sahneye çıkarmakta] ve diğer ipuçlarını bulmayı, bunları birbiriyle bağlayıp resmin bütününe ortaya çıkarmayı okuyucuya [daha doğrusu Tora'yı derinlemesine analiz eden Tora öğrencisine] bırakmaktadır (*Daat Mikra*). Şu bir gerçektir ki, Yahudiler'e tarih boyunca en çok zarar veren düşmanın – asimilasyonun – vurduğu ilk darbe budur. Ve bu, son derece ölümcül bir darbedir.

1. **Şitim'de** – Burası Moav Ovaları'nda yer alan ve Yoel 4:18'de ismi geçen Şitim ırmağıdır (*Sefer Ayaşar*). **Şitim**'in sözcük anlamı "*akasya*"dır (bkz. Şemot 25:5); bu nedenle bazıları burasını Akasya Koruluğu olarak tanımlar (krş. Saadya Gaon). Olasılıkla buranın asıl ismi Avel Aşitim'dir (bkz. 33:49) [ancak "Şitim Matemi" anlamındaki bu isim, burada anlatılan olaydan sonra verilmiş de olabilir]. Bu yerin ismi Bilam'ın denemesini hatırlatan başka bir pasukta da geçmektedir (Miha 6:5). Josephus Flavius burayı kendi zamanında "Abila" ismini taşıyan bir yerle tanımlar – ki bu sözcük Avel Aşitim ismini çağırıştır. Söz konusu yer Yarden nehrinden 11km. kadar uzaktadır. Olasılıkla, Yeriho'nun karşısındaki al-Kafrayn adlı verimli vadiden bahsedilmektedir (*Daat Mikra*).

Bene-Yisrael'in Erets-Yisrael'e girmeden önceki son durağı burasıdır ve Moşe öldükten sonra Yeşua Erets-Yisrael'e casusları buradan göndermiş (Yeşua 2:1), fetih hareketi de buradan başlamıştır (Yeşua 3:1. Bkz. 22:1 açık.). Yani o zamana kadar Bene-Yisrael bu noktada kalmışlardır (Raşi; İbn Ezra; bkz. 33:49).

²⁵ Bilam kalkıp gitti ve yurduna döndü. Balak da yoluna gitti.

25

[107. Yisrael, Moav'la Günah işliyor]

¹ Yisrael Şitim'de yerleşmişti. Halk Moav kızlarıyla ahlaksızlığa başladı.

Aslında Kitim, önce de belirtildiği gibi Yavan'ın soyundandır – ki Yavan, Eski Yunanlılar, Daniel'in vizyonundaki üçüncü yaratıktır. Ancak Kitim bu soydan ayrılıp kendi içinde İtalya yarımadasında güçlü Roma İmparatorluğu'nun merkezini kurmuştur (Ramban).

Büyük gemiler – Ya da “savaş gemileri” (*The Living Torah*). Bkz. Daniel 11:30. Ayrıca bkz. Yeşayau 33:30, Yehezkel 30:9.

Asur'a zulmedecek – Bilam, Asur'un fetih hareketinden bahsettiği için, onların sonunun da geleceğini söylemektedir. Kitim adlı ulus büyük gemilerle ortadoğuya gelecek, Asur hâkimiyetine son verecektir.

Ever'e zulmedecek – Ever, Noah'ın oğlu Şem'in torunudur (bkz. Bereşit 10:21, 10:24), dolayısıyla Kitim ulusu Asur'un yanında diğer Sami kökenli uluslara da hükmedecektir (*Targum Yonatan*). Öte yandan “İbrani” isminin kökü Ever'dir; dolayısıyla Ever özelde Bene-Yisrael'i tanımlar. Böylece pasuk bir görüşe göre Romalılar olan Kitim'in Bene-Yisrael'e zulmedeceğini söylemektedir (Ramban). Bazılarına göre ise **Ever** bir özel isim değil, “öte” anlamındadır ve Fırat nehrinin ötesindeki, doğu tarafındaki ulusların da Kitim ulusu tarafından yenilgiye uğratılacağı söylenmektedir (*Targum Onkelos*; Raşi). Ama pasuğun sonunda belirtildiği üzere, nihayet Kitim de yok olacaktır (*Daat Zekenim*).

25. Kalkıp – Bilam kalkmıştır; çünkü kehanetlerini dile getirirken yere kapanmış ve transa girmiş haldedir (İbn Ezra; Rabenu Behaye; bkz. p. 4 açk.).

Yurduna döndü – Tam çeviriyle “yerine döndü”. Bilam bu olaydan sonra büyücülük kariyerine geri dönmüştür. Zira belirtildiği üzere, bu dönem boyunca tecrübe ettiği peygamberlik düzeyi tamamen Bene-Yisrael'in onurunaydı (Rabenu Behaye). Alternatif olarak anlam “yurduna dönmek üzere yola çıktı” şeklinde de değerlendirilebilir. Zira bu, Bilam'la olan son görüşmemiz değildir. Biraz ileride Bilam, Midyan savaşında düşman saflarında yer alacak ve öldürülecektir (bkz. 31:8). Ramban, p. 18'deki açıklamalarında, Bilam'ın yolunun üstünde olan Midyan'da bir süre kaldığını ve bu nedenle savaşta öldürüldüğünü belirtir.

❧ Sonuç. Mısır'dan çıkan Bene-Yisrael, kırk yıllık yolculuklarının sonunda Erets-Yisrael'in kıyısına ulaşmışlardır. Erets-Yisrael'i ele geçirmeleri doğal yollarla mümkün değildir; zira onlar ulusların en küçüğüdür (Devarim 7:7). Nitekim tüm yolculuk boyunca elde ettikleri zaferler tamamen Tanrı'nın mucizelerine bağlıdır; Yeoşua kitabında da görüldüğü üzere, Erets-Yisrael'i ele geçişleri de bundan farklı olmayacaktır. Yine de Tanrı prensip olarak mucizeleri bile asgari düzeyde tutmaya özen gösterdiğinden, “doğal” bir yöntemi ön planda tutmuştur. Yisrael'in zaferlerinde ün kazanmasını ve etrafına korku salmasını sağlamış, böylece diğer ulusların direncini en baştan itibaren kırmıştır. Bunu birçok yerde görüyoruz (bkz. Şemot 16:16, Devarim 2:25, Yeoşua 2:9). Durumu gören Balak, bu korku salma gidişatına engel olmak üzere farklı bir yol denemiş, o dönemde tüm yabancı ulusların çok büyük güçler atfettiği Bilam'a başvurmuştur. Böylece belki Bilam onlara lanet okuyarak Bene-Yisrael'in gücünü kıracaktı. Dahası, lanet hiçbir işe yaramasa bile, diğer ulusların, Bilam'ın Bene-Yisrael'e beddua ettiğini duymaları bile yeterli olacak, halkın salmış olduğu korkunun etkisini ortadan kaldıracaktı. Öyle ya, eğer *Bilam* lanet ettiyse, onların gözünde artık korkacak bir şey olmayacaktır. İşte Balak bunu kullanmak istemektedir.

Ancak Tanrı, hiçbir işe yaramayacak bir lanete bile izin vermeyip, üstüne Bilam'ın Bene-Yisrael'i mübarek kılmasını sağlayınca, Balak'ın düşündüğü etkinin tam tersi gerçekleşmiştir. Sonuçta Balak'ın büyük ümit bağladığı ortaklık bozulmuştur. Tora, Balak ve Bilam'ın birbirlerinden ayrıldıklarını söylemekte, Bilam'ın Balak'a bir öneride bulunduğunu belirtmekte ama verdiği önerinin içeriğini açıklamamaktadır. Yine de olayın devamını sıradaki bölümlerde öğreneceğiz (25:1 ve 31:16) (*Daat Mikra*).

25.

1-6. Bilam'ın planı. Yisrael'i lanetlemede tamamen başarısızlığa uğrayan Bilam'ın son bir umudu kalmıştır. Çadırların insanların birbirlerinin özel hayatına saygı göstereceği, aile hayatının kutsal bir düzeyde yaşanacağı şekilde düzenlenmiş olmasından etkilenmiş olan Bilam, cinsellik ahlakının Yahudi kutsiyetinin temeli olduğunu ve Tanrı'nın ahlaksızlığa hoşgörü göstermediğini

2 ב וּתְקַרְאֵן לָעֵם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֱלֹהֵיהֶן:
3 ג וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:

başlar. Ancak kızların buna yanaşmadan önce şartları vardır. Bir Peor heykelciği çıkarırlar ve erkeklerin ona ibadet etmelerini şart koşarlar (bkz. s.p. açk.). Böylece bir taşla iki kuş vururlar: Sadece iffetli Yahudi halkının içine ahlaksızlığı başarılı bir şekilde zerk etmekle kalmazlar, onları putlara ibadet etmeye de ikna ederler (*Sifre* 131; *Talmud – Sanedrin* 106a; Raşi). Bunlar son derece ciddi günahlardır (bkz. *Vayikra* 22:32 açk.).

Bu olayda şarap önemli bir rol oynadığı için, daha ileride *Koen Gadol* ve *Sanedrin* lideri olacak olan Pinehas, Yahudiler'e ait olmayan şarabın içilmesini yasaklamıştır. Hatta olayın ve olasılıkların ciddiyeti nedeniyle yasak o kadar ağırlaştırılmıştır ki, Yahudi olmayan bir kişi bir şaraba [ya da üzümünden mamul herhangi bir sıvıya] açık olduğu zaman sadece dokunsa bile, bir Yahudi'nin bu şarabı içmesi yasaktır [ortamın ahlaksızlığı davet eder nitelikte olup olmasının da bir etkisi yoktur. Yasak bir kez konduktan sonra artık her ortamda ve her durumda geçerlidir]. Bu karar Moşe Rabenu'nun onayıyla ve yetmiş ileri gelenin katılımıyla, Tanrı'nın, On Emir levhalarının üzerinde yazılı olan Açık İsmi'nin telaffuz edilmesiyle alınmıştır. Böylelikle Yahudi olmayanların şarabından içmek her ne kadar Hahamlar'ın öngördüğü bir kural niteliği taşıyorsa da, Tanrı'nın Açık İsmi telaffuz edilerek alınmış çok katı bir karardır ve bu sınıftaki diğer kararların en katısidir (*Meam Loetz*).

[**Hep birlikte**] – Hem Yisreeli erkekler hem de Moavlı kızlar (İbn Ezra)

3. Baal Peor'a bağlandı – İbranice *Vayitsamed*. Tam çeviriyle “bitiştii”. İbn Ezra'ya göre: “yabancı kadınlarla birlikte Baal Peor ibadetine bitiştii”. Baal Peor, daha önce ismi geçen Peor adlı bu yerde (23:28) bulunan bir puttur.

Önceki pasukta “ilahlara eğildiler” dendiikten sonra Baal Peor'a bağlanmaktan bahsetmek gereksiz bir tekrar değil midir? Ayrıca mutlaka bir tekrar yapılması gerekiyorsa putun ismini önceki pasukta açıklayıp, daha genel bir kullanım olan “ilahları” sözcüğünü bu pasukta söylemek daha mantıklı olmaz mıydı? Raşi açıklar: “Herhangi” bir putun önünde eğilmek putperestlik yasağının ihlali anlamına gelir. Ancak bunun yanında bazı putların, diğer putlardaki tapınma yöntem-

lerinden farklı olan kendilerine özgü tapınma şekilleri varsa, bunu yapmak da yasaktır – bu, ilk bakışta putun aşağılanması anlamına gelen bir davranış olsa bile. Burada günahkârlar putun önünde eğilmekle kalmamış, bunun ötesinde Baal Peor adlı putun özel tapınma şeklini gerçekleştirecek “ona bağlanmışlardır” da. Bu nedenle ilk pasukta genel ihlal, ikincisinde de Baal Peor'a özgü ihlalden bahsedilmektedir.

Baal Peor'a bu ismin verilmesinin nedeni, kendine has tapınma şekliydi. Bu işlem, kişinin putun önünde büyük ihtiyacı gidermesi şeklindeydi. Bunu yaparken vücudun mahrem kısımları açığa çıkarıldığı (“*Paar* – *Geniş Bir Şekilde Açmak*” kökü) için, put da Baal Peor olarak adlandırılmıştır (*Sifre*; *Talmud – Sanedrin* 60b ve 64a; Raşi). Bu durum, Bene-Yisrael'i günaha teşvik eden kızların işini de kolaylaştırmıştır. Şarabın etkisiyle dürtüleri uyanan erkekler, kızlardan ilişkiye razı olmalarını istediklerinde kızlar önce çıkardıkları puta tapma şartını koşmuşlar, erkekler “Ama ben Yahudi'yim” cevabını verince de kızlar “Ne fark eder? Alt tarafı ihtiyaç gidereceksin” demişlerdir. Erkekler de “bu tapınma bile olsa, nasılsa aşağılayıcı bir davranış” düşüncesiyle hayatı günahı işlemişlerdir (*Sifre* 131; *Talmud – Sanedrin* 106a; Raşi).

Bu garip tapınma şekli akla bir soruyu getirmektedir ve sorunun cevabı, bu bölümdeki başka zorlukların çözümünü de beraberinde getirecektir. Söz konusu soru *Midraş*'ın (*Yalkut Şimoni*) anlattığı bir olaydan kaynaklanır. Bu olay, çok ağır hastalığa yakalanmış Yahudi olmayan bir kadınla ilgilidir. Kadın, iyileştiği takdirde dünyanın tüm putlarına tapacağına dair adakta bulunur ve iyileşince bulabildiği tüm putlara ibadet etmek üzere yola çıkar. Sıra Baal Peor'a gelince, normal bir kurban yapmaya kalkışır; ama oradaki rahipler kadına bu puta özel tapınmak için öncelikle laksatif özelliği olan belirli bir bitkiyi yemesi, biraz şarap içmesi sonra da putun önünde büyük ihtiyacı gidermesi gerektiği açıklamasında bulunurlar. Kadın bunu duyunca isyan edip “Böyle bir puta tapmaktansa tekrar hasta olurum daha iyi!” der ve oradan ayrılır. Durum böyle ise, soru açıktır: Bene-Yisrael nasıl olmuş da, bu putperest kadının bile kabullenemediği böylesi garip ve aşağılık bir tapınma şeklini kabul edebilmişlerdir?

² [Kızlar] Halkı, kendi ilahlarına [edilen] kurbanı davet ettiler. Halk yedi ve [ardından, kızlarla birlikte, onların] ilahlarına eğildiler.

³ Yisrael Baal Peor'a bağlandı ve Tanrı'nın öfkesi Yisrael'e karşı alevlendi.

Hahamlarımız bu yerin ismini Bene-Yisrael'in buradaki aptalca davranışlarıyla (*Şetut*) da açıklarlar (*Talmud – Sanedrin* 106a).

Halk – İbranice **Am**. Tora bu sözcüğü kullandığı zaman halkın düşük konumuna, ya da halk içindeki düşük konumlu kişilere dikkati çeker (Rabenu Behaye; krş. 11:1).

Moav kızlarıyla – Ya da “*Moav kızlarının ardından*” (*Targum Onkelos*). “Dalı havaya at, kökü üstüne düşer.” Cinsel ahlaksızlık Moav'ın kökünde vardır. Bu ulusun atası Moav, Avraam'ın yeğeni Lot'un kendi büyük kızıyla en- sest ilişkiye girmesi sonucu doğmuştur. Kız bundan utanç bile duymamış, oğluna “babadan” (*MeAv*) anlamına gelen Moav ismini vermiştir (Bereşit 19:37). Moav halkı da cinselliğin herhangi bir kutsiyeti olmadığını ve amaca ulaşmak için ucuz bir silah olarak kullanılabileceğini ahlaksızca gösterircesine kızlarını fuhuşa göndermişler, kızlar da Bene-Yisrael'i günaha sokma amacıyla süslenip püslenmişlerdir (Rabenu Behaye).

Tora burada sadece Moav kızlarından bahsediyor olmasına rağmen, bu peraşanın başındaki Moav-Midyan ittifakının burada da devam ettiğini görüyoruz. Zira Şimon kabilesi başkanı Zimri'nin birlikte günah işlediği kız, bir Midyan prensesidir (bkz. p. 6, p. 14-15). Dahası, pasuklardan görüldüğü kadarıyla olayı Moav kızları başlatmış olsalar da, asıl başrolde olanlar Midyan kızlarıdır (bkz. 31:2, 31:15-16) (Josephus, *Eski Dönemler* 4:6:7; krş. *Talmud – Baba Kama* 38a-b; p. 18, Ramban o.a.; Abravanel, Malbin).

Ahlaksızlığa başladı – Tam çeviriyle “*fuhuşa başladı*”. İbranice **Vayahel**. Ya da “*fuhuşla başladı*”. Burada işlenen günah zinciri fuhuşla “başlamış” ve putperestliğe kadar ilerlemiştir. Bu, tam da Tora'nın tanımladığı türdeki bir zincirdir (Sforno): “*Sakın Ülke'nin oturanları ile antlaşma yapma! [Aksi takdirde, onlar] Kendi tanrılarının peşi sıra çarpıkça davranıp tanrıları onuruna kesim yaptıklarında, [birisi] seni çağırır, sen de [sakınca görmeyip] onun kurbanından yersin. Sonrasında oğullarını onun kızlarıyla evlendirirsin. Nihayet, onun kızları kendi tanrılarının peşi sıra çarpıkça davranırlar, senin oğullarını da tanrılarının ardından çarpıklığa sürüklerler!*” (Şemot 34:15-16). *Talmud*'da vurgulandığı üzere “Yetser Ara'nın [=Kötü Dürtü'nün] sanatı böyledir. Bugün

insana ‘şöyle yap’ der; ertesi gün de ‘böyle yap’ der. Ta ki sonunda ‘puta ibadet et’ diyene ve o kişi bunu yapana kadar” (*Talmud – Şabat* 105b). Eski dönemlerde neredeyse her zaman cinsellik ve tensel zevk teması üzerine kurulu olan putperest tapınma, tehlikeli çekiciliğiyle Yisrael'in özel ve yegâne inanç yolu için sürekli bir tehlike oluşturmıştır. Günümüzde belki aktif ve açık bir putperestlik yoktur. Ama fiziksel zevk ve güzellik, evliliğin kutsal bağı içinde olmadığı sürece, hâlâ Yahudiler için en büyük tehlikelerden biri – hatta belki en tehlikelisidir. Yahudilik'in devamı, sağlam ve kutsal aile bağı içinde, yüksek ahlaklı bir ortamda oluşturulacak yeni nesillerle mümkündür. Bu standartları korumamak, bir gelecek olasılığını ortadan kaldırır.

Alternatif olarak **Vayahel** sözcüğü “**Hol** – **Kutsal Olmayan**” sözcüğüyle bağlantılı da olabilir. Bu durumda anlam “*fuhuş nedeniyle kutsiyetini kaybetti*” şeklinde olur (*Daat Zekenim*; krş. Bereşit 4:26 ve 9:20 açk.).

2. Davet ettiler – Bene-Yisrael, Bilam'ın da “*çadırların ne iyi*” sözleriyle dile getirdiği üzere namus ve ahlak konusunda son derece yüksek bir konumda olmalarına rağmen, Bilam'ın tuzağına düşmüşlerdir. Hahamlarımız, Bilam'ın bu amaçla inceden incele tasarlanmış bir entrika hazırladığını açıklarlar. Bilam'ın tavsiyesi üzerine Balak, Yahudiler'in çöldeki kamp yerinin yakınlarında bir alışveriş panayırı kurar. Her kulübenin önünde satmakta olduğu ve Bene-Yisrael'in ilgi duydukları keten kumaşlar için yüksek fiyatlar talep eden yaşlı kadınlar vardır. Alışverişe gelen Yahudi erkekler fiyatlara itiraz ettiklerinde, yaşlı kadınlar onlara, kulübelerin içinde çok daha uygun şartlar bulabileceklerini söyleyerek içeri girip malları görmelerini salık verirler. Kulübelerin içinde, sadece cazip mallar değil, onlar için mükemmel şartlar sunan büyüleyici güzellikte genç kızlar da beklemektedir. Atmosfer biraz yumuşadıktan sonra kız “[Avraam'ın babası Terah hepimizin ortak atası. Yani biz kardeşiz. Öyleyse aramızda neden nefret olsun?] Sen yabancı değilsin; istediğini seç” demeye başlarlar. Sonra, tesiri yüksek bir şarap ikram ederler ve o dönemde henüz Yahudiler'e ait olmayan şarap yasaklanmamış olduğu için Yahudi erkekler bunu kabul ederler. O noktaya geldikten sonra çok geçmeden başka türdeki öneriler ortaya atılmaya

ד ויאמר

יהוה אל-משה קח את-כל-ראשי העם והוקע אותם ליהוה נגד

השמש וישב חרון אף-יהוה מישראל: ה ויאמר משה אל-שפטי

ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור:

şekilde” anlamı taşır (Raşi; İbn Ezra; *Lekah Tov*). Başka bir deyişle o gün bulutlu olsa bile bu işlem yapılacaktır (*Beer Mayim Hayim*). Günahın halk adına affedilmesi için bu önemli bir aşamadır. Zira puta tapanların sayısı çok olduğuna, dolayısıyla halkın önemli bir bölümünün bir yakını bu günaha bulaştığına göre, puta tapanların idamını görüp de buna ses çıkarmamaları, halkın duruma müdahale etmeyerek işlediği günahı affettirecektir (Sforno). Böylece Tanrı’nın, kutsiyeti alenen ihlal edilmiş olan İsmi, yine alenen kutsal kılınacaktır (Rabenu Behaye). Alternatif olarak, “güneş”, ışığı, aydınlığı ve belirginliği simgelediği için, “şahitlerin ifadesine göre” (*Lekah Tov*). Krş. Şemot 22:2 açık.

Midraş’a göre Moşe Tanrı’ya kimin günah işlediğini nasıl bilebileceğini sorar ve Tanrı bunun cevabını güneşin vereceğini belirtir. [Aaron’un ölümüyle Bene-Yisrael’i terk eden, ama sonra Moşe’nin onuruna tekrar gelen (*Talmud – Taanit* 9a)] Onur Bulutları ufak pencereler açarak güneş ışınlarının girmesini sağlamış ve bu ışınlar kimi aydınlatırsa, o kişinin günahkâr olduğu anlaşılmıştır (*Midraş – Tanhuma* 19; Raşi; *Maskil Ledavid*; Rabenu Behaye).

Bu ifade aynı zamanda idam cezası hakkında genel bir kuralın da kaynağıdır. Söz konusu kurala göre idam istemli davalar sadece gündüz vakti görülebilir ve karar da gündüz vakti verilip uygulanır. Pasukta söylendiği gibi “güneşin karşısına as” (*Talmud – Sanedrin* 34b).

As[tır] – İbranice **Veoka**. Sözcüğün tam anlamı “toprağa saplamak; kısmen gömmek”tir. Ancak burada asma anlamıyla kullanılmaktadır; zira günahkârlar, toprağa saplanacak direklere asılacaktır (*Talmud – Sanedrin* 34b; Raşi. Ayrıca bkz. Vayikra 19:28, Raşi o.a.; bkz. Şemuel II 21:6). Ya da “öldür” (*Targum Onkelos*); ya da “yargıla” (*Septuaginta*).

Ancak günahkârların idamları asılarak gerçekleştirilecek değildir. Ne de olsa, putperestliğin

cezası *Sekila* yöntemiyle idamdır. Yine de [Tanrı’ya lanet okuma veya putperestlik günahları nedeniyle] *Sekila* yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen idam sonrasında ceset darağacına asılır ve gün batmadan önce indirilmelidir (*Devarim* 21:22-23). Dolayısıyla burada idamdan sonraki aşamadan bahsedilmektedir. Ayrıca bu durumda “güneşin karşısına as” ifadesi de başka bir anlam kazanmaktadır: “onları as; ama en çok güneş olduğu sürece asılı durabilirler” (Rabenu Behaye).

5. Kendi adamlarınızı öldürün – “Kendi kabilenizde günah işleyen kişileri” (İbn Ezra). “İnsanlar” sözcüğü çoğuldur ve asgari çoğul, “iki”dir. Dolayısıyla her yargıç [en az] iki günahkârı öldürecekler (*Talmud Yerusalmi – Sanedrin* 10:2). Bu çok büyük bir sayıdır; zira 600.000 erkekten oluşan Bene-Yisrael, bin başları, yüz başları, elli başları ve on başları şeklinde yargıçlara dağıtılmıştır. Kaba bir hesaplama 600 bin başı, 6000 yüz başı, 12.000 elli başı ve 60.000 on başı vardır – ki bu, toplamda 78.600 yargıç eder. Her biri iki kişi öldürse, idam edilenlerin toplam sayısı 157.200 olur – ki bu, Bene-Yisrael’in tümünün çeyreğidir! (*Talmud – Sanedrin* 18a; *Talmud Yerusalmi – Sanedrin* 10:2). Raşi’ye göre bu kadar çok insan gerçekten idam edilmiştir. Nitekim Moşe’nin bu emri yargıçlara aktarması, onların bunu yapmış olmaları olasılığını güçlü kılmaktadır. İbn Ezra da buna katılır ve dayanak olarak bu pasukta Tanrı’nın öfkesinin dinmesi olarak bu idamların ön koşul olarak sunulmasını gösterir ve p. 9’da Tanrı’nın öfkesinin dindiği söylendiğine göre bu idamlar gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan *Talmud*’dan anlaşıldığı kadarıyla Tanrı’nın öfkesini geri çekecek olan, Moşe’nin emriyle halkın ileri gelenlerinin Tanrı’nın kanununu işletmek üzere çok sayıda mahkeme kurmalarıdır. Tanrı halkın Tanrı’nın Onuru’na önem verdiğini görünce, bu, öfkesini geri çekmesi için yeterli bir sebep olacaktır (*Talmud – Sanerin* 35a, Raşi o.a.).

⁴ Tanrı, Moşe'ye "Halkın tüm liderlerini alıp, [günahkârları] Tanrı Adına güneşin karşısına as[tır] ve Tanrı'nın öfkesi Yisrael'den geri çekilecek" dedi.

⁵ Moşe, Yisrael'in yargıçlarına "Hepiniz Baal Peor'a bağlanan kendi adamlarınızı öldürün" dedi.

Alşeh bu sorunun cevabını analitik bir yaklaşımla verir ve bu bölümle ilgili başka bir soruyu da cevaplar. Tora burada bir yandan Moavi kızlardan bahsederken, bir anda ortaya Midyani bir kız çıkmaktadır (p. 6). Üstelik Tora bu olayın intikamının alınması konusunda tek hedef olarak Midyaniler'i göstermektedir (31:2). Neden?

Bu bölümün ilk iki pasuğunda ahlaksızlık ve putperestlik günahlarını işleyenin "halk" olduğu söylenmektedir. Şimdiki pasukta Baal Peor'a bağlanan ise "Yisrael"dir. Önce de belirtildiği üzere halkın Moav ilahlarına eğildiğinin söylenmesinden sonra Yisrael'in Baal Peor'a bağlandığının belirtilmesi gereksiz bir tekrar gibi görünmektedir – ancak bu, sadece "halk" ile "Yisrael" in aynı topluluğu kast ettiği düşünülürse doğrudur. Ama ikisi farklı topluluklarsa, burada bir tekrar yoktur. İşte Alşeh özellikle bu nokta üzerinde durur. Çeşitli vesilelerle belirttiği üzere "halk", sözcüğü bazen halkın alt tabakalarını, bazen de Bene-Yisrael'e katılmış olan Erev Rav'ı kasteder. Alşeh, burada "halk"la Erev Rav'ın, "Yisrael" ile de, doğrudan Yaakov'un soyuna mensup Bene-Yisrael'in üst düzey kesiminin kastedildiği açıklamasında bulunur. Moav kızları baştan çıkarmak için Yisrael kampında seçici davranmamışlardır. Bu nedenle onlarla günah işleyenler "halk" olarak tanımlanmaktadır; yani özellikle Erev Rav kastedilmektedir. Evlilikler yoluyla Şimon kabilesine karışmış olan bu kişiler Tora'nın öğretilerine yeterli önemi vermedikleri için kolayca baştan çıkmış, kızlarla günah işleme yolunda "ilahlarının önünde eğilmişlerdir". Öte yandan Midyani kızlar özellikle "Yisrael"i – Bene-Yisrael mensuplarını [ve özellikle de liderleri] hedeflemişlerdir. Bu kesim kolayca putperestliğe kayacak karakterde değildir. Dolayısıyla kızlar bu sınıftaki kişilere puta tapmalarını söyledikleri zaman bunu kabul etmemişler, ama kızlar "Bunda bir şey yok. Putun karşısında bedensel ihtiyacınızı gidereceksiniz" deyince onlar da bunu puta hakaret olarak görerek hemen yapmışlardır. Tora bu nedenle "Yisrael Baal Peor'a bağlandı" demektedir – yani Baal Peor'a bağlanma ifade eden davranışı yapan, Midyani kızların hedeflediği yüksek düzeyli Yisreeliler'dir. Yaptıklarını yanlış görmemişlerdir.

Ve bunun bir sonucu olarak "Tanrı'nın öfkesi [özellikle] Yisrael'e karşı alevlenmiştir". Sonuç olarak Tanrı, intikamın da özellikle Yisrael'in üst düzeyli kişilerini tuzağa düşüren Midyaniler'den alınmasını emretmiştir (*Meam Loez*; bkz. p. 11 açk.).

Tanrı'nın öfkesi Yisrael'e karşı alevlendi – Sıradaki pasukta Tanrı Moşe'ye bu öfkenin geri çekilmesi için talimatlar vermektedir. Bu, söz konusu öfkenin "öfke" olarak kalmayıp halk içinde belirli bir olumsuzluk şeklinde açığa çıktığını ortaya koyar. Aşağıda p. 8'de Pinehas'ın hareketi sonucunda "salgının durduğu" söylenmektedir – oysa bu salgının başladığı herhangi bir yerde söylenmiş değildir. Dolayısıyla anlaşılan, bu pasukta Tanrı'nın öfkesini belli eden olumsuzluk, halk içinde ölümlere yol açan bir salgındır (Raşi; *Mizrahi*; *Sifte Hahamim*; Raşbam).

4. Halkın tüm liderlerini alıp – Pasuk tam çeviriyle "halkın tüm liderlerini alıp onları güneşin karşısına as" demektedir. İlk bakışta buradaki "onları" sözcüğü, sanki "halkın liderlerini" anlamında gibi görünmektedir; ancak bu anlam olası değildir. Her şeyden önce halkın liderlerinin asılmayı gerektirecek bir suçları yoktur. Dahası halkın liderleri, yargıçlardır ve Moşe sıradaki pasukta yargıçlara, "günahkârları" cezalandırmalarını söylemektedir (İbn Ezra). Dolayısıyla Tanrı da burada "onları" derken, günahkârları kastetmektedir (Raşbam). Yargıçlar sanıkları yargılayıp suçlu bulunanları cezalandıracaklardır (*Sifre* 131; *Midraş – Tanhuma* 19; Raşi; *Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Onkelos'un çevirisi de bu yöndedir: "Halkın tüm liderlerini alıp idamı hak eden herkesi yargıla ve idam et". Rabi Samson Raphael Hirsch, bu kriz durumu nedeniyle, Tanrı'nın, yasal prosedürlerin dışında bir emir verdiğine dikkat çeker. Normalde, bir günahkâr sadece, iki şahit tarafından günah işlememesi konusunda uyarılmasına rağmen onlara kulak asmayıp günaha devam ettiği takdirde cezalandırılabilir.

Tanrı Adına – Tanrı'nın İsmi'ni kutsal kılmak için (Rabenu Behaye).

Güneşin karşısına – Bu ifade deyimsel anlamda kullanılmıştır ve "alenen; herkesin görebileceği

וְהָיָה אִישׁ

מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אַחִיו אֶת-הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה

וּלְעֵינֵי כָל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד:

מִפְּטִיר ז' וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ

הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶח בְּיָדוֹ:

Tsipora'nın, oğlunu bizzat sünnet etmesiyle Yahudilik doktrinini her yönden özümsediği gözler önüne serilmiştir (bkz. Şemot 4:25). Moşe bu nedenle cevap vermez. Yine de bu durumda nasıl davranılması gerektiği önemlidir. Aslında Moşe Altın Buzağı günahı sırasında tüm halka karşı çıkmaktan çekinmemiş, onların gözleri önünde Altın Buzağı'yı parçalayarak un ufak etmiştir. Dolayısıyla burada da Moşe'nin pasif kalmasının nedeni onun herhangi bir şeye karşı korku duyması olamaz. Pasif kalmasının nedeni başkadır:] Oldukça kızgın olan Moşe, bu durumda uygulanacak olan *Alaha*'yı o an için unuttur. Hem Moşe hem de diğer liderler, Moşe Rabenu'nun bir kuralı unuttuğu olmasının, halkın genel bir düzey düşüşüne işaret ediyor olmasından endişe ederler – ki bu, Erets-Yisrael'e girme hakkının tekrar kaybedilmesi anlamına gelebilecektir. Bu nedenle o ve yanındaki ileri gelenler hep birlikte ağlamaya başladılar (*Midraş – Bamidbar Raba* 20:25; *Talmud – Sanedrin* 82a; *Targum Yonatan*; Raşi). Ancak Tanrı Moşe'ye söz konusu *Alaha*'yı başka bir nedenle unutturmuştu (*Beer Basade*; bkz. s.p. açk.). Aslında Moşe'den gerçek bir cevap da beklemeyen Zimri, kızı olarak Şimon kabilesi kampına getirir ve orada çadırına sokar.

Alternatif olarak Moşe ve halkın ileri gelenleri, *Mişkan*'da, merhametli olması ve salgın hastalığı başka yöne çevirmesi için gözyaşları içinde Tanrı'ya dua etmek için toplanmış olabilirler (İbn Ezra). Rabi Eliyau Dessler'e göre Moşe ile diğer liderlerin ağlamalarının nedeni, isyankâr ruh hali içindeki insanları durdurmak için yapılacak en ufak girişimin bile, onları daha da hırçınlaştıracaklarını bilmeleridir. Dolayısıyla çaresizlikten ağlamaktadırlar (*Mihtav MeEliyau*). Diğer alternatiflere göre ağlamalarının sebebi salgının başlamış

olması (Rabenu Behaye) ya da günahkârları idam etme emri almış olmaları (*Hizkuni*) da olabilir.

7. Pinehas – Bkz. Şemot 6:25.

[**Bunu**] **Görünce** – Hahamlarımız açıklarlar: Pinehas olaya şahit olur olmaz, [Moşe'nin unuttuğu] *Alaha* aklına gelir. Hemen Moşe'ye gelerek “Sen bize bu durumdaki kuralı öğretmiştin: ‘Putperest bir kadınla alenen ilişkiye giren kişiyi Tanrı'ya ateşli bir şekilde bağlı biri öldürebilir!’ (*Mişna – Sanedrin* 9:6)” Moşe bunu duyunca, “fermanı okuyan kişi, uygulamayı da yapsın” [yani “halka fermanı okuyan kişi o fermanda yazılanı da yerine getirsin”. Bu, “söylediğini yap” anlamında bir deyimdir] der. Böylece Pinehas eline bir kargı alarak Zimri ve Kozbi'yi öldürür (*Midraş – Tanhuma* 20; *Talmud – Sanedrin* 82a; *Talmud Yerusalmi – Sanedrin* 9:7; Raşi).

Söz konusu *Alaha* hakkında bazı önemli noktalar vardır: [1] Bu gibi durumlarda kanunu eline, sadece Pinehas gibi, Tanrı'ya gerçekten ve her yönüyle bağlı bir kişi alabilir. Zira alelade bir kişi Tanrı Adına kimseyi öldürme yetkisine sahip değildir. Kaldı ki, Pinehas bile önce Moşe'ye gidip *Alaha*'yı yanlış bilmediğinden emin olma gereği duymuştur. Kısacası Pinehas'ın davranışı, sadece onun düzeyindeki biri için doğru ve övgüye layıktır, başkaları için değil. [2] Burada özellikle *putperest* bir kadınla işlenen günahtan bahsedilmektedir (*Mişna – Sanedrin* 9:6, Bartonura'lı Rabi Ovadya o.a.). [3] Söz konusu *Alaha* ancak günahın “alenen”, yani on adet yetişkin Yahudi erkeğin bulunduğu bir ortamda işlenmesi durumunda işlerlik kazanabilir. [4] Bahsi geçen “Tanrı'ya ateşli bir şekilde bağlı kişi”, günahkârı ancak günah işlendiği sırada öldürebilir – biraz önce ya da biraz sonra yaparsa bu cinayettir. [5]

⁶ Ve işte – Bene-Yisrael'den bir adam geldi ve Moşe ile tüm Bene-Yisrael cemaatinin gözleri önünde, Midyanlı kızı kardeşlerine yaklaştırdı. [Moşe ve diğer liderler] Buluşma Çadırı'nın girişi yakınında ağlıyorlardı.

⁷ Koen Aaron'un oğlu Elazar'ın oğlu Pinehas [bunu] görünce, cemaatin içinden kalktı ve eline bir kargı aldı.

Ramban da idamların gerçekleştirilmediği görüşündedir. Onun bu konudaki açıklaması için bkz. p. 8. açk.

İlgi çekici bir nokta buradaki cezaların Altın Buzağı günahı sonrasında ile paralellik içermesidir. Orada günahkârlar idam edilmiş, ayrıca Tanrı halkın içine bir salgın göndermiştir. Aynı şey burada da vardır [ama belki Ramban'ın görüşü doğrultusunda, iki olay arasında idamların burada sadece emredilmiş, ama gerçekleştirilmemiş olması açısından bir fark vardır] (*Daat Mikra*).

6. Ve işte – Bu sözcük, kendisinden sonra söylenenlerle, öncesinde söylenenler arasında bağ olduğunu ima etmektedir. *Talmud*'a göre bu günaha en çok katılanlar Şimon kabilesidir. İdam istemli mahkemelerin kurulması karşısında kendi başkanları Zimri'ye (s.a.) gelirler ve “biz idam istemiyle yargılanırken sen burada öylece oturup sessiz mi kalacaksın?” derler. Bunun üzerine Zimri 24.000 kişi toplar ve harekete geçer (devamı için bkz. *Ağlıyorlardı* k.b.).

Bir adam geldi – Kullanılan sözcük *İş*, önemli bir kişilik ifade eder. Pinehas peraşasında kimliği Zimri ben Salu olarak açıklanacak olan bu kişi (p. 14), asıl ismiyle, Şimon kabilesi başkanı Şelumiel ben Tsurışaday'dır (*Talmud – Sanedrin* 82a, Raşi o.a.; bkz. 1:6, 2:12, 7:36). Zimri, arsızlığını açıkça sergileyip herkesin gözü önünde Midyanlı kızı çadırına getirerek günah işlemiştir.

Tora bu kişinin ismini bu aşamada verme gereği görmemiştir; zira arsızlık söz konusu olduğu için Moşe'ye bu saygısızlığı kimin yaptığının çok büyük önemi yoktur. İsim daha sonra Pinehas'a övgü sunulan yerde verilmektedir ve Pinehas'ın koskoca bir kabile başkanını Tanrı aşkına öldürmekten kaçınmaması, onun övgüye değer yanlarından biridir.

Moşe ve... – Tam çeviriyle “Moşe'nin gözlerinin önünde ve tüm Bene-Yisrael cemaatinin gözleri önünde”. Pasukta gereksiz görünen bir kullanım vardır. Moşe de “tüm Bene-Yisrael cemaati”ne dâhil olduğuna göre onu ayrıca söylemeye gerek yoktur. Tora bu vurguyu yaparak, Zimri ile Moşe arasında bir diyalogun geçtiğine işaret etmektedir (bkz. *Ağlıyorlardı* k.b.).

Midyanlı kızı – Bkz. p. 1 açk. “Midyanlı bir kızı” değil, “Midyanlı kızı” denmesi, belirli ve ayırt edilir konumdaki bir kızıdan bahsedildiğine işaret eder (*Maskil Ledavid*). Zira bu kız bir Midyan prensesidir (bkz. p. 15).

Kardeşlerine yaklaştırdı – Şimon kabilesinin kampına getirdi.

Ağlıyorlardı – Zimri [birlikte günah işleyeceği Midyanlı kız] Kozbi'ye (bkz. p. 15) gelir. Ona “benimle olmaya razı ol” der. Kız “ben kral kızıyım (bkz. *Midyanlı kızı* k.b.). Babam da bana ‘kimseye razı olma, onların en büyüğüne [yani Moşe'ye] git’ dedi” deyince Zimri, kendisinin de kabile başkanı olduğunu, hatta [Moşe'nin kabilesinin atası Levi, Zimri'nin kabilesinin atası Şimon'dan küçük olduğu için, Moşe'den] daha üstün olduğunu söyler. Ardından kızı saçının tutamından çekerek Moşe'ye getirir. “Amram-oğlu” der ona, “Bu kız yasak mı değil mi. Eğer yasak dersen, [kendisi de bir Midyanlı olan (Şemot 2:16, 2:21; bkz. 12:1 açk.)] Yitro'nun kızını sana kim caiz kıldı?”. [Aslında zira iki durum arasında hiçbir paralellik yoktur. Moşe, Tsipora'yla henüz Tora verilmeden önce evlenmiştir. Bene-Yisrael, Tora verilene kadar hâlâ *Bene-Noah* (Noah'ın soyu) sınıfındaydılar ve ancak Tora'nın verilışinden sonra hep birlikte “Ger” olmuşlardı (bkz. Şemot 24:6). Dolayısıyla Tsipora ile evlendiğinde onun Yahudi olması şart değildi. Tsipora da Tora'nın verilışıyle diğerleri gibi “Yahudi” olmuştur (*Talmud – Sanedrin* 82a, Raşi o.a.). Kaldı ki, Mısır Çıkışı'ndan bile önce,

ח וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַקֶּבֶה 8
וַיִּדְקֹר אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאִשָּׁה אֶל-קִבְתָּהּ 9
וַתַּעֲצֹר הַמִּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: 10
וַעֲשֵׂרִים אֱלֹהִי: 11 פ פ פ

getirmiştir. Moşe'yle yukarıda aktarılan diyalogu gerçekleştirep ardından kızı çadıra sokunca Pinehas da bu pasukta söylendiği şekilde ikisini öldürmüş, bu da salgının sona ermesini sağlamıştır.

Tanrı, salgının durması için suçluların cezalandırılması gerektiğini söylemiş olmasına karşın, Pinehas'ın yaptığı bu hareket salgını durdurduğu için, idamların gerçekleştirilmesine gerek kalmamıştır. Olasılıkla *Talmud* 157.200 kişinin öldürülmesi gerektiğini söylerken, günahkârların ne kadar çok sayıda olduğunu vurgulamayı amaçlamıştır. Ancak Pinehas'ın hareketi bu kadar kişiyi ölümden kurtarmıştır. Böylece günah işleyenler bu aşamada ölmediği için, daha sonra Baal Peor'a gerçekten bağlanan kişileri Tanrı daha ileride, Erets-Yisrael'e girilmeden önce Bizzat yok etmiştir. Pasukta belirtildiği üzere "*Baal Peor'un ardından giden herkesi Tanrı senin arandan yok etti. Ama siz, Tanrı'nuz Aşem'e yapışmış olanlar, bugün hepimiz hayattasınız*" (Devarim 4:3-4).

⁸ Yisreeli adamın ardından çadıra girdi ve ikisini – Yisreeli adamı ve [yanındaki] kadını – [kadının] kasığından mıhladı.

[Bununla,] Bene-Yisrael'in üzerindeki salgın durdurulmuş oldu.

⁹ Bu salgında ölenler 24.000 [kişi] idi.

Bunu yapmadan önce, günahkârı, günahı derhal bırakmaması durumunda öldürüleceği hakkında uyarmalıdır. [6] Normal şartlarda bir idam mahkûmunun kendisini savunma hakkı yoktur. Ancak böyle bir durumda günahkâr kendisini savunma hakkına sahiptir ve bu sırada Tanrı'ya şevkle bağlı diğer adamı öldürürse bile, bu nefsi müdafaa olarak kabul edilir (*Şulhan Aruh – Hoşen Mişpat* 425:4).

Önce de belirtildiği gibi Tanrı, Moşe'ye bu *Alaha'yı* unutturmuştur. Amacı, bunu Pinehas'ın yapması ve karşılığında ödül kazanmasını sağlamaktır (*Midraş – Tanhuma* 20; Raşi). Pinehas'ın ödülü, onun adını alan Pinehas peraşasında açıklanacaktır (p. 12-13).

Cemaatin içinden kalktı – Diğerleriyle birlikte “*Buluşma Çadırı'nın girişi civarında*”, yani Avlu'da bulunan Pinehas durumu görünce yerinden kalkmıştır (İbn Ezra).

Eline bir kargı aldı – Yani *Mişkan*'ın avlusundayken silahlı değildi. Bu da kutsal bölgelere silahla girilmesinin yasak olduğunu gösteren bir kaynaktır (*Talmud – Sanedrin* 82a-b). “*Kargı*” olarak çevrilen sözcük, **Romah**, bir mızrağı, belki hafif bir mızrağı tanımlayabilir.

8. Çadıra – İbranice **Kuba**. Ya da “*çadırın iç odasına*” (*The Living Torah*). Benzer şekilde bir kadının rahmi de **Kuba** olarak adlandırılır (krş. Radak, *Şeraşim; Septuaginta*).

[Kadının] Kasığından mıhladı – Tam çeviriyle “*kamından*”. İbranice **Kovata**. Bu da “*çadır*” anlamındaki **Kuba** sözcüğüyle bağlantılıdır (ö.a.). Alternatif olarak “[*kadının, Zimri'nin kardeşleriyle birlikte bulunduğu*] *çadırda*” (İbn Ezra). *Talmud*, Pinehas'ın, Zimri'nin “*korumalarını*” atlatmak için hileye başvurduğunu anlatır.

İlk bakışta mızrağın nereye saplandığının bir

önemi olmamalıdır. Ancak Tora bu noktayı özellikle vurgulamaktadır. Pinehas mızrağı onlar ilişkisi halindeyken, her ikisinin de cinsel organlarına gelecek şekilde saplamış, böylece onları tam günah haline öldürdüğü ve bunun adı bir cinayet olmadığı herkesçe anlaşılmıştır (Raşi). *Talmud* (*Sanedrin* 82b) bu olay sırasında Pinehas için birçok mucizenin gerçekleştiğini belirtir.

Pinehas bu yaptığı sonrasında Koenlik payesi alacaktır (bkz. p. 13 açk.). *Bet-Amikdaş* zamanında kesilen her hayvandan Koenler'e üç kısım ayrılırdı: sağ kol, yanaklar ve içkembe (*Devarim* 18:3). Dolayısıyla Pinehas bu üç şeye hak kazanmıştır; çünkü koluyla mızrağı almış, ağzıyla (yanak) dua etmiş (krş. *Teilim* 106:30) ve suçluları karınlarından (içkembe) şişlemiştir. Böylece Pinehas hem bu dünyada hem de gelecek dünyada ödüllendirilmiştir. Bu dünyada hem ebedi Koenlik elde etmiş, hem söz konusu fiziksel paylara hak kazanmış hem de çok uzun süre yaşamıştır (bkz. p. 13 açk.). Bunun yanında Pinehas öldükten sonra da ebedi ödüle hak kazanmıştır (bkz. p. 13 açk.).

Salgın durdurulmuş oldu – Tam çeviriyle “*salgın, Bene-Yisrael'in üzerinden durduruldu*”.

Yukarıda da belirtildiği üzere Ramban'a göre, bu olay sırasında aslında 157.200 kişi idamı hak etmesine karşı bu idamlar gerçekleşmemiştir. Açıklamasına göre olaylar şöyle gelişmiştir: Bene-Yisrael'in Baal Peor'a bağlanması karşısında Tanrı'nın öfkesi kendisini bir salgın şeklinde göstermiştir. Tanrı ise, merhametiyle, Moşe'ye, bu salgında kurunun yanında yaşın da yanması için yargıçları görevlendirerek suçluları cezalandırmalarını emretmiş, Moşe de bu emri yargıçlara aktarmıştır. Tüm cemaat Moşe'nin talimatı üzerine Buluşma Çadırı'na geldiğinde salgın halen devam etmektedir ve bu sırada p. 6'da anlatılan olay gerçekleşmiş, Zimri, yanındaki Midyanlı kızı, sırf Moşe'ye ve yargıçlara itaatsizliğini alenen göstermek için oraya